

1977/78:41

Nr 41

Onsdagen den 7 december

Onsdagen den
7 december 1977

Kl. 10.00

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 29 november.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:18 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1977/78:208 till justitieutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Justitieutskottets betänkande 1977/78:11-13

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:11

Socialutskottets betänkanden 1977/78:12 och 13

Utbildningsutskottets betänkanden 1977/78:10 och 11

Jordbruksutskottets betänkande 1977/78:8

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:23, 25-27 och 29

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:15

§ 5 Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:22 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236),

1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:45 om inriktningen av den ekonomiska politiken jämte motioner,

skatteutskottets betänkanden

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:49 om inflationskydd för inkomstskatteskalen, m. m. jämte motioner,

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:52 om förlängning av tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag, m. m. jämte motioner,

1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:54 om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften jämte motioner,

Onsdagen den
7 december 1977

näringsutskottets betänkande
1977/78:24 med anledning av motioner om vissa investeringsfrämjande
åtgärder,

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

civilutskottets betänkande
1977/78:3 med anledning av motion om inriktningen av den ekonomiska
politiken såvitt motionen hänvisats till civilutskottet,

socialförsäkringsutskottets betänkande
1977/78:8 med anledning av motionsyrkande om höjning av socialför-
säkringsavgiften till folkpensioneringen och

socialutskottets betänkande
1977/78:17 med anledning av motionsyrkande om skyldighet för egen-
företagare att erlägga socialavgift enligt lagen (1976:381) om barnom-
sorg.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden nr 9 och 10, skatteutskottets betänkan-
den nr 14, 15 och 16, näringsutskottets betänkande nr 24, civilutskottets
betänkande nr 3, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 samt so-
cialutskottets betänkande nr 17 debatteras i ett sammanhang och yr-
kanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den
gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast de betänkanden, beträffande vilka under
överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Finansutskottets betänkande nr 10

I propositionen 1977/78:45 hade regeringen (ekonomidepartementet)
– efter föredragning av ekonomiministern Gösta Bohman – föreslagit
riksdagen att godkänna den inriktning av den ekonomiska politiken som
förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen 1977/78:45 väckta motionerna
1977/78:38 av Rolf Hagel (–) och Alf Lövenborg (–), vari hemställts
att riksdagen beslutade

1. att avslå de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som
förordats i propositionen,
2. att uttala sig för den allmänna inriktning som förordats i motionen,

1977/78:39 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts
1. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska
politiken som förordats i motionen,

6. att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag
om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag, innebärande att aktiebolag

inte skulle få öka vinstutdelningen på grundval av 1977 års resultat,

17. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om allmänt prisstopp,

18. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om prisövervakning,

1977/78:40 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att med avslag på proposition 1977/78:45 godkänna de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

dels de med anledning av propositionen 1977/78:22 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) väckta motionerna 1977/78:22 av Rolf Hagel (-) och Alf Lövenborg (-), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade om införandet av allmänt och totalt prisstopp,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en åtgärdsplan för att åstadkomma prissänkningar på i första hand alla dagligvaror,

1977/78:27 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla att allmänna prisregleringslagen skulle tillämpas så att prisstopp tills vidare gällde för alla dagligvaror,

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:51 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och Sven Andersson i Örebro (fp),

1976/77:631 av David Wirmark (fp),

1976/77:993 av Georg Danell m. fl. (m),

1976/77:1012 av Rune Rydén m. fl. (m),

1976/77:1023 av Nils Hörberg (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken att riksdagen skulle med avslag på motionerna 1977/78:38, 1977/78:39 moment 1 och 1977/78:40 godkänna vad som förordats i propositionen 1977/78:45 och som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

2. beträffande lag om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39 moment 6,

3. beträffande prispolitiska åtgärder att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:22 moment 1,

b. avslå motionen 1977/78:22 moment 2,

c. avslå motionen 1977/78:27

d. avslå motionen 1977/78:39 moment 17,

e. avslå motionen 1977/78:39 moment 18,

4. beträffande spärstimulerande åtgärder att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:51,

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

- b. avslå motionen 1976/77:631,
- c. avslå motionen 1976/77:993,
- d. avslå motionen 1976/77:1012,
- e. avslå motionen 1976/77:1023.

Reservation hade avgivits av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson och Anita Gradin (samtliga s) som ansett att utskottet under 1, 2, 3 d och 3 e bort hemställa

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:45 samt motionerna 1977/78:38 och 1977/78:40 och med bifall till motionen 1977/78:39 moment 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande lag om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39 moment 6 skulle anta vid motionen fogat förslag till lag om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag,

3. beträffande prispolitiska åtgärder att riksdagen skulle
d. med bifall till motionen 1977/78:39 moment 17 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

e. med bifall till motionen 1977/78:39 moment 18 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Skatteutskottets betänkande nr 14

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1977/78:49 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

- 1. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
- 2. lag om basenhet enligt 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
- 3. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
- 4. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
- 5. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
- 6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
- 7. lag om ändring i lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen föreslås att den statliga inkomstskatten sänks för 1978 års inkomster och att skatteskalen inflationsskyddas. Skattesänkningen för de stora löntagargrupperna är mellan 1 200 kr. och 2 600 kr. Inflationsskyddet av skatteskalen erhålls genom att skalan knytes till en s. k. basenhet. Basenheten det första året utgör ett belopp av 5 000 kr. Denna basenhet omräknas årligen med hänsyn till konsumentprisindex, rensat från effekten av ändringar i mervärdeskatteuttaget."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:35 av Rolf Hagel (-) och Alf Lövenborg (-), vari hemställts att riksdagen med bifall till regeringsförslagen i övrigt för sin del beslutade höja det obligatoriska skattefria avdraget till 9 000 kr.,

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1977/78:41 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts

1. att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om indexreglering av statsskatten,

2. att riksdagen beslutade anta det förslag till skatteskala för statlig inkomstskatt för år 1978 som redovisades i motionen, innebärande bl. a. att marginalskatten sänktes vid beskattningsbara inkomster mellan 15 000 och 55 000 kr. med 2-7 procentenheter,

3. att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamt förslag till de ändringar i fråga om sjömansskatten som följde av motionen,

6. att riksdagen beslutade att spärreglerna i fråga om uppdelning av inkomsterna mellan makar i gemensamt företag och lön till barn från föräldrars företag fick i princip den lydelse de hade före riksdagens beslut den 17 december 1976 och att de nu föreslagna reglerna skulle tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1978 och

1977/78:42 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för slopande av hela momseffekten på livsmedel och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

2. att riksdagen uttalade sig för en sänkning av mervärdeskatten till 15 % och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

3. att riksdagen uttalade sig för en höjning av den direkta statsskatten för inkomsttagare med över 100 000 kr. i årsinkomst i enlighet med motionen och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

4. att riksdagen uttalade sig för skärpt beskattning av stora förmögenheter, stora arv och gåvor samt av realisationsvinster i enlighet med motionen och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

5. att propositionen skulle avslås.

Utskottet hemställde

1. beträffande inriktningen av skatteomläggningen att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:42 skulle bifalla propositionen i denna del,

2. beträffande skatteskalen och sjömansskattetabellerna att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:41 yrkandena 2 och 3 skulle bifalla propositionen i dessa delar,

3. beträffande spärreglerna för inkomstuppdelning mellan familjemedlemmar i fåmansföretag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:41 yrkandet 6,

4. beträffande fördubbling av grundavdraget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:35.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

5. beträffande folkpensionärernas beskattning att riksdagen skulle bifalla propositionen i denna del,

6. beträffande inflationsskydd för skatteskalan att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:41 yrkandet 1 skulle bifalla propositionen i denna del,

7. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad ovan hemställts skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

2. lag om basenhet enligt 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

3. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,

4. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

5. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),

6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),

7. lag om ändring i lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. med den ändringen att 2 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande en teknisk ändring.

Reservation hade avgivits av Erik Wörnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett

dels att utskottet under 2 samt 7.1 och 7.3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:41 yrkandena 2 och 3 skulle

1. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt med den ändringen att 10 § 1 mom. skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse,

2. avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt och i stället hos regeringen anhålla om skyndsamt förslag till de ändringar i fråga om sjömansskatten som följde av motionen 1977/78:41,

dels att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:41 yrkandet 6 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

dels att utskottet under 6 och 7.2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:41 yrkandet 1 skulle avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om basenhet enligt 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Skatteutskottets betänkande nr 15

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1977/78:52 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

2. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning,

3. lag om ändring i lagen (1977:322) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Som ett led i regeringens åtgärder för att stimulera näringslivets investeringsaktivitet föreslås att giltighetstiden för det särskilda investeringsavdraget och det statliga investeringsbidraget – som enligt nuvarande regler upphör den 31 december 1977 – skall förlängas intill utgången av år 1978. Vid leverans under sista kvartalet 1978 förutsätts att skriftligt avtal om leverans har träffats före den 1 oktober 1978. Förlängningen gäller dock inte för båtar och inte heller för motordrivna fordon. Avdrag eller bidrag för anskaffning av motordrivna fordon skall dock med vissa undantag kunna medges, om skriftligt avtal om leverans har träffats före utgången av november 1977 och leverans sker senast den 31 mars 1978.

Samtidigt föreslås en ändring i de under våren 1977 införda reglerna om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten. Enligt nu gällande regler utgår inte investeringsavgift på byggnadsarbete för vilket den totala byggnadskostnaden uppgår till högst 100 000 kr. Denna beloppsgräns föreslås höjd till 500 000 kr. för byggnadsarbeten som påbörjas fr. o. m. den 20 oktober 1977. För fritidshus och idrottsanläggningar skall dock den hitillsvarande beloppsgränsen kvarstå.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:39 av Olof Palme m. fl. (s), vari under punkterna 7 och 16 hemställts

7. att riksdagen beslutade att förutsättningarna för att använda investeringsfonder för marknadsföringsändamål ändrades i enlighet med vad som anförts i motionen,

16. att riksdagen beslutade att investeringsavgiften om 15 % på byggnadsinvesteringar skulle avskaffas i enlighet med vad som anförts i motionen,

1977/78:73 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå förslagen i propositionen 1977/78:52 om fortsatt giltighet av lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag och av lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning,

2. att riksdagen beslutade att lagen (1977:322) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten skulle upphöra att gälla den 1 januari 1978.

1977/78:77 av Alvar Andersson (c) och Anton Fågelsbo (c), vari hemställts att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:52 beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en utredning av det statliga investeringsstödet,

2. att avskaffa lagen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

3. att investeringsavdrag och investeringsbidrag skulle utgå också för byggnadsinvesteringar på sätt som angivits i motionen, samt

1977/78:78 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade om ändring av lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning i enlighet med vad som i motionen anförts om krav på yttrande från löntagarnas representanter,

2. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1977:322) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten samt besluta att sådan avgift icke skulle utgå.

Utskottet hemställde

1. beträffande förlängning av giltighetstiden för investeringsavdraget och investeringsbidraget att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:73 yrkandet 1 skulle bifalla propositionen i denna del,

2. beträffande investeringsavdrag och investeringsbidrag för näringslivets byggnadsinvesteringar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:77 yrkandet 3 i den mån det inte kunde anses besvarat genom vad utskottet anförde,

3. beträffande utredning om effekterna av stimulansåtgärder på beskattningsområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:77 yrkandet 1 i den mån det inte kunde anses besvarat genom vad utskottet anförde,

4. beträffande investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1977/78:39 yrkandet 16, 1977/78:73 yrkandet 2, 1977/78:77 yrkandet 2 och 1977/78:78 yrkandet 2 beslutade att investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten skulle upphöra att gälla den 20 oktober 1977,

5. beträffande ändringar i lagen om investeringsfonder för konjunkturutjämning att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1977/78:39 yrkandet 7,

2. motionen 1977/78:78 yrkandet 1,

6. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad ovan hemställts skulle

1. anta de vid propositionen fogade förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

b. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning,

2. avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1977:322) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten och i stället anta av utskottet framlagt förslag till lag om upphävande av lagen (1977:322) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett

dels att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:77 yrkandet 3,
dels att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionerna 1977/78:39 yrkandet 7 och
1977/78:78 yrkandet 1 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till
lag om ändring i lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunk-
turutjämning.

Skatteutskottets betänkande nr 16

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1977/78:54 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

I propositionen hade föreslagits att den allmänna arbetsgivaravgiften fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle avvecklas inom det inre stödområdet och nedsättas från 4 % till 2 % i övriga delar av landet.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:41 av Olof Palme m. fl. (s), vari i yrkandet 5 hemställts att riksdagen beslutade att det avgiftsfria belopp på vilket egenföretagarens allmänna arbetsgivaravgift beräknades skulle sänkas till 18 000 kr. att gälla fr. o. m. den 1 januari 1978,

1977/78:43 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för att den allmänna arbetsgivaravgiften borde helt slopas för kommuner och landsting och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

2. att propositionen i övrigt skulle avslås,

1977/78:74 av Rolf Hagel (-) och Alf Lövenborg (-), vari hemställts att riksdagen beslutade att avslå regeringens proposition 1977/78:54, samt

1977/78:79 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Utskottet hemställde

1. beträffande nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:43 yrkandet 2, 1977/78:74 och 1977/78:79 och med bifall till propositionen 1977/78:54 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift med den ändringen, att 2 a § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande redaktionell ändring,

2. beträffande det avgiftsfria beloppet vid beräkning av egenavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:41 yrkandet 5,

3. beträffande slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:43 yrkandet 1.

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Reservation hade avgivits av Erik Wörnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. beträffande nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:43 yrkandet 2 och 1977/78:74 samt med bifall till motionen 1977/78:79 skulle avslå propositionen 1977/78:54,

2. beträffande det avgiftsfria beloppet vid beräkning av s. k. egenavgift att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:41 yrkandet 5 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Näringsutskottets betänkande nr 24

I detta betänkande behandlades motionerna 1977/78:39 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

2. besluta inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1978 i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

3. hos regeringen anhålla om utfärdande av de närmare föreskrifter som erfordrades för inrättande av strukturfonden i enlighet med vad som angetts i motionen,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om inventering av investeringsprojekt i statliga företag,

5. till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 000 kr., och

1977/78:192 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde yrkandet 3 att riksdagen skulle begära att regeringen utarbetade förslag till en strukturfond enligt de riktlinjer som angetts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande inrättande av en strukturfond att riksdagen skulle avslå
a) motionen 1977/78:39 yrkandena 2 och 3,
b) motionen 1977/78:192 yrkandet 3,

2. beträffande teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39 yrkandet 5,

3. beträffande inventering av investeringsprojekt i statliga företag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39 yrkandet 4.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högstöm och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s):

1. beträffande inrättande av en strukturfond, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen – under angiven förutsättning – med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 3 och med anledning av motionen 1977/78:39 yrkandena 2 och 3 hos regeringen begärde att förslag till strukturfond enligt av reservanterna angivna riktlinjer snarast förelades riksdagen,

2. beträffande teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39 yrkandet 5 till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.,

3. beträffande inventering av investeringsprojekt i statliga företag, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Civilutskottets betänkande nr 3

I detta betänkande behandlades den med anledning av propositionen 1977/78:45 om inriktningen av den ekonomiska politiken väckta motionen 1977/78:39 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt avsåg yrkandena 11–15 hemställdes

11. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om prisstopp på byggnadsmaterial,

12. att riksdagen skulle anhålla att regeringen för riksdagen redovisade orsakerna till kostnadsutvecklingen inom byggnadssektorn,

13. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre anpassning av bostadslånesystemet till prisutvecklingen,

14. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om särskilt tilläggs lån för lägenheter i flerfamiljshus i enlighet med vad som anförts i motionen,

15. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om bostadsbyggandets kreditförsörjning.

Utskottet hemställde

1. beträffande prisstopp på byggnadsmaterial att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39, yrkandet 11,

2. beträffande redovisning av orsakerna till kostnadsutvecklingen inom byggnadssektorn att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39, yrkandet 12,

3. beträffande anpassning av bostadslånesystemet till prisutvecklingen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39, yrkandet 13,

4. beträffande tilläggs lån att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39, yrkandet 14,

5. beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:39, yrkandet 15.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Följande sex reservationer hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (samtliga s):

1. beträffande behovet av åtgärder för att främja bostadsbyggandet, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. beträffande prisstopp på byggnadsmaterial, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till yrkandet 3 d i finansutskottets betänkande 1977/78:10 – att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:39, yrkandet 11, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande redovisning av orsakerna till kostnadsutvecklingen inom byggnadssektorn, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39, yrkandet 12, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande anpassning av bostadslånesystemet till prisutvecklingen, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39, yrkandet 13, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande tilläggsån, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till reservationen 1 – att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39, yrkandet 14, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:39, yrkandet 15, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8

I detta betänkande behandlades yrkandet 7 i den med anledning av propositionen 1977/78:49 (budgetdepartementet) väckta motionen 1977/78:41 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen den 1 januari 1978 höjdes med 0,5 procent.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:41, yrkandet 7.

Reservation hade avgivits av Sven Aspling, Gillis Augustsson, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Ralf Lindström och Barbro Engman (samtliga s) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:41 yrkandet 7 skulle

anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

Socialutskottets betänkande nr 17

I detta betänkande behandlades yrkandet 4 i den med anledning av propositionen 1977/78:49 (budgetdepartementet) väckta motionen 1977/78:41 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att fr. o. m. den 1 januari 1978 även egenföretagare skulle erlägga socialavgift enligt lagen (1976:381) om barnomsorg med 1,3 % av avgiftsunderlaget.

Utskottet hemställde att riksdagen beträffande skyldighet för egenföretagare att erlägga socialavgift enligt lagen (1976:381) om barnomsorg skulle avslå motionen 1977/78:41 i motsvarande del (yrkandet 4).

Reservation hade avgivits av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Iris Mårtensson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen beträffande skyldighet för egenföretagare att erlägga socialavgift enligt lagen (1976:381) om barnomsorg med anledning av motionen 1977/78:41 i motsvarande del (yrkandet 4) skulle anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Förutsättningarna för dagens ekonomiska debatt är i flera avseenden anmärkningsvärda. Den svenska ekonomin befinner sig i ett svårt och vanskligt läge. Samtidigt som den går bakåt – med sjunkande produktion, realinkomster och investeringar – förvärras våra balansproblem. Osäkerheten om t. o. m. den allra närmaste framtiden har växt till närmast ovisshet hos alla parter.

Den proposition riksdagen i dag skall ta ställning till påstås ange inriktningen av den ekonomiska politiken. Det är en utomordentligt vilseledande beteckning. Förutom ett referat av konjunkturinstitutets höstrapport är propositionen en blandning av angrepp på socialdemokratin och ett inte alltför engagerat försvar för den politik som har förts av den borgerliga regeringen. I stället för att ge riksdagen några riktlinjer att ta ställning till har regeringen översänt något som bäst kan karakteriseras som Bohmans pamflett. Den kan möjligen göra tjänst på moderata kampmöten. Som underlag för riksdagens behandling av den ekonomiska politiken är den av föga värde.

I detta läge har finansutskottet gjort vad regeringen underlåtit. Utskottet har försökt bilda sig en uppfattning om konjunkturläget och utvecklingen framöver. Utskottet har också formulerat vissa riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Även i det borgerliga majoritetsbetänkandet tas alltså en rad problem upp som Gösta Bohman försökt tuga ihjäl i sin proposition. Det mest

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

slående uttrycket för ambitionen att sprida en smula ljus i det mörker som sänkt sig över regeringens ekonomiska politik är utskottets skrivning om finanspolitiken.

Utskottsmajoriteten nöjer sig inte med att redovisa ett antal obehagliga fakta om det statsfinansiella läget. Man riktar också en bestämt formulerad uppmaning till regeringen att ta sig samman och inrikta arbetet med nästa års budgetproposition på att avvärja en hotande statsfinansiell kris.

Utskottets majoritet försöker också på andra väsentliga punkter driva regeringen framför sig. Man betonar behovet av åtgärder för att bromsa upp investeringsnedgången och passar i sammanhanget på att avskaffa ett av den borgerliga regeringens mest besynnerliga påhitt – den 15-procentiga byggavgiften. Man gör en föredömligt klar beskrivning av hur prisövervakningen bör gå till och röjer därmed upp en smula i den oreda på det området som handelsministern och ekonomiministern med förenade krafter har åstadkommit. Man ger sig t. o. m. på en av regeringens heliga kor, indexregleringen av skatteskalorna, och bekräftar vad vi hävdad, nämligen att stabiliseringspolitik blir långt svårare att föra fr. o. m. 1979, som ett resultat av finanspolitikens sjunkande effektivitet.

Jag gör inte den här recensionen av proposition och utskottsbetänkande för att kunna ironisera över det pikanta i att regeringen får sig ett antal välförtjänta näsknäppar. Det är inte det pikanta i situationen som intresserar mig, utan det är det faktum att innehållslösheten i regeringens proposition bekräftar vad som under hösten kommit att framstå som allt klarare – regeringen har för länge sedan tappat greppet över den ekonomiska utvecklingen. Man driver redlöst med i ekonomins stagnation och tillbakagång, växande underskott och utlandslån. Den formelle kaptenen på skutan har för länge sedan försvunnit ner under däck. Kvar på bryggan finns några förvirrade styrmän, som hojtar motsägande order till varandra medan man närmar sig katastrofen.

Den 29 augusti devalverades den svenska kronan för tredje gången på tio månader och Sverige lämnade det internationella valutasamarbetet i den s. k. ormen. Det är möjligt att regeringen vid det tillfället insåg att detta beslut innebar en betydelsefull kursändring i svensk ekonomisk politik. Kanske begrep man t. o. m. att den nya kurs man slog in på var svår och farlig och att den kräver en resolut och handlingskraftig politik för att bli en framgång.

I varje fall presenterade man den 29 augusti något som kallades ett stabiliseringsprogram. I detta program ställde man upp tre mål för stabiliseringspolitiken – att trygga sysselsättningen, nedbringa inflations-takten och sänka underskottet i bytesbalansen. För att nå dessa mål skulle man för det första i samverkan med arbetsmarknadens parter gå till gemensam kamp mot inflation och arbetslöshet, för det andra strama åt finanspolitiken och för det tredje förstärka vårt lands näringspolitiska styrka och beredskap.

Vad har man då uträttat under den gångna hösten? Det bebådade sam-

arbetet med arbetsmarknadsorganisationerna förvandlades till något som bra mycket liknar en konfrontation mellan staten och löntagarorganisationerna. Åtstramningen av finanspolitiken blev en försvagning av statsfinanserna utan tidigare motstycke. Och vad man än må mena med en förstärkning av landets näringspolitiska styrka, så inte lär den förknippas med snabbt sjunkande investeringar, företagsnedläggelser och en allmän håglöshet ute i näringslivet.

Allt detta har lett till att den svenska ekonomins framtidsutsikter nu ter sig långt dystrare än de gjorde före omläggningen av valutapolitiken. Regeringens uttalade avsikt med devalveringarna har ju varit att åstadkomma vad man kallade "en snabb kostnadsanpassning" som skulle förbättra konkurrensläget, minska underskottet i bytesbalansen, öka lönsamheten i industrin och därmed också investeringarna.

Men detta inträffar inte. Underskottet i bytesbalansen beräknas för i år till 16,5 miljarder kronor, 4 miljarder mer än i regeringens reviderade finansplan i maj. Och underskottet skulle nästa år öka till 18,5 miljarder, medan ekonomiministern i våras förutsåg en minskning till ca 10 miljarder. Industriinvesteringarnas nedgång blir i varje enkät som görs alltmör katastrofartad. I maj sade regeringen att de skulle minska med ca 6 % år 1977. Nu pekar undersökningarna på en nedgång i år med 15 % och lika mycket nästa år. Sysselsättningen inom industrin minskar med ca 50 000 personer i år och väntas nästa år gå ner med ytterligare 60 000 personer. Det regeringen håller på med är helt enkelt att avveckla Sverige som industrination.

Men läget är egentligen värre än vad de här siffrorna anger. Samtidigt som produktionen går tillbaka ökar Sverige snabbt sina utlandsskulder. Om de här prognoserna blir verklighet betyder det att Sverige åren 1977 och 1978 lånar mellan 35 och 40 miljarder kronor utomlands, men att detta tillskott av sparande *inte* används för den nödvändiga förnyelsen och utvecklingen av industrins produktions- och konkurrenskraft. Man måste inse att för varje år som man skjuter på investeringsuppgången i industrin skjuter man också ännu längre in i framtiden den tidpunkt då Sverige på nytt kan uppnå yttre balans.

Den utlandsupplåning som skedde åren 1974–1976 ägde rum i en expanderande ekonomi med ökad produktion och ökade investeringar. Men i dag lånar vi inte för expansion, för att öka våra totala tillgångar. Vi lånar i stället för att finansiera ett snabbt ökande budgetunderskott. År 1976 hade den offentliga sektorn, dvs. staten, kommunerna och ATP-fonderna, ett sparandeöverskott på ungefär 15 miljarder kronor. Detta sparande beräknas i år ha sjunkit till 9 miljarder och skulle nästa år bli praktiskt taget lika med noll. Det betyder att det offentliga sparandet på två år från att ha varit 15 miljarder helt försvinner. Och det beror helt och hållet på en drastisk försämring av statsfinanserna. Konjunkturinstitutet beräknar att statens finansiella sparande sjunker med 12 miljarder kronor bara mellan åren 1977 och 1978.

Med andra ord – det som nu håller på att ske är att vi ökar våra

skulder och minskar våra tillgångar. Om inga under sker, kommer vi att möta 1979 med en nationalprodukt som ligger under 1976 års nivå och med industriinvesteringar på 1969 års nivå – men med en utlandsskuld som är ungefär 40 miljarder kronor större.

Frågan är då om under kan åstadkommas. Är det fortfarande möjligt att börja föra en ekonomisk politik i Sverige, som bättre utnyttjar våra produktiva resurser, bryter stagnationen och utvecklingen mot ständigt ökande underskott?

Socialdemokraterna har i sin partimotion angett riktlinjerna för en sådan politik. Den måste inriktas på att ta ner inflationstakten och bygga ut den svenska industrins kapacitet och konkurrensförmåga. Finanspolitiken måste förstärkas och sparatet ökas om vi gradvis skall kunna minska utlandsupplåningen och komma tillbaka till ett mera balanserat läge.

Den grundläggande strävan måste vara att återställa framtidstron i det svenska samhället. Förtroende måste på nytt skapas för den ekonomiska politiken genom klara och konsekventa besked om vart man syftar och vad man tänker göra. Det gäller både visavi löntagarna, som flera gånger under det förflutna året svikits av regeringen, och näringslivet, som plågats av ryckigheten i den ekonomiska politiken och bristen på besked om de fundamentala förutsättningarna för sin verksamhet.

Vi underskattar förvisso inte svårigheterna att vända den olyckliga utveckling som vårt land hamnat i. En dålig utlandskonjunktur, överkapacitet och stora lager i vissa branscher samverkar till att hålla investeringsbenägenheten nere. Men investeringarna hämmas också av en rad andra hinder.

Det stora budgetunderskottet har tvingat fram en järnhård kreditpolitik och höga räntor. En ytterligare försämring av budgetläget nästa år borde inte tolereras med hänsyn till det uppenbara behovet av att stimulera investeringarna, hävda sysselsättningen och bekämpa inflationen.

Regeringen försöker försvara budgetförsvagningen med de stora utgifter staten har för arbetsmarknadspolitiken och olika näringspolitiska insatser. Det är ett tvivelaktigt påstående. Riksrevisionsverket har inför finansutskottet redovisat orsakerna till att budgetunderskottet för 1977/78 nu beräknas bli över 25 miljarder mot knappt 14 miljarder när statsbudgeten reglerades i våras. Av denna redovisning framgår att ungefär tre fjärdedelar av försämringen beror dels på regeringens förslag till skatte- och avgiftssänkningar, dels på inflationens effekter på statsutgifterna – löner, indexkompensationer, räntehöjningar etc. Med andra ord – genom en mindre ansvarslös politik beträffande statsinkomsterna och en bättre kontroll över prisutvecklingen skulle statsfinanserna kunna föras bort från det rena krisläget.

Men dessutom krävs en restriktiv prövning av statsutgifterna. En bra början vore att ompröva vissa inslag i den statliga närings- och arbetsmarknadspolitiken, som kommit att präglas av mer eller mindre planlösa subventioner horisonten runt. Större effekt till lägre kostnad borde kunna

uppnås, om politiken på nytt gjordes mer selektiv, om staten krävde klara motprestationer för sina insatser, om pengarna satsades på investering och utveckling i stället för på allmänt lönsamhets- eller driftkostnadsstöd.

Den borgerliga majoriteten har gjort ett kärvt och med rätta uppmärksammat uttalande om behovet av en snar och kraftig statsfinansiell åtstramning. Det har allmänt tolkats som en uppmaning till regeringen att i det pågående budgetarbetet visa större återhållsamhet än vad rapporterna hittills tytt på. Regeringen sägs också ha hörsammat uppmaningen. En något panikartad genomletning av budgeten efter nya inkomstkällor och besparingsmöjligheter lär ha startat i dessa allra sista dagar.

Finansutskottets majoritet har emellertid inte tagit chansen att själv bidra till en starkare budget. Det kunde man ha gjort genom att tillstyrka det socialdemokratiska förslaget att inte sänka arbetsgivaravgiften fr. o. m. den 1 januari. I dagens läge finns ingen förnuftig motivering för detta nya exempel på en planlös generell subventionering. Dessa 4 miljarder skulle göra långt bättre nytta genom att ställas till näringslivets förfogande för investeringar. Vårt förslag om att inrätta en särskild fond med möjlighet att satsa på även riskbärande projekt, stöd till utvecklingsarbete osv. skulle, om det förverkligades, kunna bli ett betydelsefullt stöd för de offensiva investeringar som verkligen behövs just nu.

I det statsfinansiella perspektiv vi nu har framför oss, där underskottet för budgetåret 1978/79 riskerar att bli kanske 30 miljarder, förefaller det dessutom dumdrigt i överkant att låsa riksdagen för ytterligare en stor skattesänkning 1979 i form av indexreglering av skatteskalorna. Men också här sviker modet hos de borgerliga representanterna i finansutskottet. Trots uppenbara tvivel om den samhällsekonomiska klokskapen i en sådan reform tillstyrker man den.

Mot den här bakgrunden kan det inte undvikas, herr talman, att utskottsmajoritetens karska uttalande om statsfinansiell åtstramning gör ett något retoriskt intryck.

I den socialdemokratiska motionen föreslår vi en rad åtgärder som vi tror skulle kunna bryta investeringsnedgången i industrin och stimulera till en användning av resurserna som på sikt förbättrar den yttre balansen. Förutom strukturfonden för investeringar föreslår vi åtgärder för ökat bostadsbyggande, ökat stöd för exportfrämjande insatser, däribland företagens exportkrediter, och ökat stöd för forskning och teknisk utveckling. Vi kräver också en branschpolitisk planering för den strukturella utvecklingen inom våra krisdrabbade branscher – teko, järn och stål, gruvorna.

Finansutskottets majoritet uttrycker en betydande sympati för flera av de här förslagen. Man instämmer, som man säger, i stora delar av den socialdemokratiska motionens principiella syn på de långsiktiga problemen i svensk ekonomi. Men man tillägger att de förslagen inte kan läggas till grund för inriktningen av den ekonomiska politiken i det tids-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

perspektiv som det nu finns anledning att behandla. Och eftersom man anser att motionens förslag inte angriper det dominerande problem som det stora bytesbalansunderskottet utgör avstyrker man alltihop.

Jag tror att detta är en olycklig missuppfattning av hur ekonomisk politik bör föras i ett land som devalverat, en missuppfattning som utskottsmajoriteten tyvärr tycks ha övertagit från regeringen.

Vår motion handlar från början till slut om hur Sverige med bibehållen full sysselsättning skall kunna återvinna sin yttre och inre balans. Vår utgångspunkt är just det beklagliga men ofrånkomliga faktum att den svenska regeringen genomfört en serie devalveringar och lämnat valutaormen. Det är därför vi kräver en rad kortsiktigt verkande åtgärder, som snabbt motverkar de destabiliserande verkningarna av devalveringarna, dvs. stigande priser och kostnadsinflation. Därför vill vi behålla det allmänna prisstoppet och bidra till en statsfinansiell åtstramning. Men det är lika viktigt att långsiktigt verkande åtgärder lika snabbt sätts in för att åstadkomma den omfördelning av resurserna som är nödvändig för att mera skall produceras för export, mindre konsumeras för import.

Och denna omfördelning kan bara ske om den varuproducerande industrin förstärks, förnyas och utvecklas. Det kräver ökade investeringar, satsning på forskning och utveckling av nya produkter, bättre marknadsföring och exportmöjligheter. Det kräver också, i vissa branscher, att den strukturella omdaning drivs på genom en samordnad och långsiktig statlig planering.

Tiden är redan mer än mogen för att sätta i gång med de här arbetsuppgifterna. Väntar vi, låter vi tiden gå som regeringen gjort hela den här hösten, är risken stor att också 1978 blir ett förlorat år, att vi om ett år står längre från målet att nå balans i våra utrikesaffärer än vi gjorde för ett år sedan.

Det har sagts från vår sida förr, men måste tydligen upprepas: En devalvering är i sig inte en kostnadsanpassning, inte ett automatiskt verkande medel att återställa ens den yttre balansen. Om det vore så enkelt, skulle världen i dag se ganska annorlunda ut. Devalveringen måste därför kombineras med en rad andra åtgärder för att ge eftersträvad effekt. Devalveringen är dessutom en riskfylld metod att nå yttre balans, eftersom den alltid är ett hot mot den inre balansen och mot förtroendet för valutans framtida hållfasthet. Om denna sanning gäller för *en* devalvering, borde den gälla tredubbelt upp för en regering som på kortare tid än ett år devalverat tre gånger.

Mot den bakgrunden är det obegripligt att regeringen efter den senaste devalveringen inte företagit sig något som skulle stödja anpassningsprocessen. Snarare har man gjort motsatsen genom försvagningar av finanspolitiken och genom att skapa villrådighet och osäkerhet i alla läger kring sina politiska intentioner och sin inre stabilitet. Det vore beklagligt och kanske t. o. m. ödesdigert om riksdagen nu avstod från att skapa den klarhet om politikens innehåll och framtida inriktning som landets ekonomiska läge kräver.

Enligt vår mening måste en kombination av kortsiktigt och långsiktigt verkande åtgärder sättas in också därför att det bara är genom en så sammansatt politik som ett underlag kan skapas för företagens långsiktiga planering och därmed för investeringsbeslut. Risker med den utpräglade kortsiktigheten i den politik som nu förs är att planeringen för framtiden stoppar upp i näringslivet. Allt fler röster höjs som visar att bristen på besked om politikens framtida inriktning verkar handlingsförlamande inom en rad områden i vårt land.

Särskilt uppenbar och oförsvarlig är den här bristen på besked när det gäller Sveriges framtida energiförsörjning, tillgången på energi och kostnaderna för denna energi. Osäkerheten i detta avseende drabbar inte bara den del av näringslivet som är direkt sysselsatt med produktion för energiframställning. Vid det här laget måste det stå klart för alla, även för den man som sitter längst in i regeringskansliets mest välbevakade skrymsle, att osäkerheten om den framtida energipolitiken håller tillbaka investeringar och framtidsplanering inom en rad branscher med energikrävande produktion.

Utskottsmajoriteten nämner inte ordet energipolitik i sitt betänkande. Den lättnad man antagligen känt över att kunna lägga den frågan utanför det tidsperspektiv som "det nu finns anledning att behandla", enligt majoritetens formulering, är möjligen förståelig – på samma sätt som den lättnad man känner över att kunna uppskjuta ett besök hos tandläkaren. Men tystnaden i utskottsbetänkandet och den tystnad varmed energifrågan lär komma att förbigås i de borgerliga inläggen i den här debatten bidrar inte till riksdagens anseende som ett forum där för landet avgörande ekonomiska frågor debatteras och beslutas.

En annan osäkerhet som det åligger regeringen att i möjligaste mån undanröja gäller inflationen. Utvecklingen under 1977 har lett till en klar misstro mot den borgerliga regeringens vilja och förmåga att hålla inflationen under kontroll. För den förtroendeklyfta som uppstått bär ekonomiministern personligen i hög grad ansvaret. Efter att i fjolårets valrörelse ha satt sitt partis anseende i pant på att inflationstakten i vårt land kunde halveras gick han i budgetpropositionen ut med en prognos om en prisstegring på 6 % under 1977. På denna prognos byggde både företagen och arbetsmarknadens parter sitt handlande under våren.

Ännu så sent som i maj, efter devalvering nr 2 och beslutet om moms-höjning, ville Gösta Bohman inte vidgå en större prisstegring än 10 %. Den visar sig nu bli minst 13 %.

Om det här lett till att människorna känner sig bedragna och nu på allt sätt försöker gardera sig mot oväntade prisstegringar, är inte underligt. Ett uttryck för detta är den flykt som pågår från normala sparformer till s. k. realvärden – fastigheter, konst, antikviteter – och en kraftig ökning av rena spekulationsaffärer. Här finns en väsentlig orsak till nedgången i sparande och produktiva investeringar.

Ett annat uttryck för misstron är kraven från löntagarorganisationerna om garantiklausuler i avtalen mot oväntade prishöjningar. Den här typen

av klausuler riktas inte mot arbetsgivarna, utan är helt enkelt ett försök att gardera sig mot att regeringens inflationspolitik i efterhand slår sönder avtalens reala innehåll.

Man skulle gärna vilja tro att spåren av herr Bohmans framfart som inflationsminister hade förskräckt honom en smula. I tal under den gångna hösten har han på nytt börjat orda om en halvering av inflationstakten, denna gång under 1978. Men i hans proposition sägs inte mer än att det finns goda utsikter att under loppet av 1978 få ner inflationen till en lägre nivå än under de senaste åren.

Innehållslösheten i denna målsättning är motiverad, eftersom inga åtgärder aviseras som ger garanti för någon påtaglig dämpning av inflationstakten. Det allmänna prisstoppet har avskaffats, och prisövervakningen ges i propositionen en helt verkningslös form – något som nu förhoppningsvis rättas till genom finansutskottets ingripande.

Men det räcker inte. Inför 1978 måste politiken mycket klart och framför allt mera trovärdigt än hittills inriktas på att dämpa takten i prisstegringarna. Prisstoppet borde återinföras och försvagningen av budgetpolitiken kraftigt bromsas upp. Större säkerhet om prisutvecklingen är nödvändig både för att investeringsutvecklingen skall kunna vändas och för att lönehöjningarna 1978 skall kunna hållas inom de gränser, som sätts av målet att förstärka bytesbalansen.

Detta leder över till en annan av kardinalfrågorna i svensk ekonomisk politik just nu, och det är hur en tillräckligt bred uppslutning skall kunna skapas kring en politik som inriktas på att hålla tillbaka konsumtionen och öka sparande och investeringar. Den frågan har särskild betydelse i ett läge, då man genom devalveringar dessutom försöker höja vinsterna i näringslivet.

När vi socialdemokrater påtalat de orättvisor som skapas av regeringens inflationspolitik och skattepolitik, har vi av Gösta Bohman anklagats för att driva missnöjespropaganda. Då människorna runt om i vårt land samlats till demonstrationer och möten för att protestera mot vad de upplever som en orättfärdig fördelning av åtstramningens bördor, har Thorbjörn Fälldin reagerat med en tafatt häpnad inför deras upprördhet.

Att borgerliga politiker visar kallsinne inför krav på rättvisa förvånar kanske inte. Men möjligen skulle de förstå problemets allvar, om det formulerades på följande sätt:

En politik för åtstramning och resursomfördelning måste ha stöd från de stora löntagargrupperna. Den som betvivlar detta påstående bör studera erfarenheterna från en rad länder i Västeuropa som försökt föra en liknande politik utan detta stöd. Ett sådant stöd kan bara nås om löntagarna och deras företrädare får påtagliga bevis på att åtstramningen fördelas rättvist och syftar till ur deras synvinkel meningsfulla resultat, dvs. tryggar framtida inkomster och sysselsättning.

För fackliga organisationer, vars huvuduppgift ändå är att höja medlemmarnas inkomster, är det svårt nog att försvara en lönepolitik som leder till oförändrad eller sänkt levnadsstandard. Men uppgiften kan bli

omöjlig om det samtidigt framgår, att vissa redan privilegierade grupper genom samhällets åtgärder får sin relativa position ytterligare förbättrad.

Det är möjligt att den borgerliga regeringen ser som sin mission i svensk politik att göra det lättare för människor med litet högre inkomster att tjäna pengar och för företagare att bygga upp en förmögenhet. Men det är inte bara orättvist utan också synnerligen oklokt att göra detta slags omfördelning av skattebördan i ett läge, då kostnaderna ofrånkomligen måste bäras av människor med betydligt lägre levnadsstandard.

För Sveriges möjligheter att återvinna ekonomisk balans tror jag att det vore bättre om riksdagen nu koncentrerade sig på att nå framgång med en ekonomisk politik inriktad på kostnadsstabilisering och ökande investeringar. Det skulle i det här avseendet innebära för det första att man gav skatteomläggningen 1978 en annan fördelningspolitisk profil, för det andra att man inte nu band sig för en indexreglering av skatteskallorna 1979 och för det tredje att man deklarerade att några betydande sänkningar av marginalsatserna inte kan genomföras förrän vi vet att en sådan skattesänkning inte behöver leda till en omfördelning av skattebördan från högre till lägre inkomsttagare.

Jag tycker helt enkelt att riksdagen borde besinna det utmanande och det farliga i att försöka åstadkomma ökade inkomstklyftor i ett skede, då det inte finns utrymme för någon total realinkomstökning.

Farorna med sådana strävanden är inte bara att de kan skapa så stora svårigheter för lönepolitiken, att kostnadsstabiliseringen uteblir. Faran finns också att den grundläggande samhällssolidariteten skadas. Och tillåts det ske, lär all stabiliseringspolitik bli omöjlig ett bra tag framöver.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen i finansutskottets betänkande nr 10.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! En finansdebatt på hösten är något för riksdagen ovanligt. Det är också ovanligt att regeringen i proposition redovisar grunderna för den ekonomiska politiken även på hösten. Mot den bakgrunden kan kanske också finansutskottets nu föreliggande betänkande förefalla en smula ovanligt. Jag tror emellertid att det är värdefullt att regeringen har presenterat en proposition med grunderna för den ekonomiska politiken och därmed gett oss möjlighet till en finansdebatt också under den här delen av riksmötet.

Det ekonomiska läget och därmed förutsättningarna för den ekonomiska politiken har ju onekligen spetsats till under det senaste halvåret. Och låt mig, herr talman, inledningsvis få påminna om den debatt vi hade här i riksdagen i våras på grundval av den reviderade finansplanen och finansutskottets betänkande däröver. Vi förutsåg då ett underskott i bytesbalansen på ca 13 miljarder. Den förutsägelsen föranledde finansutskottet att uttrycka oro för utvecklingen av balansen i våra affärer med utlandet. Nu kan vi konstatera att både den bedömning som gjordes av regeringen och finansutskottets majoritet och den bedömning som

gjordes av finansutskottets socialdemokratiska minoritet var alltför optimistiska. Exporten har inte under andra halvåret i år ökat i den takt som vi då beräknade och det finns anledning att redan här påminna om att man ju från socialdemokratisk sida var betydligt mer optimistisk i fråga om utvecklingen av exporten än vad vi var. Den optimismen var alltså – dess värre – inte befogad.

Det var därför, som jag ser det, helt nödvändigt att regeringen på sensommaren tog initiativ till åtgärder i syfte att hindra en ytterligare försämring av den svenska bytesbalansen. Den viktigaste av dessa åtgärder var nedskrivningen av den svenska kronan med 10 % och utträdet ur den så kallade valutaormen.

Den tidigare mindre kronkursjusteringen i april i år skedde ju inom ramen för valutaormen. Under våren och sommaren i år fortsatte D-marken att stiga i värde. En devalvering som faktiskt skulle återställa Sveriges kostnadsrelation till utlandet och därmed lägga grunden för de svenska exportföretagen att på nytt expandera på världsmarknaden och återta förlorade marknadsandelar, kunde alltså i längden inte ske – det var erfarenheten från i våras – om man samtidigt behöll den svenska kronans bindning till den västtyska D-marken. Finansutskottet anser därför att det var både riktigt och nödvändigt att *både* skriva ned den svenska kronan och samtidigt gå ur valutaormen. Det bör påpekas att den västtyska marken har fortsatt att stiga i värde efter devalveringen med ungefär 2 % och att alltså en femtedel av devalveringseffekten faktiskt skulle ha gått förlorad om vi hade stannat kvar i ormen.

Jag är mot denna bakgrund förvånad över det resonemang som förs i den socialdemokratiska partimotionen och i reservationen till finansutskottets betänkande på den här punkten. Det framgår inte helt klart hur socialdemokraterna i dag bedömer den genomförda devalveringen, men det står klart att man alltjämt är emot utträdet ur valutaormen. När man från socialdemokratiskt håll säger att man skall söka undvika fortsatta devalveringar och försöka få ned inflationstakten – två målsättningar som vi alla instämmer i – så måste den naturliga frågan bli: Underlättas inte en sådan politik av den faktiskt genomförda devalveringen och av utträdet ur valutaormen?

Det är viktigt att vi i framtiden uppehåller en stabilitet i den svenska kronkursen. Enligt vår uppfattning sker det bäst genom den anordning som man nu har kommit fram till, där den svenska kronans kurs bestäms gentemot en grupp av andra valutor, som är dominerande i svensk utrikeshandel, den så kallade korgen.

Det råder bred enighet om att betalningsunderskottet från västvärlden till de oljeproducerande länderna kommer att bestå under många år framöver och att förhoppningen om att kunna återställa en balans till 1980 inte längre kan infrias. Vi har också varit ense om att detta underskott mellan OECD-staterna och OPEC-staterna skall fördelas någorlunda rättvist mellan de olika medlemsländerna i OECD. Så är f. n. inte fallet. Sverige har t. ex. en större del av detta underskott, medan Västtyskland

inte har något underskott alls. Det är därför angeläget att man kan komma fram till någon sorts enighet om att de länder som har en god bytesbalanssituation vidtar åtgärder som stimulerar efterfrågan i det egna landet och på det viset hjälper de länder som har ett förhållandevis större betalningsbalansunderskott. Jag har haft möjlighet att både i Europarådet och i EFTA:s rådgivande parlamentariska kommitté ge uttryck för denna uppfattning.

Sveriges underskott i affärerna med utlandet består emellertid bara till en mindre del av vår andel av den samlade västvärldens skuld till oljeländerna. Resten av bytesbalansunderskottet är ett resultat av att vi levt och alltjämt lever över våra resurser.

Konjunkturinstitutet förutser nu en uppgång av exporten under 1978 på ungefär 12 miljarder men förutser samtidigt en nästan lika kraftig ökning av importen. På kort sikt leder nämligen devalveringen till en försämring av bytesförhållandet, och det är först på längre sikt som en positiv effekt framträder i form av en kraftig ökning av exportvolymen. Trots de många åtgärder som har vidtagits av regering och riksdag, kommer därför underskottet i bytesbalansen att 1978 dröja kvar på ungefär samma nivå, 18 miljarder kronor. Skulle konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturuppgången i västvärlden visa sig vara alltför optimistisk blir sannolikt balanssituationen i förhållande till utlandet ännu något sämre.

Mot denna bakgrund är det uppenbart att en huvudmålsättning för den ekonomiska politiken måste vara att minska underskottet i bytesbalansen. Ett par poster kommer då i särskilt hög grad i blickpunkten. Den ena gäller det jättelika underskott som skapas av importen av olja. Trots att vi f. n. har ett betydande överskott i exporten av fabricerade varor, leder ändå den stora råvaruimporten till ett mycket stort samlat underskott i våra affärer med utlandet. I råvaruimporten är oljan den dominerande posten. Det bör därför vara en självklar målsättning för den ekonomiska politiken att minska vårt beroende av importerad olja och i större utsträckning använda oss av inhemska energikällor. Målmedvetna energisparande åtgärder hör självfallet också till den bilden. Från finansutskottets utgångspunkt måste dock huvudmålsättningen för energipolitiken under de närmaste åren vara att minska volymen importerad olja.

En annan betydelsefull post i vår balans med utlandet är räntebetalningar på tidigare utlandslån. Vårt lands möjligheter att ta upp lån på den internationella marknaden är alltjämt mycket goda. Den stigande utlandsupplåningen leder emellertid till att vi i allt större utsträckning binder oss för stora framtida ränteutgifter och därmed begränsar utrymmet för andra kostnadskrävande åtaganden framöver, t. ex. sociala reformer av olika slag. Det kan i och för sig heller inte uteslutas att lånevillkoren kan komma att försämrats om bytesbalansunderskotten under en längre tidsperiod blir mycket stora. Också därför är det en målsättning att nedbringa utlandsupplåningen. Jag vill dock samtidigt säga att den

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

hittills genomförda utlandsupplåningen har skett på goda villkor och inte inger oro. Det är det långsiktiga perspektivet som är oroande. Bestående stora underskott i våra affärer med utlandet och ett därmed bestående, stort behov av utlandsupplåning kan inte godtas.

Herr talman! Världsekonomin har under de senaste åren utvecklats på ett sätt som kan sägas avvika från vad som har varit normalt. Efter den djupa konjunkturedgången 1974/75 började en uppgång som dock bröts redan under andra hälften av 1976, och under 1977 har utvecklingen varit svagare än beräknat. Tillväxten för OECD-området i dess helhet blir räknat på årsbasis för 1977 knappt 4 %. Och nu tillgängliga prognoser för 1978 tyder på att tillväxten då inte blir bättre. Endast i Förenta staterna och i Japan finns underlag för en stadig uppgång.

Det är självklart att om den internationella konjunkturutvecklingen 1978 blir svagare än beräknat, kommer Sverige i betydande svårigheter. Vi valde att under konjunkturedgången leva över våra tillgångar och att genom aktiva åtgärder från samhällets sida hålla sysselsättningen uppe.

I en tid då de flesta länder i vår omvärld kämpade med stora svårigheter, kunde vi hålla levnadsstandarden uppe och arbetslösheten nere. Det skedde som alla nu vet till priset av en ökad utlandsupplåning. Tanken bakom denna politik, som självfallet var riktig, var att vi därigenom skulle bygga upp produktionsresurser som kunde användas i det ögonblick då konjunkturen vände och då världshandeln och efterfrågan utifrån på nytt ökade.

När utvecklingen i detta avseende nu har blivit en besvikelse, är det viktigt att vi från svensk sida försöker komma fram till någon typ av samordnade åtgärder mellan länderna inom OECD i syfte att stimulera den privata konsumtionen och därmed efterfrågan. Men det är självfallet på det viset, att utrymmet för sådana stimulansåtgärder är mindre i länder med stora underskott i bytesbalansen.

Det har rått ganska stor enighet om nödvändigheten av en sådan stimulanspolitik från samhällets sida under senare år. Riksdag och regering har tagit sitt ansvar för att hålla sysselsättningen uppe. Den nuvarande regeringen har varit speciellt framgångsrik härvidlag. Men det är klart att vi i dagens läge likväl måste ställa oss frågan hur länge och till vilket pris vi kan fortsätta en sådan politik.

Herr talman! Vi ställs alltså i dag inför en mycket svår balansgång mellan en mera expansiv och en mera restriktiv politik. Sannolikt kommer det att bli nödvändigt att redan innan en kommande internationell konjunkturuppgång når Sverige vidta vissa åtstramande åtgärder. Konsekvensen härav blir att anspråken på höjd standard måste sättas lågt, när det gäller både den privata och den offentliga sektorn. Jag skall senare återkomma till problemen för den offentliga sektorn men vill bara när det gäller den privata sektorn peka på att konjunkturinstitutet för 1978 förutser en i det närmaste oförändrad privat konsumtion, medan den sist tillgängliga konjunkturöversikten – från Industriförbundet – räknar med

en minskning av den privata konsumtionen nästa år med 2 %. Med tanke på att pensionärerna enligt gällande regler är tillförsäkrade kompensation för prisstegringarna måste konsekvensen härav bli en viss minskning av konsumtionen för övriga grupper. Jag finner det då angeläget att understryka att när vi har en sådan här negativ utveckling av vår ekonomi, får det inte tas till intäkt för att försämra läget för utsatta grupper. Dit hör exempelvis pensionärerna och barnfamiljerna. Det är i och för sig alltid svårt att med säkerhet överblicka de fördelningspolitiska effekterna av ekonomisk-politiska åtgärder av det slag som vi nu diskuterar, bl. a. därför att det mycket hårda skattetrycket ju utjämnar andra åtgärder som skulle kunna öka klyftorna mellan olika grupper. Men det finns ändå anledning att noga följa de sociala effekterna av olika åtstrammingsåtgärder.

Pensionärerna har, som nämnts, en automatisk priskompensation enligt nu gällande regler, vilket inte gäller barnfamiljerna. Det är därför, just mot bakgrund av att barnbidragen inte är indexreglerade, viktigt att en fortsatt uppräkningsåtgärder sker. Regeringen har nu också föreslagit en sådan höjning från den 1 april 1978. Den innebär en priskompensation, däremot självfallet inte någon reell standardförbättring för barnfamiljerna. Jag utgår från att vi också under nästa år kommer att få anledning att diskutera åtgärder som kan kompensera barnfamiljerna för effekterna av inflationen.

Herr talman! Inflationen, som ju under 1977 blir kraftigare än vad som förutsågs i början av året, kan alltså ha negativa fördelningspolitiska effekter. Det finns särskild anledning att påminna om att dagligvarorna stigit relativt mera i pris och att detta självfallet har genomslag för bl. a. barnfamiljer och pensionärer. Samtidigt bör vi hålla i minnet att en del av den höga inflationen är en följd av medvetna ekonomisk-politiska åtgärder, bl. a. momshöjningen och delvalveringen. Finansutskottet stryker under att ända upp till hälften av de prisstegringar som hittills har ägt rum i år direkt eller indirekt beror på beslut som har fattats av stat och kommun. Mot den bakgrunden är det – som framhålls i propositionen – rimligt att förutse en väsentligt lägre prisstegringstakt under 1978. En rimlig målsättning för den ekonomiska politiken bör vara att inflationen under 1978 stannar under 10 %.

I finansutskottets betänkande behandlas ett antal motioner som kräver prisstopp av det ena eller det andra slaget. Motionsyrkandena gäller dels en utvidgning av nuvarande prisstopp till nya varugrupper, dels krav på allmänt prisstopp. Från socialdemokratiskt håll kräver man både återinförande av allmänt prisstopp och en skärpt prisövervakning. Finansutskottet har tidigare vid flera tillfällen haft anledning att yttra sig över motioner om allmänt prisstopp och då strukit under att prisstopp har både fördelar och nackdelar. Långvariga prisstopp har nackdelen att leda till konkurrensbegränsningar och framtvingar dessutom omfattande dispenser, som delvis sätter prisstoppen ur spel. Kortvariga prisstopp bidrar till en instabil prisutveckling, bl. a. i samband med de prishöjningar som

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

följer vid tiden för prisstoppets upphörande. Både den tidigare socialdemokratiska regeringen och den nuvarande regeringen har ju använt prisstopp, och erfarenheterna härav får väl i stort sägas vara att prisstopp inte är något särskilt effektivt medel i kampen mot inflationen. Finansutskottet avstyrker därför de motioner som har väckts om utvidgning eller förlängning av prisstoppet.

Däremot uttalar sig utskottet för en intensiv prisövervakning. Vi har noterat att regeringen har gett statens pris- och kartellnämnd i uppdrag att intensifiera sin prisövervakning och att i förhandlingar med företagen försöka förhindra prishöjningar av olika slag. Självfallet ankommer det ytterst på regeringen, med stöd av det bemyndigande som riksdagen ger i den allmänna prisregleringslagen, att vidta de åtgärder och ingripanden som kan bli nödvändiga, t. ex. efter framställning från pris- och kartellnämnden. På den här punkten ser jag inte någon större skillnad i uppfattning mellan majoriteten i utskottet och den socialdemokratiska minoriteten, bortsett från att reservanterna vill använda den här typen av prisövervakning i samband med någon sorts avveckling av ett allmänt prisstopp – hur nu det skulle gå till!

Herr talman! Finansutskottet har i sitt betänkande också tagit upp frågan om finansieringen av den offentliga sektorn. Det sker mot bakgrund av de uppgifter som redovisats bl. a. av riksrevisionsverket om att underskottet i den statliga budgeten innevarande budgetår kommer att bli väsentligt större än beräknat. Underskottet innevarande budgetår kan nu beräknas till drygt 25 miljarder kronor – om man inkluderar genomförda beslut och redan planerade åtgärder. I våras förutsågs det bli 13 miljarder kronor. En del av förklaringen till det här ökade budgetunderskottet är naturligtvis åtgärder som har vidtagits av regering och riksdag i syfte att komma till rätta med vikande produktion och hotande arbetslöshet. Vi har då varit medvetna om att dessa åtgärder skulle leda till ett ökat budgetunderskott. Och det är naturligtvis viktigt att stryka under att själva storleken på underskottet ett visst budgetår inte kan tjäna som utgångspunkt för en diskussion om finansieringen av de offentliga utgifterna.

När vi nu i finansutskottet har tagit upp frågan om det statliga budgetunderskottet har det skett mot bakgrund av effekten på det samlade finansiella sparandet i samhället. Konjunkturinstitutet redovisade ett finansiellt sparande för den offentliga sektorn 1976 på ungefär 15 miljarder kronor, medan man för nästa år – 1978 – räknar med att det inte blir något finansiellt sparande på den offentliga sektorn över huvud taget. Detta är allvarligt mot bakgrund av de svårigheter som företagen f. n. har och som naturligtvis leder till att man inte kan förvänta sig något ökat sparande inom näringslivet. Vi möter också vissa svårigheter att få upp sparandet inom hushållssektorn, och åtgärder i det syftet skulle välkomnas. Det är sett i det här perspektivet som ett för flera år å rad bestående, mycket stort statligt budgetunderskott kan vara en fara för möjligheterna att skapa balans i vår ekonomi.

Det är just med hänsyn till önskvärdheten att skapa balans i samhällsekonomin som vi i det här sammanhanget har pekat på riskerna med en eventuell framtida ytterligare ökning av budgetunderskottet. Om man vill hålla tillbaka utlandsupplåningen bör man därför också söka hålla tillbaka underskottet i den statliga budgeten. Jag kanske skall tillägga att när jag här nämner siffran 25 miljarder kronor som ett tänkbart underskott i statsbudgeten i år skall däremot vägas de överskott som finns inom socialförsäkringssektorn på ungefär 15 miljarder kronor. Det kan också finnas skäl att vid en redovisning av underskottet i statsbudgeten söka särredovisa de poster som är av engångskaraktär, t. ex. vissa lån till krisdrabbade näringar, för att på det viset klarare få belyst vilka poster i den nuvarande statsbudgeten, som kan bidra till ett bestående underskott.

Vi har i utskottet kunnat nå enighet om att utrymmet under de närmaste åren för nya kostnadskrävande åtaganden inom den offentliga sektorn är utomordentligt litet. Detta måste gälla både statsbudgeten och kommunernas budget. För statsbudgetens del innebär det en beredvilighet från vår sida att ta emot ett budgetförslag, där utgiftssidan är mycket hårt prioriterad. Några konkreta förslag framförs av naturliga skäl inte nu av utskottet och inte heller av den socialdemokratiska minoriteten. De får självfallet prövas i samband med det ordinarie budgetarbetet.

Det gjorda uttalandet gäller emellertid inte bara staten utan också kommunerna, där expansionen ju under senare tid varit särskilt kraftig. De kommunala utgifternas andel av bruttonationalprodukten har mellan 1960 och 1977 ökat från 11 till 23 %. Statsbidragen till kommunerna har blivit en successivt allt tyngre post på den statliga budgetens utgiftssida. Samtidigt har kommunalskatten stigit raskt, från 14:63 kr. år 1960 till 21:00 kr. år 1970. Den kommunala utdebiteringen beräknas 1978 i genomsnitt komma att uppgå till hela 28:70 kr.

Den här utvecklingen måste av flera skäl brytas. Det är inte rimligt med höjningar av kommunalskatten på en krona eller mera per år. En kommunal expansionstakt på drygt 4 % minskar dessutom möjligheterna att återskapa samhällsekonomisk balans. Vi fruktar nu att den kommunala expansionen 1978 för tredje året i rad kan bli ungefär dubbelt så stor som den som långtidsutredningen ansåg vara tillåten för att behålla en samhällsekonomisk balans. Det är alltså utomordentligt väsentligt att kommunerna försöker få en bättre balans i sin egen ekonomi.

Jag vill i det sammanhanget säga att när riksdagen nu sannolikt kommer att besluta att avskaffa investeringsavgiften för oprioriterat byggande, så får detta inte av kommunerna tas som motiv för nya kostnadskrävande investeringar. Alltjämt måste gälla att prioriteringen av de offentliga utgifterna skall ske efter bestämda politiska värderingar och att i dagens läge åldringsvård, sjukvård och barnomsorg sätts i främsta rummet. Den självklara konsekvensen av detta är att andra områden då får stå tillbaka.

Herr talman! Ett bekymmer för vår ekonomi är den låga investerings-
taktan. Som Kjell-Olof Feldt nämnde beräknas investeringarna i industrin

under 1978 för andra året i rad sjunka med 15 %. Mot den bakgrunden är det väsentligt att finans- och penningpolitiken inriktas på att stimulera näringslivets investeringar. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om fortsatt giltighet av reglerna om särskilt investeringsavdrag och särskilt investeringsbidrag. Förutom industriinvesteringarna finns i dagens läge skäl för statsmakterna att stimulera investeringarna i bostäder.

I den socialdemokratiska motionen och i reservationen föreslås vidare en särskild lag om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag. Regeringen och finansutskottet förutsätter att man på alla håll iakttar återhållsamhet i nuvarande ekonomiska läge. En höjning av aktieutdelningarna skulle stå i strid häremot. Enligt vår uppfattning saknar frågan emellertid i allt väsentligt aktualitet. Många börsföretag kommer i år att redovisa stora förluster, och företagen har i allmänhet f. n. en låg lönsamhet. Vid en eventuellt förbättrad lönsamhet är det därför i första hand aktuellt för företagen att täcka tidigare förluster och att bygga upp reserver för framtiden, inte att öka vinsterna. Mot en lagstiftning av det slag som reservanterna föreslår talar dessutom att den i praktiken skulle kunna bli ett hinder för den industriella expansion som vi f. ö. är ense om att vilja främja, genom att sparkapital i större utsträckning placeras i andra objekt än i aktier.

Jag skall inte gå in på alla delarna i den socialdemokratiska reservationen. På flera punkter har vi samma eller nästan samma uppfattning. Jag kan t. ex. helhjärtat instämma i vad som sägs i reservationen om behovet av ökade satsningar på forskning och utvecklingsarbete. Det kravet har vi fört fram många gånger från folkpartiets sida, bl. a. i utbildningsutskottet.

En punkt där delade meningar kvarstår mellan majoriteten och reservanterna är synen på arbetsgivaravgifterna. Liksom i våras vill socialdemokraterna här öka bördorna på företagen. Man avvisar halveringen av löneskatten och vill dessutom höja företagets socialförsäkringsavgift med en halv procent för att därmed täcka vissa föreslagna förändringar i den statliga skatteskalen. Detta sker i ett läge då lönsamheten i företagen uppenbarligen är lägre än på mycket länge. Jag har svårt att uppfatta detta socialdemokraternas förslag som ett led i en ansvarsfull politik för industriell förnyelse och full sysselsättning.

Herr talman! Jag anser det vara värdefullt att vi i riksdagen kan nå enighet om en beskrivning av det faktiska samhällsekonomiska läget. Det lägger måhända grunden för enighet också om de åtgärder som kommer att bli nödvändiga. En bred samling kring de åtgärder som krävs för att återställa den samhällsekonomiska balansen är värdefull också därför att den ökar chanserna att åtgärderna blir effektiva.

Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till finansutskottets ordförande undrar jag om inte en slutsats skulle kunna dras: Om Björn Molin vore eko-

nominister i det här landet, skulle det i vissa väsentliga avseenden föras en helt annan ekonomisk politik än den som faktiskt förs. Hans synpunkter på utlandsupplåningen, inte minst hans tänkvärda ord om oljeimportens kostnader och konsekvenser – jag hoppas att centerpartiets representanter lyssnade noga – liksom hans synpunkter på finanspolitiken och på inflationen var i varje fall ett försök till en öppen och ärlig redovisning av de svåra problem som den ekonomiska politiken har att handlägga.

Däremot kan jag inte i alla avseenden tro att han har hittat de lösningar som behövs. Jag vill säga på tal om hur prisövervakning och prisstopp skall tillämpas att jag hoppas att Björn Molin och andra i det borgerliga lägret har klart för sig att om prisövervakningen skall bli effektiv så förutsätter den faktiskt att prisstopp då och då tillgrips. I annat fall blir övervakningen bara en registrering av prishöjningar, och det var ju inte riktigt meningen. Jag hoppas därför att formuleringarna om fördelar och nackdelar med prisstopp inte skall tolkas som att man tappar bort ena halvan av en intensiv prisövervakning, nämligen viljan och förmågan att ingripa.

Sedan måste jag säga att herr Molins funderingar om betydelsen av att lämna valutaormen tyder på att han har fått hela problemet om bakfoten. Han frågade om det inte är så att en antiinflationspolitik underlättas av att vi har lämnat valutaormen. Det är tyvärr tvärtom. Kronans anknytning till ett valutablock med relativt starka valutor – som valutaormen alltså var tidigare – betyder lägre importprisstegringar. Övergången till den s. k. korgen motiverades just av att regeringen inte ansåg sig kunna hålla de svenska prisstegringarna på samma relativt låga nivå som man kunde i framför allt Västtyskland. Och denna korg är så konstruerad att vi kommer att få starkare inflationsimpulser från utlandet än tidigare. Nu får vi ta emot den genomsnittliga inflationen i OECD-området. Utvecklingen från 1974 till 1976 visar att anknytningen till valutaormen gav oss ett visst skydd genom det starka blockets lägre inflationstakt.

Vad sedan arbetsgivaravgiften angår vill jag säga att den debatten tror jag aldrig kommer att kunna avslutas. Men jag föreställer mig att väldigt många företagare, som i och för sig tycker att det är roligt att få några hundralappar i sänkt arbetsgivaravgift, kommer att uppleva innebörden när de kommer till banken för att försöka låna några hundra tusen eller en miljon och banken säger: Här finns det inga pengar, för dem lägger staten beslag på.

Jag tycker att den enkla pedagogiken borde landets företagare begripa. I varje fall kommer de att få lära sig den hårdhänt under de närmaste månaderna och åren.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt använde i sitt inledningsanförande uttrycket att vi stod inför en avveckling av Sverige som industrination. Jag tycker att det var överord och vill för egen del inte föra debatten

i sådana termer. Men när Kjell-Olof Feldt beskriver läget så allvarligt, vill jag fråga honom: Vad är det då socialdemokraterna har att erbjuda? Socialdemokraterna avvisar ju båda de åtgärder som har anvisats för att förbättra de svenska företagens kostnadsläge: sänkta arbetsgivaravgifter och en nedskrivning av valutakursen. Detta innebär att med er politik hade kostnadsläget i dag varit ännu högre för de svenska företagen. Deras möjligheter att konkurrera ute i världen hade varit sämre, och deras möjligheter att återvinna marknadsandelar hade varit mindre. Med den politik ni förordar hade alltså det redan nu för stora bytesbalansunderskottet blivit ännu större, och behovet av utlandsupplåning hade varit ännu starkare. Detta är den obestridliga konsekvensen av den politik som socialdemokraterna förordar, och det var därför som jag i mitt huvudanförande ställde frågan: Hur menar ni att det här problemet skall klaras, när ni avvisar både vägen över sänkta arbetsgivaravgifter och vägen över en nedskrivning av den svenska kronan?

Det var också därför som jag ställde frågan: Vore det inte från era utgångspunkter speciellt värdefullt att man lät den svenska kronan komma ur den västtyska markens grepp? Och jag tycker att den frågan kvarstår, därför att enligt min bedömning var det ett i alla avseenden riktigt beslut som fattades av regeringen och riksbanken i slutet av augusti, att devalvera och att samtidigt gå ur valutaormen. När man från socialdemokratiskt håll nu avvisar dessa åtgärder är det rimligt att fråga: När ni beskriver vår ekonomi som så krisbetonad, vad skulle ni då ha gjort i stället? Det bör också tilläggas att D-marken ju har fortsatt att stiga sedan devalveringsbeslutet fattades.

Får jag slutligen bara säga att de synpunkter som jag hade på prisövervakning och prisstopp naturligtvis inte utesluter prisstopp i speciella lägen. Vi kan inte se att de argument som finns för prisstopp i motionerna håller, och det viktiga är att stryka under att prisstopp inte är något kardinalinstrument när det gäller att komma till rätta med inflationen.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till Björn Molin att i dagsläget tror jag det är bäst att föra debatten utifrån det ofrånkomliga faktum att kronan har devalverats, och det gäller att hitta lösningar på de problem som därmed har uppstått. Det går inte att påstå att devalveringen ännu har lett till att några kostnader har blivit lägre, att något konkurrensläge har förbättrats eller att några marknadsandelar har vunnits. Jag försökte säga det i mitt anförande. En devalvering sänker inga kostnader. Sänkta arbetsgivaravgifter avskaffar inga kostnader. Alla dessa kostnader finns kvar i vår ekonomi. En kostnadssänkning inträffar bara om devalveringen leder till att människorna accepterar en sänkning av den totala standarden, av den totala efterfrågan inom landet, och den politik har ännu icke börjat drivas som skulle leda fram till ett sådant resultat.

Sänkt arbetsgivaravgift framställs som en kostnadssänkning. Det är inte sant. Kostnaderna finns kvar i den statliga budgeten. Om regeringen

hade föreslagit att samtidigt kostnader för 4 miljarder kronor togs bort ur den offentliga verksamheten hade det varit en kostnadssänkning. Men nu kommer företagen att drabbas av dessa kostnader på det viset att det kommer att stå 4 miljarder kronor mindre till förfogande för utlåning till näringsliv, allmänhet och kommuner.

Det är därför vi har velat föra den här diskussionen – i, trodde vi, det viktiga syftet att föra den ekonomiska politiken med de förutsättningar som nu finns en smula framåt – utifrån frågan: Hur skall man kunna genomföra den politik som devalveringen bara är inledningen till? Devalveringen löser i sig inga problem, och därför är vi kritiska till devalvering som ekonomisk-politisk metod.

Devalveringen öppnar en rad risker för framtiden, av det enkla skälet att om man devalverar fäster man omvärldens uppmärksamhet på det faktum att man är beredd att använda valutakursen som ett medel i den ekonomiska politiken. När man då inte snabbt resultat, stabilisering och förbättring av den yttre balansen utsätter man sig för risken att den utveckling man har startat vänder till något värre.

För att inte herr Bohman skall kunna angripa mig och säga att jag spekulerar i något vill jag inte spinna vidare på den tråden. Men det är detta perspektiv som gör att vi socialdemokrater med sådant allvar vill betona för majoriteten att det krävs skyndsamma, effektiva och snabba åtgärder för att förhindra att devalveringspolitiken går ut i någonting mycket värre än om man hade försökt sig på en anpassning av kostnader och resursanvändning utan att företa en devalvering. Nu har det skett och det är därför de metoder som vi anvisar framför allt syftar till att stabilisera kostnadsläget så fort som möjligt och öka investeringarna. Det är den enda vägen ut ur svårigheterna.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är fortfarande svårt att ur Kjell-Olof Feldts anförande utläsa dels hans exakta inställning till devalveringen, dels vad som enligt hans mening i den situationen skulle sättas in.

Jag hävdar självfallet inte – och det gör inte regeringen heller – att en devalvering ensam löser de ekonomiska problemen. Men vad man har påpekat i propositionen och vad jag har sagt här är att en devalvering är en viktig och värdefull förutsättning för andra ekonomisk-politiska åtgärder, och att vi utan devalvering och om vi hade stannat kvar i valutaormen hade varit i ett sämre läge för fortsatta åtgärder.

Att devalveringen på kort sikt försämrar bytesförhållandet och alltså inte ger något påtagligt resultat på bytesbalansen under 1977 är inget argument mot devalveringen. Vi vet alla att detta är en åtgärd som på lång sikt faktiskt kommer att bidra till att öka de svenska exportföretagens konkurrensmöjligheter ute i världen, och därmed på lång sikt bidra till en förbättring av bytesbalansen. Jag menar alltså att om vi skall komma ur den här underskottssituationen måste devalveringen vara med i bilden. Alternativet hade varit mycket starkt sänkta inhemska kostnader för

företagen, och några åtgärder åt det hållet har man definitivt inte kommit med från socialdemokratiskt håll. Man avvisar i stället den relativt blygsamma kostnadsminskningen för företagen som regeringen föreslår när man vill sänka löneskatten med 2 %.

Mot denna bakgrund tycker jag fortfarande att det är rimligt att upprepa frågan: Om ni beskriver Sveriges ekonomi som en ekonomi i kris och om ni avvisar de båda åtgärder som regeringen förordar, nämligen en nedskrivning av valutan och en viss sänkning av arbetsgivaravgiften, vad sätter ni då i stället?

Förste vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Varför blir det ekonomisk kris, arbetslöshet och utslagning? Vad är den djupare grundorsaken? Dess värre verkar det som om ingen av debattörerna i en sådan traditionell ekonomisk debatt, som det här tycks bli, vågar gå in på den huvudfrågan. De håller sig till tekniska resonemang eller ytliga anklagelser, och det är inte ett riktigt sätt att gå ut till människorna för att förklara vad grundorsaken till den ekonomiska krisen är.

Den borgerliga regeringen kör på med sin filosofi. Man säger ungefär att folk har levat för bra och att näringslivet har fått det för dåligt. Därför måste profiterna höjas, och vi måste i ökad utsträckning få skattelättnader och subventioner åt kapitalet.

Socialdemokraterna kör i mångt och mycket på i samma ytliga stil. De skyller på att Gösta Bohman är en dålig ekonomiminister eller på att vi har för litet kärnkraft, trots att arbetslösheten har blivit högre för varje nytt kärnkraftverk. Det finns inte något större samband på den punkten. En socialdemokratisk ekonom har nyligen svarat för den senaste genialiteten i branschen, nämligen att den ekonomiska tillväxten blir dålig därför att det föds för litet barn – detta i ett samhälle som inte ens kan ta hand om och bereda arbete åt tiotusentals av de många ungdomar det redan har.

Det finns alltså inget djupare orsaksresonemang, ingen som vill gå in till själva kärnan – ingen som vill ställa frågan: Är det rent av något grundläggande fel i hela den ekonomiska organisationen av samhället? Finns det ett grundläggande fel i det ekonomiska systemet, så att detta självt föder kriser och icke är i stånd att ge människorna meningsfull sysselsättning? Är det så att utslagning och arbetslöshet i själva verket är ett villkor för att kapitalet skall göra sina vinster och att detta samhälle skall fungera såsom det nu gör?

Vi i vpk menar att man måste gå till grunden i dessa resonemang för att över huvud taget få ett alternativ till den alltmer katastrofbetonade politik som nu förs. En grundorsak till att det uppstår ekonomiska kriser är att den industriella tekniken går snabbt framåt och förmår frambringa

väldiga överflödande varumängder. Samtidigt pågår det en kamp mellan arbete och kapital, där kapitalet hela tiden försöker hålla tillbaka lönerna. Men därmed håller kapitalet också tillbaka massornas köpkraft, och följden är att denna köpkraft inte räcker för att suga upp det enorma varuöverflöd som produktionsapparaten har utvecklat. Resultatet är då att det inträffar luckor mellan köpkraft och varutillgång, och då måste en del av produktionsapparaten bantas ned eller förstöras för att varutillgången och produktionskapaciteten skall komma ned på den nivå som svarar mot den återhållna köpkraften.

Den andra huvudfaktorn är att kapitalisterna från tid till annan finner att de inte kan göra tillräckligt stora profiter inom vissa av de gamla, tunga industribranscherna, av vilka det finns rätt många här i Sverige, eller i de länder och regioner där de hittills har haft sin tyngdpunkt förlagd. Då blir de beredda att överge dessa länder, regioner och branscher och flytta över sin huvudsakliga uppmärksamhet till andra områden. Då uppstår en strukturförskjutning som drabbar just de länder, regioner och branscher som inte kan erbjuda tillräckligt höga profiter. I stor utsträckning har Sverige eller stora delar av den svenska industrin kommit i det läget. De är inte intressanta längre för kapitalisterna. Kapitalisterna är mer intresserade av andra länder och andra branscher. Man får på det sättet en flödande kapitalexport – som naturligtvis fördjupar den ekonomiska krisen och gör den mer bestående, gör att det hela tiden, även i den s. k. högkonjunkturen, finns kvar en ständig, för varje ny lågkonjunktur växande reservarmé av arbetslösa och undersysselsatta människor, av ungdomar i tiotusental som aldrig kommer ut på arbetsmarknaden.

Vill man nu gripa in i detta läge, vill man göra något åt det, får man inte förlora sig i en diskussion om tekniska detaljer, huruvida den eller den valutapolitiska eller kreditpolitiska detaljåtgärden var riktig eller ej, utan man måste ställa frågan: Vad kan man göra för att förändra hela det system som åstadkommer dessa förkastliga och för människorna förnedrande resultat? Hur skall vi kunna gripa in i detta system och hur skall vi till syvende og sist kunna avskaffa det och ersätta det med ett system som förmår ge alla människor en meningsfull sysselsättning och en ekonomisk tillväxt som icke leder till rovdrift utan till en socialt nyttig produktion?

Det är med beklagande som vi i vpk har nödgats konstatera att just på denna punkt är det väldigt svårt att från arbetarrörelsens sida få fram ett ordentligt alternativ till den borgerliga politiken. Vi menar att socialdemokraternas ledande politiker diskuterar alldeles för mycket på den borgerliga regeringens villkor. De viker sig i en defensiv attityd, de acceperar många av krisens verkningar – nedbantningar inom industribranscher, den återhållsamma lönepolitiken, inskränkningar i kommunernas investeringar osv. Dessa politiker har på något sätt också drabbats av den anda som Gösta Bohman och Svenska arbetsgivareföreningen försöker sprida, nämligen att folk har fått det för bra, nu gäller det att

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

dra åt svångremmen, att föra en återhållsam politik, att lära människorna veta hut.

Denna passiva, alltför defensiva attityd, som inte ställer de avgörande frågorna om vad det är för sorts samhälle vi har och vad grundorsaken är till det samhällets kris, ser vi på många håll. Vi ser den i LO-ledningens passiva inställning till en aktiv lönekamp. Vi ser den i det beklagansvärda faktum att LO-ledaren kan börja diskutera vilken grupp, löntagarna eller pensionärerna, som skall bära bördan av den svångremspolitik som man inte på allvar ifrågasätter. Man har ingen ordentlig målsättning när det gäller att höja de lönearbetande gruppernas standard. Man har en passiv inställning till lönepolitiken.

Vi ser denna attityd också i den socialdemokratiska ledningens kompromissande om de s. k. lönefonderna – en kanske bristfällig men dock intressant idé från början, som man nu tydligen helt är på väg att sälja ut till folkpartiet, eftersom man gör det till ett huvudmoment för de tänkta löntagarfonderna, inte att slå mot storfinsansens makt och bryta in i den, utan att hjälpa företagen, hjälpa det kapitalistiska näringslivet att rekrytera nytt kapital.

Vi ser attityden i bristen på en alternativ stålpolitik i förhållande till den borgerliga regeringens nedbantningspolitik. De ledande socialdemokratiska politikerna är också beredda att acceptera en kraftig nedbantning av de klassiska industribranscherna – en strukturomvandling som de kallar det – som skulle innebära att många små bruksorter skulle störtas i ekonomisk misär, att många produktionsenheter skulle läggas ned.

Man har samma pessimistiska grunduppfattning om strukturproblemen i den socialdemokratiska ledningen som man har i den borgerliga regeringen.

Vi menar att detta håller inte. Det håller framför allt inte när man ställs inför de arbetande och deras frågor om hur framtiden skall bli.

För ett par veckor sedan demonstrerade arbetarna i Gränges Nyby utanför riksdagshuset. De kom upp hit och fick möta företrädare för olika partier. Gunnar Sträng försäkrade dem att vad det ankom på socialdemokraterna skulle dessa göra allt för att rädda jobben. Det tråkiga är bara att en socialdemokratisk utredare i industridepartementet själv har försett industriminister Åsling med det utredningsmaterial som nu utgör grunden för regeringens stålpolitik, en politik som kommer att innebära förlust av tusentals jobb, däribland många just vid Gränges Nyby. Det håller inte att på det sättet försöka inbilla folk utåt att man har ett alternativ, när man i verkligheten spelar med i samma spel och inte förmår värja sig mot det kapitalistiska tänkandet att en nedbantning av selsättningen och en återhållen lönepolitik är absolut nödvändigt.

Inte heller kan vi se att den tidigare socialdemokratiska regeringen eller den nuvarande socialdemokratiska ledningen har eller har haft någon verklig varvspolitik. Man lät redarkapitalet göra sina stora förtjänster på att bygga stora tankrar under några år. På den tiden var det ingen i den regeringen som tänkte på att detta inte skulle hålla i längden och

att man borde förutse och planera för en annan framtid. Det gjorde man inte, och varvskrisen är nu ett allvarligt faktum.

Inte heller när det gäller skogsindustrin, som står inför en våldsam, ny strukturomvandling, har vare sig den tidigare eller den nuvarande regeringen någon politik. Det blir förmodligen kapitulation inför den koncentration och nedbantning som hotar också där.

En annan väldigt allvarlig sak är att det största arbetarpartiet under många år – vilket vi med beklagande måste konstatera – har accepterat och alltjämt accepterar det kapitalistiska tänkandet att arbetare som inte är lönsamma skall slås ut: den svenska arbetarklassen skall delas upp i ett A-, ett B- och ett C-lag, och kapitalet skall få utnyttja dem som kapitalet anser vara starkast och bäst, medan övriga skall vara beroende av samhället för sin försörjning eller hamna i de utslagnas kategori. Om man önskar en progressiv politik kan man inte acceptera den typen av tänkande. Här måste arbetarrörelsen avancera ideologiskt och politiskt och göra upp med denna tidigare underkastelse under det borgerliga kapitalistiska synsättet.

Det finns också en följdfaktor. En brist på alternativ hos arbetarrörelsen på den ekonomiska sidan har lett till en brist på alternativ på den ideologiska sidan. Man har inte gett de människor, som nu känner hopplöshet och förtvivlan och som undrar om det går att genom kamp förändra någonting, en verklig motideologi. Man säger inte till dem att det gäller att kämpa för en annan typ av samhälle med andra sociala och ekonomiska värderingar, ett samhälle där man inte får acceptera arbetslöshet och utslagning som någon sorts stående inslag i samhällsbilden.

Så säger man inte från den socialdemokratiska ledningens sida, utan man reducerar diskussionen med den borgerliga regeringen till ett antal tekniska detaljer och säger: Den detaljen kunde vi ha gjort bättre om vi suttit i regeringen. Man ställer alltså aldrig frågan om hur samhället skall se ut, vilken samhällsorganisation vi skall ha och hur vi skall övervinna förhållandet att det ständigt existerar en armé av arbetslösa, utslagna och undersysselsatta som, sett på lång sikt, blivit allt större med åren.

Vad är det då för program som skulle kunna åstadkomma en grundläggande ändring av dessa samhälleliga förhållanden? Vänsterpartiet kommunisterna har i olika sammanhang redovisat sina tankegångar om det. Jag skall nu i några punkter kort beskriva hur vi ser på möjligheterna att finna en väg ur den ekonomiska krisen, en väg som i sin förlängning leder till en annan samhällsorganisation och upphäver de grundläggande missförhållanden som under den kapitalistiska ekonomin framskapar dessa så förnedrande och olyckliga resultat för människorna.

För det första säger vpk: Det finns en betydande samhällelig kapitalbildning, och genom att bygga upp nya samhällsfonder kan vi öka på den. Vi bör då använda de pengarna för ett stort statligt industriprogram, där vi bygger upp nya industrier som kan skapa en säker och framtidsbetonad sysselsättning. Det gäller inte industrier som gör de

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

tunga och för strukturomvandlingen känsliga varor som exempelvis stålindustrin och skogsindustrin nu gör, utan industrier som skapar nya, högt förädlade produkter, sammansättningsindustrier som producerar tekniskt avancerad materiel, sådant som med större framgång kan hävda sig på den framtida exportmarknaden än vad de gamla klassiska svenska produkterna kan göra. Men det är inte bara för att dessa nya statliga industrier skall kunna hävda sig på exportmarknaden som vi menar att de skall byggas upp, utan också därför att industri som bygger på en hög grad av förädling i regel kräver litet energi men ger mycket jobb. Den är miljövänlig, den är inte så känslig för storleksrationalisering, den kräver inte samma koncentration som de stora tunga industrierna. Det är därför möjligt att använda den för att lokalisera ut industrienheter på de bruksorter och industriorter som nu hotar att drabbas när de gamla klassiska industrierna vacklar därför att de inte ger kapitalisterna tillräckligt med profit.

För det andra säger vpk att man naturligtvis inte kan bygga upp sådana här statliga industrier rakt ut i luften bara för att skapa jobb. De måste ju också kunna sälja sina produkter. Nu är det sant, som jag nyss sade, att den här typen av högt förädlade, avancerade tekniska produkter går bättre på den kapitalistiska exportmarknaden än vad järnet, stålet och massan kommer att göra, så redan där är det naturligtvis en viss vinst. Men vi säger också att det inom landet måste skapas en vidgad marknad, som kan underhålla dessa nya sysselsättningstillfällen, dessa nya statliga industrier. Det gäller inte bara att bygga industrier, utan det måste också finnas köpkraft som kan underhålla dessa industriers produktion och den sysselsättning som där kan ges. Och hur går det till?

Ett drag i den kapitalistiska krisen är ju att den på ett så oförnuftigt och grovt stötande sätt visar att det finns enorma sociala behov i samhället, samtidigt som tiotusentals ungdomar går arbetslösa fast de inget bättre begär än att få ett meningsfyllt arbete, att göra sin sociala insats. Därför måste samhället, samtidigt som det bygger upp dessa statliga industrier, också starta ett nytt ambitiöst investeringsprogram för att bygga bort de allvarliga sociala brister som finns. Vi har ett kollektivt kommunikationsnät som är tekniskt och kapacitetsmässigt efterblivet och som skulle kunna byggas ut och öka sin kapacitet väsentligt, något som både för miljön och för transportekonomin skulle vara bra, som skulle skapa nya sysselsättningstillfällen. Vi har en eftersatt daghemssektor, en eftersatt vårdsektor över huvud taget. Vi har ett stort behov av ny miljöteknik både när det gäller den yttre miljön och kanske framför allt när det gäller arbetsmiljön. Här finns stora och viktiga områden som kan ta emot nya tekniska produkter, som har användning för nya typer av produkter och insatser.

Det är denna vidgade nationella marknad som i stor utsträckning kan understödja och underhålla de nya statliga industrier som vi menar skall byggas. På det sättet får vi alltså två bitar som stöder varandra: dels den nationella marknad som man bygger upp genom sociala och kom-

munikationstekniska investeringar, dels de industrier som producerar för denna marknads behov. Det skulle bli något nytt, det skulle göra oss mera oberoende av de godtyckliga svängningar som den kapitalistiska exportmarknaden utsätter oss för. Det skulle innebära det första steget till en planmässig uppbyggnad av produktion och marknad, som inte bara byggde på godtycke utan som byggde på att man konstruerade upp dem i planmässiga steg så att de understödde varandra. Det skulle skapa större stabilitet, det skulle vara den första antydning till en planerad ekonomi, om det också i första steget fick tas inom den kapitalistiska ram som vi är nödsakade att leva med.

För det tredje säger vpk: För att garantera att investeringarna kommer till de socialt viktiga sektorerna, för att garantera att det finns resurser att bygga upp nya avancerade framtidsbetonade industrier, kan vi inte ha ett system där ett litet antal bankdirektörer får sitta och avgöra vem som skall få låna pengar. Vi måste ha ett förstatligande, en nationalisering av alla de privata storbankerna, så att kapital och resurser kan kanaliseras till de viktiga sektorerna. Och en sådan här medveten planmässig uppbyggnad dels av nya industrier, dels av ett investeringsprogram som ger marknad åt dem, kan realiseras. Förstatligande av de privata affärsbankerna är en ekonomisk nödvändighet, men det är också en maktpolitisk nödvändighet. Om arbetarrörelsen någon gång skall få ett verkligt inflytande i det här landet, så måste den vara beredd att politiskt rikta sig mot själva nervknuten i storkapitalets maktposition, nämligen de privata kreditinstituterna och bankerna.

För det fjärde säger vpk: Vi kräver stopp för all kapitalexport ur landet, denna fördärliga kapitalexport som hållit på under många år och som varje år drar tusentals sysselsättningstillfällen ur landet.

För det femte säger vpk att man måste gå in för en förkortning av den allmänna arbetsdagen. Detta är inte bara en socialt och medicinskt angelägen reform för de arbetande människorna i en tid av starkt ökad stress på arbetsplatserna, utan en arbetstidsförkortning har också sin givna plats i en progressiv och förnuftig folklig ekonomisk politik. Genom att förkorta den allmänna arbetsdagen – i första omgången till sju timmar och sedan till sex timmar, alltså med sex timmars arbetsdag som mål – nödvändiggör man nämligen nyanställning av fler människor. Och om man samtidigt med att en arbetstidsförkortning införs säger att denna skall genomföras utan lönereducering – således samma lön för kortare arbetsdag – då betyder det att vi får en överflyttning av köpkraft från kapitalet till de arbetande människorna. Detta i sig självt tillsammans med den ökade sysselsättningen kommer naturligtvis att stärka den massornas köpkraft som är så nödvändig för att vi skall kunna öka avsättningen av produkter och därmed skapa ytterligare nya sysselsättningstillfällen.

På samma sätt förhåller det sig med den sjätte punkten, som jag här skall kort beröra, nämligen frågan om den offensiva lönepolitiken. I motsats till Gösta Bohman och tyvärr kanske också i motsats till en del

företrädare för LO, som nu gärna böjer sig för återhållsamhets- och svångremspolitiken, menar vi att all historisk erfarenhet, inte minst från 1930-talet, visar att det inte är genom en återhållsam och blygsam lönepolitik som de arbetande människorna kan bidra till ekonomiska framsteg i samhället. Det åstadkommer man i stället genom att kämpa för högre löner via en offensiv lönepolitik, eftersom en hög köpkraft är en av förutsättningarna för att man skall kunna återskapa en högre sysselsättning.

Kontentan av dessa starkt sammandragna punkter i vpk:s krisprogram som jag här har anfört är ungefär följande:

De föreslagna åtgärderna kommer i sig själva att i betydande mån förbättra den situation som nu råder. De kommer att skapa ökad sysselsättning. De kommer att anvisa en väg ut ur den kroniska arbetslöshetens och undersysselsättningens situation.

Men de kan naturligtvis inte upphäva grundorsakerna till det kapitalistiska samhället och de motsättningar som finns inom detta, vilket till syvende og sist ständigt producerar ny arbetslöshet, ny utslagning och nya kriser. Därför är det naturligt att man tänker sig de av vpk föreslagna åtgärderna – som vi hoppas att hela arbetarrörelsen skall kunna samla sig kring – som ett första steg i en större samhällsomvandling, där slutmålet är en socialistisk planekonomi. Endast en socialistisk planekonomi kan nämligen ge människorna i detta land vad de nu icke har och aldrig kan hoppas att få så länge vi har ett kapitalistiskt samhälle, nämligen en ekonomisk bas på vars grund man kan åstadkomma ett samhälle utan arbetslöshet, ett samhälle utan utslagning, ett samhälle utan uppdelning av människorna i A-lag, B-lag och C-lag, ett samhälle utan press och utnyttjande på arbetsplatserna, ett samhälle där inte den mäktiga människans uppgift är att profitera på den svages svaghet och slå ut honom eller henne när han eller hon blir för svag. En socialistisk planekonomi är för oss ett samhälle där produktionen står under de arbetandes självförvaltning, där alla åtgärder, all produktion sker och byggs upp i en medveten process, där man inte riskerar plötsliga nedläggningar, plötsliga katastrofer, plötsliga kriser, som kastar tusentals människor ut i en otrygg situation.

För snart hundra år sedan, 1881, landsteg i Malmö hamn en skräddare som hette August Palm och bar för första gången socialismens bud till Sverige. Att konkretisera arbetarrörelsens socialistiska målsättning, att ge kött på benen åt de drömmar och visioner som August Palm och hans generation hade menar vi borde vara en uppgift för hela den svenska arbetarrörelsen. Och i varje fall kan vi svara för att vpk gör allt vad det kan för att fylla sin uppgift i den historiska process som det är arbetarrörelsen här i landet förunnat att medverka i – en historisk process som kommer att leda ut ur kapitalismen och in i ett mänskligare, värdigare samhälle.

AXEL KRISTIANSSON (c):

Herr talman! När jag hörde reservanternas främste företrädare herr

Feldt tala inledningsvis fick jag närmast den uppfattningen att han förmenade att det var möjligt att med ett hastigt rodergrepp vända en supertanker in på eller från en katastrofkurs. Om det är så som han tycktes förmena, att supertankern Sverige kör på katastrofkurs, då hävdar jag att denna inriktning var gjord redan av den förre kaptenen, som inte bara gått under däck utan tvingats hoppa av och nu står hojtande vid sidan om, för att använda herr Feldts vokabulär. Med detta, herr talman, vill jag ha sagt att jag förmenar att det ligger så mycket av kontinuitet och långsiktiga bindningar i ett modernt samhälle av svenskt snitt i såväl politik som reformarbete och utveckling att det inte rimligen går att snabbt lägga om från en kurs till en annan. Jag har sagt det åtskilliga gånger också före vårt regeringsåtagande, och jag har ingen anledning att ändra det påståendet.

Jag satt under gårdagen och repetitionsläste såväl propositionen 45 som det därav föranledda utskottsbetänkandet från finansutskottet. Jag läste självfallet såväl majoritetens utlåtande som reservationen. När jag kom till reservationen och gång på gång fann orden "oansvarig politik", "misskötsel" och "misslyckanden" frågade jag mig: Är nu tiden inne för en ny vanstyresdebatt i vårt land och kan något gott för land och folk komma av en sådan? Det finns tydligen enligt reservanternas mening bara två slags politik. Det finns en som är ansvarsfull och i alla avseenden fulländad, och den företräds av socialdemokraterna. Och det finns en som är ansvarslös och trevande, och den företräds av den nya regeringen.

Socialdemokraterna talar vidare i reservationen, i den tillbakablick som de med viss stolthet gör, om att den socialdemokratiska regeringen som regel under åren 1973–1976 lyckades skapa breda majoriteter och därmed också åstadkom breda politiska lösningar.

Ser man tillbaka på den s. k. jämviktsriksdagen måste man konstatera att visst skedde detta. Men, var det den då sittande regeringens förtjänst? Var det kanhända inte i stället så att den dåvarande oppositionen kände ett ansvar, som en opposition bör känna i ett dylikt läge, medan det från den socialdemokratiska sidan den gången ofta mullrades om nyval?

Det intressanta i detta sammanhang är att när orsakerna till dagens svårigheter diskuteras erkänner den nuvarande regeringen och de partier som står bakom den sitt fulla delansvar för den hittills förda politiken – också den som odiskutabelt förvärrar dagens situation.

Men hur gör socialdemokraterna i opposition efter 44 års regeringsinnehav? Jo, samtidigt som de noterar alla framsteg som skett under denna långa period – fylld med den mest fantastiska utveckling på alla områden – som resultat av *sin* politik, så agerar de efter principen "ansvarsfrihet fr. o. m. den 19 september 1976". Jag har tidigare talat om ett kvardröjande ansvar inom politiken. Som alla vet, kan inte ett juridiskt ansvar utkrävas, men ett moraliskt borde ju i alla fall finnas.

Den här debatten förs så att säga i skuggan av 1978 års finansplan, där regeringen kommer att i vanlig ordning presentera prognoser för utvecklingen under 1978, varvid hänsyn också tas till de beräknade ef-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

fekterna av olika då föreslagna politiska åtgärder. Åtskilligt av den fram-
åtsyftande debatten kunde således sparas till på nyåret, då ett bättre un-
derlag för densamma finns. Huvudsyftet med propositionen 45 är näm-
ligen att redovisa bakgrunden till de ekonomisk-politiska åtgärder som
vidtagits sedan den reviderade finansplanen för 1977 förelades riksdagen
med anhållan om riksdagens godkännande av densamma.

Inledningsvis kan man i propositionen läsa följande: "Efter regeringens
tillträde i oktober 1976 har allvaret i Sveriges ekonomiska läge undan
för undan klarlagts. En första förutsättning för en bred uppslutning kring
de ekonomisk-politiska åtgärderna är en allmän insikt om de centrala
orsakerna till Sveriges ekonomiska problem. Det viktiga är att ange vad
som gått fel och varför. Varje problem måste därefter angripas med de
därför mest tjänliga medlen."

Det vore fel att säga att det inte finns gemensamma bedömningar
– finansutskottets ordförande har förut varit inne på detta – och därmed
också för regering och opposition gemensamma utgångspunkter för eko-
nomisk-politiska åtgärder. Detta gäller i första hand beskrivningen av
den internationella utvecklingen, där synpunkterna är nära nog identiska
med varandra. Samfällt konstateras vårt stora utlandsberoende samt att
vi inte kan vänta oss någon draghjälp utifrån. Man hyser gemensamma
bekymmer för bytesbalansens utveckling. Majoritetens mening att det
blir en dominerande uppgift att med kraft hejda den nuvarande utveck-
lingen och successivt återföra ekonomin till ett balansläge delas också
av reservanterna. Det finns tydligen enighet också i bekännelsen till att
det är näringslivet, de varuproducerande näringsgrenarna, som kan rädda
oss ur den situation vi befinner oss i. Det är en ökad varuexport som
skall betala ökade kostnader för resevaluta, tjänster och transfereringar
samt förmodligen ett minskat sjöfartsnetto. Detta senare är en stark för-
modan, inte minst med tanke på att det enligt konjunkturinstitutets se-
naste rapport är minst förlustbringande att helt enkelt lägga upp i varje
fall de stora tankbåtarna. Det är väl då givet att det inte blir så stort
sjöfartsnetto i framtiden.

Men här slutar tydligen enigheten. *Varför* vi inte kan exportera finns
det olika meningar om, liksom självfallet *om vad* som skall göras för
att få exporten i gång.

Regeringens bedömning är – och den ställer sig utskottet självfallet
bakom – att framför allt i denna svaga internationella konjunktur har
det höga löne- och kostnadsläge som utvecklats i vårt land försämrat
vårt konkurrensläge. Att lönsamheten är varierande inom olika sektorer
i näringslivet, som socialdemokraterna naturligtvis anför, förändrar ing-
enting i stort härvidlag. Detsamma gäller den förhoppningsvis mer ex-
pansiva politik som kan komma att bedrivas av för oss betydelsefulla
handelspartner.

I detta läge har devalveringen av den svenska kronan diskuterats. Ut-
skottet har funnit denna åtgärd riktig – finansutskottets ordförande har
anfört den närmare motiveringen härför, och jag skall inte gå närmare

in på den. Naturligtvis kan en sådan åtgärd – det har också sagts tidigare – omedelbart försämra vår bytesbalans eftersom importen blir dyrare, men åtgärden måste rimligtvis ändå på sikt öka volymen för vår export, framför allt den råvarubaserade där importandelen är liten. Också den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin måste komma i ett bättre läge. Det förvånar mig att herr Feldt alltjämt hävdar att en sådan åtgärd inte var riktig och att den inte ens på sikt kommer att ge oss bättre möjligheter att återta de förlorade marknadsandelarna.

Att värna om näringslivet, att bygga upp och vidmakthålla detsamma, att göra det effektivt och konkurrenskraftigt är naturligtvis inget mål i sig – det är ett medel med vilket man skapar sysselsättning, försörjning och trygghet för människorna. Det gäller både de direkt och de indirekt berörda. Det är mot denna bakgrund märkvärdigt att åtgärder som regeringen vidtagit för att förbättra näringslivets situation inte av socialdemokraterna kan sättas in i sitt rätta sammanhang, detta oavsett om det gäller de stora räddningsaktionerna som kom på löpande band från hösten 1976, och som hade varit nödvändiga vilken regering vi än hade haft, eller om det gäller mer generellt verkande åtgärder. Ingen gång under socialdemokraternas långa maktinnehav har tillnärmelsevis så stora insatser gjorts för att rädda sysselsättningen. Och jag vill fråga socialdemokraternas företrädare om han kan peka på någon satsning där motivet inte har varit att just rädda så mycket som räddas kan av arbetstillfällen, och om inte de sysselsättnings- och regionalpolitiska motiven alltid har varit avgörande.

Ändå skriver socialdemokraterna i sin reservation:

”Den borgerliga regeringen har i stort sett endast anvisat en väg för att lösa vårt lands ekonomiska problem och det är att minska kostnaderna för företagen och därigenom förbättra deras vinstsituation. Man har koncentrerat sig särskilt på lönekostnadernas roll och ställt i utsikt att bara dessa pressas ner tillräckligt långt i förhållande till våra konkurrentländer så kommer vårt lands ekonomiska problem att lösas.”

Sänkningen av arbetsgivaravgiften var i detta läge naturligtvis också fel. Det var att planlöst sprida 4 miljarder kronor över näringslivet, förklarar socialdemokraterna. Det är i och för sig ett ganska märkligt resonemang att om man sänker arbetsgivaravgiften och därmed också skapar ett större förhandlingsutrymme i avtalsrörelsen, då är det planlöst. Men om man höjer avgiften, ökar pålagorna och minskar förhandlingsutrymmet – alltså det omvända förfarandet – då är det högsta visdom. Då är det inte planlöst.

Det är dessutom på det sättet att denna sänkning fullt ut matchas av en i tid sammanfallande, naturligtvis inte planlös, höjning av avgifterna till sjukförsäkringar, barnomsorg och vuxenutbildning.

För en regering som värnar om sysselsättningen och vill – som ett led häri – slå vakt om den konkurrensutsatta delen av vårt näringsliv för att slutligen skapa ett bättre förhandlingsläge på arbetsmarknaden, måste en sådan åtgärd te sig riktig. Sedan skall gärna erkännas att hand-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

lingsutrymmet inte är stort och att avvägningen är svår, med hänsyn inte minst till det stora och ökande budgetunderskottet. Men jag måste säga att herr Feldts sinne för proportioner i detta sammanhang är förvånansvärt dåligt när han talar å ena sidan om att spara några hundra lappar på arbetsgivaravgifterna och å andra sidan om lån på miljontals kronor.

Låt mig sedan, herr talman, göra några kommentarer med anledning av prisökning och inflationstakt. Det vore fel att göra gällande något annat – och ingen för regeringspolitiken ansvarig vill heller göra det – än att prisstegringarna har varit för stora. Men Sverige är ju därvidlag ingen isolerad företeelse. Det finns länder som klarat sig bättre, men också länder som haft högre prisstegringar. Genomgående – och särskilt markant för Västtyskland och USA – gäller att arbetslösheten i andra länder varit större och/eller att utländsk arbetskraft skickats hem allteftersom svårigheterna ökat. Det är ju också rimligt att man, som finansutskottets ordförande framhöll, gör korrigeringar för höjd moms och höjda indirekta skatter. Ett traditionellt, dvs. direkt skatteuttag skulle givetvis ha placerat oss bättre i inflationsligan. Men förhållandet för oss som medborgare, löntagare eller konsument – eller vad man nu vill kalla oss – hade därigenom inte blivit väsentligen annorlunda. Vi lever nu i en helt annan situation än den vi hade då regeringen kunde subventionera bort vissa prishöjningar och därmed redovisa en prisstegring som var klart lägre än den vi i verkligheten hade.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vad finansutskottet hemställt i sina betänkanden 9 och 10.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Axel Kristiansson talar om de centrala orsakerna till krisen. Liksom storfinansen och Svenska arbetsgivareföreningens ledning kommer han, litet senare i sitt tal, in på det som han anser vara en av de mest centrala orsakerna till krisen. Det är just den gamla visan om att de svenska lönearbetarna har begärt för höga löner och att det har påverkat kostnadsläget i Sverige. Men, Axel Kristiansson, lönekostnaderna per styck i ett land som Japan har stigit så enormt mycket mera än i Sverige, och det har de även gjort i de flesta andra kapitalistiska länderna. Varför har det inte slagit på den japanska exporten?

Detta kan ju inte vara orsaken till krisen. Det är en oförskämdd beskylldning mot Sveriges lönearbetare, som Axel Kristiansson snarast bör ta tillbaka.

Vi beklagar för vår del att LO-ledningen och det socialdemokratiska partiet inte kraftigare medverkat till att slå tillbaka denna oförskämdda propaganda mot de svenska arbetarna. Jag har många gånger påtalat detta i kammaren, men samma propaganda dyker upp i debatt efter debatt. Den är farlig eftersom man sprider en anda av pessimism, om man låter den gå in i folks själar.

Vad som nu behövs är en offensiv lönepolitik, inte en svångremspolitik, där de arbetande skall betala priset för de misstag och den misskötsel

som storkapitalet gjort sig skyldigt till och som den borgerliga regeringen – i varje fall på sistone – är medansvarig för.

Jag känner en väldig besvikelse när en borgerlig talare kan gå upp och säga att de borgerliga partierna och den socialdemokratiska oppositionen i mångt och mycket har gemensamma bedömningar. Är det verkligen så bedrövtligt att borgarregeringen och den stora delen av arbetarrörelsen har gemensamma bedömningar om nedläggningspolitiken, om återhållsamheten, om det hämningslösa gynnandet av exporten på den inre marknadens bekostnad, om att man skall acceptera A-, B- och C-lag, om utslagningen och den kroniska undersysselsättningen i samhället – då är det farligt. Då behöver arbetarrörelsen verkligen en ny, offensiv ideologi.

Det som skall vara karakteristiskt för en kämpande arbetarklass och arbetarrörelse är ju att den icke har med de borgerliga gemensamma bedömningar, utan på alla avgörande punkter en annan ideologi, en annan politik, en annan värdering och en annan moral – och visionen av ett helt annat samhälle än detta förnedrande arbetslöshetens och utslagningens samhälle.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av Axel Kristianssons reflexioner om ansvar i politiken. Han säger att den tidigare borgerliga oppositionen visade ansvarsmedvetenhet och medverkade i den ekonomiska politiken mellan 1974 och 1976. Det tycks betyda att Axel Kristiansson nu är på väg tillbaka till den linje som man drev i valrörelsen, särskilt från centerpartiet, nämligen att de borgerliga partierna hade räddat Sverige under den kris vi då hade genomlevt.

Inte långt efter regeringsskiftet byttes den linjen ut. Nu hävdades av statsministern och ekonomiministern och många andra att politiken 1974–1976 i själva verket drivit fram en kostnadskris, att den varit felaktig i många avseenden. Vi har levt över våra tillgångar – det var statsministerns fyndiga beskrivning av den politik som förts.

Gösta Bohman fullföljer resonemanget i sin proposition, som Axel Kristiansson så noga läste i går. Han ägnar många sidor åt att tala om, att det är socialdemokratis fel bl. a. att konsumtionen – dvs. lönerna – steg för mycket mellan 1974 och 1976. Det sägs alltså av en representant för de partier som i opposition ständigt krävde större skattelättnader och större utrymme för privat konsumtion.

Nu börjar Axel Kristiansson återigen tala om kontinuitet. Det är ingen ny politik som drivs, säger han; han vill t. o. m. ta åt sig äran för den politik som fördes av den socialdemokratiska regeringen och som hans regering fördömer. Men nu får Axel Kristiansson och andra bestämma sig! Var vår politik åt skogen, så att man därför för en annan politik, eller är det samma politik som förs? Jag tror att det skapar mera förvirring än klarhet om man fortsätter på det här viset.

Sedan sade Axel Kristiansson någonting som jag inte kan underlåta

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att notera – det kanske helt enkelt var tanken som slapp förbi tungan – nämligen att en sänkning av arbetsgivaravgiften skapar större förhandlingsutrymme. Det är väl ungefär vad löntagarorganisationerna nu har konstaterat – men, Axel Kristiansson, vart tar då de sänkta kostnaderna vägen? Vart tar de hundralappar vägen som Axel Kristiansson tror att företagarna skall få, om lönerna i stället höjs?

Vi har aldrig begärt att den borgerliga regeringens politik skall vara fulländad. Vi vill bara genom vårt deltagande i arbetet i denna riksdag hindra den från att bli ett misslyckande.

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jörn Svenssons anförande skulle jag kort kunna besvara med att löntagare är vi allihop, i stort sett. Det säger kanske en hel del om svårigheten att följa Jörn Svenssons politik.

Vad sedan herr Feldt beträffar är jag väldigt ledsen om jag förvirrade honom; det var inte min avsikt. Men jag tyckte att det var ledsamt att läsa sådana uttryck som socialdemokraterna använder i reservationen, där de liksom förmenar att politiker av annan kulör inte känner något ansvar. Det är för mig tråkigt att det skall vara på det sättet. Jag hoppas att herr Feldt erkänner att detta påstående var ett misstag. Vi har aldrig gjort gällande att socialdemokraterna inte skulle känna ansvar.

Vi från vårt parti tar ansvar för delaktigheten i den samverkan mellan regeringen och oppositionen som skedde under den s. k. jämviktsriksdagen. Därmed har vi dock inte sagt att den politiken var så fantastisk klok. Den var naturligtvis inte så bra i ett senare perspektiv, när förutsättningarna rycktes undan. Men änskönt den inte var det, utan vi belastas av den än i dag, tar vi ansvaret för den. Såsom en motprestation från socialdemokraterna i oppositionsställning skulle man kunna begära ett annorlunda beteende än den hämningslösa kritik som de i dag anför.

Det var detta resonemang som jag ville föra fram. Jag är ledsen om jag förvirrade herr Feldt. Kanhända denna replik i någon mån har bringat klarhet.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Axel Kristiansson är ett exempel på den otroliga aningslöshet som man ibland påträffar hos borgerliga politiker. Han lever i ett kapitalistiskt samhälle, och nu plötsligt säger han: Vi är alla löntagare – det finns inga kapitalister. Det är väldigt märkligt. Det finns inga kapitalister! Vem, Axel Kristiansson, är det då som lägger ner företag? Vem är det som suger ut varven för att sedan släppa dem ifrån sig och vältra över dem på staten? Vem är det som har ansvaret för utslagningen av många små bruksorter? Vem är det som slår ut människor i tiotusental? Vem är det som inte tar emot de tiotusentals arbetslösa ungdomarna? Vem är det som har bestämt att det skall finnas A-lag, B-lag och C-lag på den svenska arbetsmarknaden? Det kan väl inte gärna vara löntagarna själva? Det måste vara någon som med sina åtgärder har åstadkommit detta.

Vem är det som exporterar kapital? Vem är det som bestämmer över de multinationella bolagen, som har så fördömande verkan på svensk ekonomi och svensk sysselsättning? Det måste vara någon. Har Axel Kristiansson inte upptäckt att det finns en liten grupp, ett litet maktcentrum, av multinationella och nationella kapitalister, som står i skarpaste motsättning till de lönearbetandes intressen. Denna skarpa och oupplösliga motsättning måste elimineras genom att man avskaffar den privata äganderätten till kapital. Först då kan man få en annan politik än den som leder till denna utslagning, denna massarbetslöshet och denna kroniska undersysselsättning. Men i Axel Kristianssons värld finns inga kapitalister. Olyckorna kommer på något sätt från himlen, och det går inte att göra något åt dem.

Med risk att något överskrida kammarens debattregler måste jag konstatera att Kjell-Olof Feldt för en märklig debatt. Han säger att socialdemokraterna – i varje fall riksdagsgruppen – sitter i riksdagen för att hindra en borgerlig politik från att misslyckas. Jag hade hoppats att de skulle sitta här för att föra en helt annan politik, en realistisk och modern version av den politik som lärofadern August Palm tänkte sig och drömde om. Finns ingenting kvar av det ideologiska arvet, som man kan ta fram när man angriper dagens borgerliga samhälle, vars verkningar vi kan konstatera.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Om Axel Kristiansson inte riktigt vet vilka signaler som sänds ut från hans regering, så skall jag tala om vad man i propositionen säger om den politik som fördes i det här landet före 1977 – tre meningar: "Det starka efterfrågetrycket på arbetsmarknaden i kombination med industrins höga inflationsförväntningar drev också fram en stor löneglidning." – Med andra ord sysselsättningen var för hög. – "Kraftiga höjningar av avgifter och skatter på arbetskraften drev ytterligare upp de samlade lönekostnaderna. Genom den expansiva finanspolitiken 1974 förstärktes de inflationistiska impulserna än mer."

1974 var det år då de borgerliga partierna lyckades samla sig för första gången och kräva en sänkning av momsen, något som också genomfördes i den formen att vi hade en tillfällig momssänkning. Då medverkade man i politiken. Jag tycker att Axel Kristiansson skall protestera mot ekonomiministern när han vill dra den politiken i smutsen på det sätt som han gör här. Säg ifrån att vi har klarat ut en gång för alla vad som gjordes och att det nu gäller att titta på framtiden i stället för att hålla på med den här typen av diskussion.

Axel Kristiansson tycker att det är fult av oss att använda ordet ansvarslös om den borgerliga politiken. Men låt mig ge ett exempel på vad jag anser vara en utpräglad ansvarslöshet: Riksdagen kommer i morgon att fatta beslut – om den borgerliga majoriteten får som den vill, och det lär den få – om att sänka de statliga inkomstskatterna genom indexreglering 1979. Det kostar kanske 6 å 7 miljarder kronor, och det

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

kommer att ge en fördelningspolitisk effekt som klart motverkar våra strävanden att i en svår tid se till att de sämst ställda inte drabbas så hårt. Men utan att veta någonting om förutsättningarna att klara denna skattesänkning, utan att veta någonting om läget för människor med låga inkomster och i små omständigheter är Axel Kristiansson – som representant för ett parti som ibland säger sig värna om småfolket – beredd att utan ett ögonblicks eftertanke ta detta beslut. Det är ansvarslost, herr Kristiansson. Jag måste säga det rakt ut.

Så ett par ord till Jörn Svensson. Kommunisternas bekymmer om socialdemokratiens ideologi ter sig med förlov sagt som ett hyckleri. De ideologiska framstötarna som vi gör beskrivs alltid av kommunisterna som en reaktionär, löntagarfientlig politik. Vår ideologi, vare sig det är vårt partiprogram eller de olika framstötarna vi gjort under 40 år, har alltid enligt kommunisterna störtat arbetarna i nytt elände.

Håll inte på och tala om vår ideologiska offensiv! Syssla med er egen ideologi – den förefaller vara i starkt behov av reparation!

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ställa ett par frågor till Jörn Svensson: Lägg det inte ner statliga företag? Lägg det inte ner företag i de socialistiska länderna? Vi kanske kan få ett besked på den punkten. För övrigt är det väl så, föreställer jag mig, att företag oftast läggs ner i brist på kapital.

Sedan, herr Feldt, om vi skall tvista vidare för att nå klarhet, hävdar jag även efter att ha hört det citat som anfördes att vi tar vårt delansvar för politiken även om det efteråt har visat sig att den var felaktig och i dag är en belastning. Men självklart måste den dåvarande regeringen bära huvudansvaret. Vi svär oss inte så fullständigt fria från vad som hänt som den dåvarande regeringen nu i opposition vill göra.

Sedan skall vi väl inte ta förskott på skattedebatten, men det är ju ändå felaktigt att påstå nära två år i förväg att ett beslut om indexreglering skulle få den och den effekten. Det finns ju en regering och en riksdag som kommer att följa hur denna slår. Vad vi har sagt är helt enkelt att det är regering och riksdag och inte inflationen som skall bestämma skatten. Nog borde också herr Feldt, med den erfarenhet han har, ha större förtroende för regering och riksdag.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KNUT JOHANSSON (s):

Herr talman! Bostadsinvesteringar och sysselsättning är två betydande delar i den ekonomiska politiken, och jag kommer i detta inlägg att uppehålla mig vid dessa två bitar.

Redan i slutet av förra året förutsåg bostadskooperationen att 1977 kunde komma att bli ett från bostadsbyggnadssynpunkt "förlorat år". I början av februari månad i år uppvaktade man regeringen. Man varnade

för kostnadsutvecklingen, för finansieringssvårigheterna och för fallande produktion. Man reste också krav på åtgärder. Även de privata intressenterna i byggbranschen hörde av sig. De underströk allvaret i den utveckling man såg framför sig.

Det är möjligt att man lyssnade i bostadsdepartementet. Men det måste i så fall ha varit helt pliktskyldigt, för någon reaktion på framstötarna kom inte förrän i senare delen av maj, då en höjning av tidskoefficienten aviserades.

Den oro som i första hand HSB och Riksbyggen gav uttryck för tog däremot oppositionen fasta på. På socialdemokratiskt håll nöjde man sig inte med kritik mot bostadsdepartementet för dess passivitet och senfärdighet. Den 21 april presenterades ett program i sju punkter med förslag till konkreta åtgärder. Till den motionens innehåll har vi haft anledning återkomma även under höstriktsdagen, då listan över konkreta, konstruktiva åtgärder kompletterats med hänsyn tagen till utvecklingen.

Resultaten av ett års borgerlig bostadspolitik är i sig skrämmande. Om misslyckandet kommer civilutskottets socialdemokratiska talesmän att ha en hel del att anföra. För min del skall jag därför inte fördjupa mig i ämnets enskildheter och detaljer.

Men det är värt att påpeka att den nu sittande regeringen har slagit in på en ny kurs också när det gäller relationerna till de bostadsproducerande företagen. Intill regeringsskiftet förra året fanns ett positivt intresse i bostadsdepartementet för att ta del av vad t. ex. Kooperationen hade att säga. Man räknade dess kunnande, liksom exempelvis SABO:s och privatbyggarnas, som en tillgång. Visst kunde det gnissla emellanåt, men som regel nådde man fram till samstämmighet i uppfattningen om t. ex. bostadsbyggandets omfattning, fördelning på olika former av boende, finansieringsproblem av övergripande karaktär osv. Inom bostadskooperationen kände man en delaktighet i exempelvis utformningen av 1974 års beslut om bostadspolitik och – vilket kanhända är det viktigaste – ett medansvar för förverkligandet av den.

Enighet rådde också om att beslutet 1974 bara täckte en del av bostadspolitikens vida fält. Det fanns många problem kvar att lösa, innan vi kunde säga oss ha en komplett politik för hela detta område. Från Kooperationens sida – och jag antar på mycket goda grunder också från allmännyttans – var man självfallet beredd att delta i både förberedelserna och genomförandet av ytterligare etapper i reformarbetet.

Nu vet man inte om det blir någon fortsättning.

Naturligtvis är det regeringen som skall forma den politik som den utifrån sina värderingar finner rätt och riktig. Inte heller räknar vi inom oppositionen eller Kooperationen med insyn och inflytande i vad som sker i kanslihusets slutna rum.

Men jag vill för bostadsdepartementets båda ministrar göra klart att de på kort sikt lyckats rasera merparten av den samarbetstradition som utvecklats och under många år vidmakthållits i relationerna på bostadsbyggandets område. I det här avseendet har statsråden Olsson och

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Friggebo etablerat sig som "rivningsministrar".

Det här betyder inte bara att reformarbetet, som skulle komplettera 1974 års politik, stoppats upp. Passiviteten och oviljan från bostadsdepartementets sida att på allvar lyssna till vad bostadskooperationen, fackföreningsrörelsen m. fl. har att säga leder också till att intentionerna bakom 1974 års bostadspolitiska beslut förfuskas och tillspilloges.

Uppfatta gärna detta som en anklagelse.

Vi står emellertid i en krispräglad situation inte bara när det gäller bostadsbyggandet. Läget är allvarligt för byggbranschen som helhet, eftersom investeringsaktiviteten viker på praktiskt taget samtliga delområden inom byggsektorn. Verkningarna sprider sig nu snabbt till angränsande branscher.

Tidigare har vi från socialdemokratiskt och från fackligt håll varnat för vad som händer med byggnadsarbetarkåren, om inte politiken läggs om. *På kort sikt*, har vi betonat: en arbetslöshet som i sig är ett gissel. *På längre sikt*: rekryteringssvårigheter till byggnadsarbetaryrket. Inte minst det senare betyder att man raserar en viktig del av branschens produktionsresurser. Men också andra delar av byggnadsindustrins kapacitet står i dag illa utnyttjade. Kanske blir det därför så, att vi närmast tvingas vandra förbi fru Olssons och fru Friggebos dörrar och gå direkt till krisminister Åsling.

Och, som jag nyss nämnde, nedgången i byggandet slår nu också mot ämnes- och materialsidan. Vittnesmålen från den konferens som för ett par veckor sedan hölls här i Stockholm med deltagande av de stora fackförbund som har sysselsättningsintressen i byggnadsbranschen och angränsande branscher har, hoppas jag, nått fram till kanslihuset. För säkerhets skull vill jag sammanfatta dess huvudtema:

Regeringens oförmåga att hålla byggverksamheten uppe hotar nu att slå sönder också den produktionskapacitet som finns i byggnads- och byggnadsmaterialbranscherna.

De privatägda byggföretagen och Arbetsgivareföreningen har i sak sagt detsamma. Detta innebär att berörda parter och intressegrupper inom de båda industrigenarna är eniga i sitt fördömande av regeringens bostadspolitik och djupt oroade för den fortsatta utvecklingen.

Ställd inför denna situation uppträder bostadsministern i radion och televisionen med en attityd som närmast kan uttryckas med: Vi har gjort allt rätt. Regeringen kan inget mer göra. Kommunerna måste bättra sig.

Låt mig kort stanna vid det allra sista, kommunernas roll.

Problemen på speciellt bostadssektorn har det senaste året inte varit kommunernas underlåtenhetssynder. Svårigheterna har främst mött på de områden för vilka bostads- och ekonomiministrarna har det odelade ansvaret, nämligen låne- och kreditgivningen.

Ändå känner jag personligen viss oro när det gäller planberedskapen ute i kommunerna. Man har där, i takt med den vikande ambitionen i regeringens bostadspolitik, trappat ned sina resurser och sin beredskap.

Går man till de kommunala bostadsbyggnadsplanerna finner man att det för 1977–1979 finns detaljplaner för sammanlagt ca 100 000 lägenheter. Det svarar mot ungefär två års produktion, om man ser till igångsättningen i år. I början på 1970-talet låg man också med en reserv svarande mot ungefär två års byggande. Hösten 1970 fanns t. ex. för perioden 1971–1973 detaljplaner avseende 192 000 lägenheter.

Men då är att observera att vid årtiondets början var vi på toppen i fråga om nyproduktion. Ingen hade den ringaste tanke på att pressa upp siffrorna ytterligare. Nu, 1977, har bostadsproduktionen nått ett bottneläge. Sannolikt kommer vi inte i gång ens med 50 000 lägenheter. De flesta bedömare hävdar att vi behöver ha en årsproduktion som ligger uppemot 70 000 lägenheter för att klara balansen mellan efterfrågan och tillgång något så när.

Sanningen är alltså den att planreserven skulle förbrukas mycket snabbt om bostadsbyggandet gavs normal omfattning.

Jag säger detta väl vetande att det finns risk för att statsrådet Friggebo kanske tycker hon fått vatten på sin kvarn när det gäller att lasta över ansvarsbördan på kommunerna.

Men märk väl att jag talar om att planreserven är för liten, om vi får en produktion av *normal omfattning*. Till en sådan tycks en borgerlig regering ha mycket långt.

Från oppositionshåll har vi kraftigt betonat regeringens ansvar för att överenskommelsen med bankerna om bostadsfinansieringen verkligen efterlevs. Vi har kunnat notera att t. o. m. bostadsstyrelsens chef har haft kritik att rikta mot bankernas sätt att agera. Andra har hävdat att bankerna svikit när det gällt kreditgivningen.

Uppenbart är att finansieringen av bostadsbyggandet under detta år fungerat sämre än på mycket, mycket länge. Erfarenheter som dessa har befäst mig i övertygelsen att vi måste ha ett nytt och rationellt system för att förmedla och fördela krediter till bostads- och samhällsbyggandet, men till det får jag anledning återkomma i annat sammanhang.

I övrigt noterar vi från socialdemokratiskt håll med glädje att i vart fall finansutskottets borgerliga ledamöter nu kommit till insikt om att den 15-procentiga investeringsavgiften var ett olyckligt påhitt. Den har redan hunnit vålla en hel del skada, men tycks nu vara dömd att försvinna.

Det vore naturligtvis tacknämligt, om företrädare för majoritetsgrupperingen i kammaren ville slå följe med oss också när det gäller andra delar av motionen 1977/78:39 samt i fråga om reservationen i finansutskottets betänkande 1977/78:10.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att finansutskottets betänkande

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1977/78:10 har väckt så stor uppmärksamhet, för att inte säga sensation, i pressen. En kvällstidning, s-märkt förstås, basunerade ut att det är första gången en majoritet i finansutskottet angriper en regering.

För det första är det i så fall naturligtvis inte första gången, eftersom utskottets borgerliga majoritet under jämviktsriksdagens tid givetvis hade ett och annat att säga om den socialdemokratiska regeringspolitiken. Decenniers socialdemokratiskt maktinnehav har naturligtvis vant oss vid att en socialdemokratisk utskottsmajoritet aldrig skulle drömma om att ha en från sin regering avvikande uppfattning.

För det andra skall sägas att utskottsmajoritetens skrivning ingalunda är ett angrepp på regeringen, utan blott ett kraftigt understrykande av att vi i allra högsta grad delar regeringens syn på vårt allvarliga ekonomiska läge. Den förste som underströk de ekonomiska svårigheter som vårt land råkat i var just ekonomiministern, som redan för ett år sedan höjde ett varnande finger. Det var i så fall mer anmärkningsvärt än finansutskottets påstådda kritik, eftersom många människor då alljämt levde i tron på myten om det dukade bordet, som den avgående regeringen sade sig ha efterlämnat. Att socialdemokraterna nu i efterhand påstår att de redan i valrörelsen höjde ett varnande finger för kommande dåliga tider håller inte streck.

I sin mycket omfattande reservation skriver nu socialdemokraterna att i det läge som nu uppstått måste socialdemokratin känna ett ansvar för alla dem som kommer att drabbas av konsekvenserna av, som man säger, en misslyckad politik. Ja, herr talman, i så fall är det högt på tiden att oppositionen börjar känna detta ansvar och inte fortsätter med vad någon så träffande kallat en grosshandel i missnöje.

Såväl den socialdemokratiska motionen som reservationen är baserad på det tiopunktsprogram som spikades av det s. k. storrådslaget i oktober i år. Skall man nu välvilligt försöka tolka oppositionens reservation, kan man måhända säga att kritiken är något mer nyanserad nu. Man erkänner att lagerinvesteringarna, som tidigare kraftigt stötts av den gamla regeringen, avsevärt reducerar produktionstillväxten.

Man medger att den ekonomiska utvecklingen under 1977 blivit svag, delvis beroende på den negativa internationella utvecklingen. I motsats till vad som stod i storrådslagets tio punkter talas det nu inte längre om att fullfölja planerna på Stålverk 80, och det är nog klokt.

Vidare betonar man den stora osäkerhet som vidlåder bedömningen för 1978. Trots att man är ganska överens med majoriteten om bedömningen av vårt ekonomiska läge, som konjunkturinstitutet ser det, framförs det från oppositionens sida, och konstigt vore det annars, en lång rad kritiska synpunkter på regeringspolitiken, vilka det finns anledning att bemöta.

Man vill ha en strukturfond på 4 miljarder kronor, och för att finansiera den yrkar man avslag på förslaget om en sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 %. Motiveringen är att denna sänkning på ett planlöst sätt sprids över hela näringslivet, underförstått även till de företag som går bra och

inte behöver något stöd. Detta är enligt min mening föga logiskt. I så fall var det naturligtvis fel av den gamla regeringen att någonsin införa en arbetsgivaravgift som drabbade både bra och mindre bra företag. Samma sorts logik använde man sig f. ö. av när man i våras gick emot momshöjningen. Den skulle drabba låginkomsttagarna värst, sade man. Detta hävdades av ett parti som under sina år i regeringsställning skapat en mervärdeskatt på 17,65 %. Som kuriosum kan framhållas att socialdemokraterna också gick emot den momshöjning av temporär natur som de tre borgerliga partierna drev igenom under jämviktsriksdagens första år. Den gynnade ju låginkomsttagarna.

Vi är alla eniga om att vi har en modern och effektiv industri, men det är kostligt att läsa i den socialdemokratiska reservationen att denna vår svenska industri "tillgodoser internationellt sett höga krav på arbetsmiljön", när man samtidigt vet att vår enligt uppgift världshögsta sjukfrånvaro av samma socialdemokrati anses bero på just bristfällig arbetsmiljö. Hur vill man egentligen ha det?

Det socialdemokratiska förslaget att lagstifta om begränsning av aktiebolagens vinstutdelning är enligt min uppfattning att använda mera våld än nöden kräver. I motionen 1977/78:39 heter det att svenska företag genomgående väntas visa dåliga resultat för 1977 och att kapitalägarna således också får bära sin del av de bördor som uppstått till följd av den ekonomiska situationen. Man skriver kapitalägare, men kunde naturligtvis med större rätt ha använt ordet aktiesparare, även om det ordet inte låter lika profitbetonat. Den alldeles övervägande delen av de ca 700 000 svenskar som sparar aktier är nämligen småsparare, och många av dem har tillkommit under de senaste tio åren. Det kraftiga raset på börsen och ett väntat nästan totalt stopp för utdelningshöjningar är illa nog för människors tilltro till aktieägandet som sparform och alldeles givet till stor nackdel för företagets möjligheter att skaffa det nödvändiga riskvilliga kapitalet.

Att mot bakgrunden härav stifta en lag som sprider ytterligare oro på kapitalmarknaden och som dessutom knappast kan komma att behöva användas ter sig klart olämpligt, och finansutskottet har följaktligen yrkat att riksdagen avslår motionen i det stycket. Uttalandet i augusti att regeringen förutsätter att utdelningarna för de kommande två åren håller sig inom ramen för den åtstramning som alla måste underkasta sig är, enligt min mening, fullt tillräckligt.

Herr talman! Frågan om skatter och bostadsbyggande kommer kamraren att diskutera senare; troligtvis i morgon, när skatte- och civilutskottets betänkanden i det ärendet skall behandlas. Men det må vara mig tillåtet att göra några korta reflexioner, bl. a. med anledning av Knut Johanssons inlägg.

I den socialdemokratiska reservationen till finansutskottets betänkande går man emot tanken på ett system för indexreglering av inkomstskatteskallorna och vill i stället att effekten av inflationen skall beaktas genom återkommande skatteomläggningar. Man påstår också att statens möj-

ligheter att finansiellt hjälpa kommunerna därmed ökar. Det påståendet kan jag med bästa vilja i världen inte skriva under på. De nästan årligen återkommande skatteomläggningarna, som vi fick uppleva under den socialdemokratiska regeringen, medförde för kommunernas del en så stor osäkerhet, att kommunernas ekonomiska långtidsplanering inte kunde bli det värdefulla instrument som skulle varit fallet – och blir fallet – när vi nu förhoppningsvis får ett mera permanent skattesystem.

Den andra funderingen gäller bostadsbyggandet, där finansutskottets såväl borgerliga som socialdemokratiska del strukit under vikten av att bostadsinvesteringarna hålls uppe och att nuvarande nivå är för låg.

Av propositionen 45 framgår också klart att regeringens mål är en ökning av bostadsbyggandet 1978. I september i år höjde man lånetaket kraftigt för att stimulera en expansion. I den socialdemokratiska reservationen, där särskilt den ogynnsamma utvecklingen för flerfamiljshusen uppmärksammas, anger man orsakerna till den minskade byggsysselsättningen vara bl. a. svårigheterna att få fram byggnadskreditiv och de höga byggnadskostnaderna.

När man diskuterar det minskade bostadsbyggandet borde man också i resonemanget ta med problemet med de tomma lägenheterna. För tre år sedan fanns det drygt 26 000 tomma lägenheter i hela landet, en siffra som enligt bostadsstyrelsen nu minskat till drygt 14 000. Denna utveckling är naturligtvis mycket glädjande, men man kan inte komma ifrån att tomma lägenheter i många kommuner självfallet utgjort en broms för nybyggandet. Enligt min uppfattning kan man här dra en parallell mellan produktionen av bostäder och industrivaror, där i båda fallen alltför stora lager är ägnade att bromsa produktionstillväxten.

Från socialdemokratiskt håll har man utomordentligt svårt att erkänna de mycket höga lönekostnadsökningarnas betydelse för det försämrade ekonomiska läget i vårt land. Lönekostnaderna ökade som bekant med ca 45 % under åren 1975 och 1976, något som man över huvud taget inte diskuterar, vare sig i motionen eller i reservationen. Det är emellertid ostridigt att det var den socialdemokratiska regeringen som våren 1975 i sin iver att få ett tvåårigt avtal, som skulle undvika att intresset på arbetsplatserna under våren 1976 rörde sig om löner i stället för den socialdemokratiska politiken inför valet, lät den offentliga sektorn göra upp först, och detta på en mycket hög nivå. Det skall emellertid villigt erkännas att lönekostnadsökningarna inom den privata sektorn blev minst lika höga under intrycket av 1974 års mycket goda exportkonjunktur. De alltför optimistiska svenska företagen är följaktligen medansvariga för den höga kostnadsutvecklingen, men den socialdemokratiska regeringen skall inte försöka komma ifrån sitt primära ansvar.

Men även om vår produktionskostnadsstegring hållit ungefär jämna steg med stegringen för våra vanliga konkurrenter i motsvarande industriländer, så hade vår konkurrenssituation försvagats. Orsaken härtill är att många nya länder dykt upp med kvalitativt sett mycket högtstående produkter på många av de områden som varit särskilt betydelsefulla för

oss, och detta på en mycket lägre kostnadsnivå. Även om dessa länders kostnader nu procentuellt stigit kraftigt, så är deras priser synnerligen konkurrenskraftiga gentemot våra, därför att deras utgångsläge var så mycket fördelaktigare.

Stora problem ligger framför oss. Ett av de största är att oräntabla företag inte i längden kan hållas vid liv medelst konstgjord andning, tillhandahållen av en stat som ingalunda har outtömliga resurser och till förfång för ny företagsverksamhet och redan befintliga företag som kan tänkas vara utvecklingsbara. På kortare sikt måste dessa stödåtgärder till för att inte öka arbetslösheten och för att hindra kapitalförstöring.

Den gamla socialdemokratiska tesen att företag som inte kan betala konkurrenskraftiga löner inte har något existensberättigade utan bör läggas ner och arbetskraften flyttas över till företag som kan betala bättre löner blir svårare att förverkliga för varje år som går.

Den huvudsakliga orsaken härtill är den minskade rörligheten på arbetsmarknaden. Fler och fler familjer äger ett egna hem, som man naturligtvis ogärna lämnar. I fler och fler familjer arbetar båda makarna, och de flyttningsproblem som därvid uppstår har vi fått en åskådning- undervisning i vid utflyttningen av många statliga verk. Att tekniken blivit mer komplicerad bidrar självklart också till större omställnings- svårigheter.

En enda fördel har den kris vi råkat in i fört med sig, nämligen människors ökade förståelse för sambandet mellan produktion och levnadsstandard. Man har i allmänhet fått klart för sig att det inte går att ta ut mer i bidrag och lönepåslag än vad som motsvaras av produktions- stegringen. De starka arbetstagarorganisationerna borgar för att man kommer att kunna ta ut vad som är ekonomiskt möjligt och försvarbart. Eftersom vi har att vänta en rad av år med tämligen svag utveckling är det mer än tänkbart att "striden" mindre kommer att stå mellan löntagare och arbetsgivare än mellan andra grupperingar i samhället om fördelningen av den minskade kakan. När krubban är tom bits som bekant hästarna, och vi har redan sett flera tecken härpå. TCO angriper jordbruket, LO ifrågasätter villaägarnas räntebavdrag, Gunnar Nilsson vill diskutera pensionärernas standard osv.

Framtiden kommer att ställa stora krav på solidaritet mellan alla grupper i vårt samhälle.

När man från socialdemokratiskt håll påstår att svenska folket nu för första gången på mycket länge drabbas av en standardsänkning, så är man ute i ogiort väder. Så sent som 1972 drabbades nämligen stora grupper löntagare av en standardsänkning på 4-5 % utan att det den gången blev något ramaskri mot den sittande regeringen.

En manlig industriarbetare fick 1972 en löneökning på 6,3 % före skatt. Efter den statliga och kommunala skattehöjningen reducerades löne- påslaget till 0,7 %, men med 6 % inflation det året blev totalresultatet en reallöneminskning efter skatt på ca 5 %. För motsvarande industri- tjänsteman var löneökningen något större, varför standardsänkningen

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

begränsades till knappt 4 %.

Kritiken mot devalveringen och myten att devalveringen i augusti i år på ett avgörande sätt framkallats av spekulationstryck avvisas på saklig grund av vice riksbankschefen Hans Lundström i tidskriften *Ekonomisk Revy* nr 8, som jag rekommenderar till studium. Det framgår mycket klart att grundorsaken var att vårt växelkursjusterade konkurrensläge åren 1973–1976 försämrats med mer än 7 %, medan motsvarande siffra för 1970–1973 låg mycket nära noll.

Situationen inom den kommunala sektorn ger anledning till stor oro. Den kommunala verksamheten växer mer än dubbelt så mycket som skulle vara fallet om kommuner och landstingskommuner nöjde sig med att uppnå det av riksdagen beslutade utbyggnadsprogrammet för barnomsorg, äldreomvårdnad och långtidssjukvård. Utan normal ekonomisk tillväxt är det otänkbart med en fortsatt så kraftig kommunal expansion, och härom tycks regering och opposition vara överens. Man kan erinra om överenskommelsen i våras mellan regeringen och kommunförbunden, där man understryker att det är nödvändigt att kommunerna gör en översyn av sina flerårsplaner i syfte att uppnå en till det samhällsekonomiska utrymmet bättre anpassad volymmässig ökningstakt. Samma tankegångar går igen i den socialdemokratiska reservationen, där det går lätt att instämma i framförda krav på omprioriteringar inom den kommunala sektorn för att orka med gjorda åtaganden inom omsorg och vård.

Den kommunala utdebiteringen väntas för nästa år bli 1,85 högre än innevarande år, dvs. en ökning på närmare tusenlappen för en inkomsttagare med 50 000 kr. i årslön. Höjningen väntas med en tredjedel falla på kommunerna och med två tredjedelar på landstingskommunerna.

För den enskilde skattebetalaren är det naturligtvis tämligen likgiltigt om kommunalskattehöjningen går åt det ena eller andra hållet, men intrycket är dock bestående att man har betydligt större förståelse för utgifterna, om pengarna används till investeringar inom vårdområdena än om de används till att bygga ishallar eller kommunalhus.

Av många ansvariga kommunalmän fordras det nu ett politiskt mod att vidta impopulära åtgärder – som att säga nej till eller senarelägga investeringar som man ställt i utsikt eller kanske t. o. m. lovat i långtidsplaner och valbroschyrer. Valet borde inte vara svårt. Det förefaller som om människor fick allt klarare för sig att det inte går att fortsätta leva som om ingenting hänt. Man bör också ha klart för sig att kommunerna inte kan bedriva konjunkturpolitik utan måste balansera sin budget, och i ett svårt låneläge återstår ofta blott att skattefinansiera många investeringar.

I Kjell-Olof Feldts anförande återspeglas den socialdemokratiska motionens och reservationens försök att likt Ludvig XI söndra och härska. Han försöker så split mellan de tre regeringspartierna, och jag är tacksam för att Kjell-Olof Feldts möjligheter att söndra numera är större än hans möjligheter att härska.

Kjell-Olof Feldt talade om "det besynnerliga påhitt" som den 15-procentiga investeringsavgiften på oprioriterade byggen utgjorde. Jag vill då erinra om att den socialdemokratiska regeringen vid två tillfällen införde liknande bestämmelser. För att värna om byggsysselsättningen har man nu gjort dispensgivningen så omfattande att utskottet och regeringen varit eniga om att avgiften kunde slopas.

Ekonomiministern, som snart skall ta till orda, kommer säkert att bemöta Kjell-Olof Feldt, men det må ändå vara mig tillåtet att invända mot socialdemokraternas historieskrivning vad gäller moderata samlingspartiets tidigare agerande.

Påståendet i motionen 39 att vi ville ha en momssänkning 1974 utan tidsbegränsning är inte riktigt. Vad vi uttalade var att det våren 1974 var för tidigt att besluta att momssänkningen skulle upphöra just den 15 september och att det hade varit fördelaktigare att ta beslutet litet senare, när man bättre kunde överblicka utvecklingen. Därför motiverade vi om att momssänkningen skulle vara längst till den 31 december 1974. Då hade riksdagen och regeringen haft större handlingsutrymme.

Beräffande våra senare föreslagna stimulansåtgärder rycker man ut olika förslag men undviker att nämna vilka andra åtgärder vi för balansens skull ville vidta. För att få en helhetsbild måste de också vara med.

Man undviker även att nämna det program mot inflationen som vi framförde hösten 1974 och som, om det hade genomförts, enligt min uppfattning hade varit ägnat att dämpa inflationen.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 10, och eftersom ingen annan har gjort det hittills också till hemställan i betänkandet nr 9.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Då man lyssnar på debatten här hemma i Sverige får man inte sällan en känsla av att många tror att vi svenskar står ensamma i kampen med svåra ekonomiska problem. Så är ingalunda fallet. Sverige har visserligen, med hänsyn till sitt goda utgångsläge och den allmänt spridda uppfattningen, att vår höga levnadsstandard är någonting alldeles självklart, drabbats relativt sett hårdare än andra och måste därför ta kraftigare tag för att lösa problemen. Vi delar likväl de ekonomiska svårigheterna och balansproblemen med ett stort antal, företrädesvis mindre, industriländer.

Den utlösande faktorn – som vi inte kunde påverka här i Sverige – var oljestaternas fyrdubbling av sina priser år 1973, vilken ledde till en enorm kapitalöverflyttning från oljeförbrukande till oljeproducerande länder. De skilda, mot varandra stridande metoder som industristaterna då använde för att komma till rätta med den brist i deras bytesbalanser som oljeprishöjningen ledde till skapade inte bara den allvarliga lågkonjunkturen 1974 och 1975 utan också stora olikheter mellan industriländerna inbördes.

Som finansutskottets ordförande erinrade om följde några stater – fram-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

för allt de mindre – Sveriges exempel och försökte hålla efterfrågan inom landet på en hög nivå för att motverka den nedgång i den interna efterfrågan som krisen eljest skulle ha lett till. Den nästan automatiska följderna av den politiken blev stigande bytesbalansunderskott och en press uppåt på priserna. De länder däremot, som direkt tog smällen och inte kompenserade sig för den av oljeprishöjningen föranledda minskningen i konsumtionsutrymme, fick stigande arbetslöshetsciffror men i flera fall i gengäld bättre bytesbalanssiffror och en långsammare prisstegringstakt.

Bakom Sveriges politik vid den här tiden och i det här hänseendet stod alla demokratiska partier eniga. Jag har upprepat det i nästan varenda ekonomisk debatt under det gångna året. Och när regeringen i sin proposition analyserar skeendet sedan 1974 och fram till dagsläget och påvisar denna efterfrågepolitikens konsekvenser ligger däri inte någon anklagelse mot det förutvarande regeringspartiet. Dess försyndelser hänför sig till *andra* åtgärder, vidtagna både före och efter 1974, men inte till efterfrågepolitiken som sådan.

Jag har velat särskilt understryka detta med hänsyn till de utomordentligt dåligt underbyggda angrepp som socialdemokraterna nu har riktat mot den politik vi moderater förordat efter oljeprishöjningen, och jag får kanske tillfälle att återkomma senare till de beskyllningarna.

Vi är i Sverige i hög grad beroende av den internationella konjunkturutvecklingen för att återvinna vår ekonomiska hälsa. Att vi dessutom har att ta itu med mera långsiktiga strukturproblem, som har byggts in i vår ekonomi och vårt näringsliv under de år då socialdemokraterna styrde landet, förändrar inte det faktum att en mer tillfredsställande internationell konjunkturutveckling skulle väsentligen underlätta vår ekonomiska tillfriskningsprocess.

Jag har, herr talman, vid några tillfällen vågat uttrycka en viss försiktig optimism i det här hänseendet. Jag har vågat säga att jag tycker mig kunna skönja en ljusning i atmosfären i dagsläget. Jag medger att det konkreta underlaget för sådana förhoppningar är mycket bräckligt. Detta framgår klart inte bara av den regeringsproposition vi nu behandlar och av finansutskottets betänkande över den utan också av de prognoser som redovisats under de allra senaste veckorna utomlands.

I allra största korthet vill jag därför peka på några delvis motsägelsefulla men tillsammantagna ändå positiva tendenser i konjunktursituationen.

Så sent som i juni månad i år var OECD-staterna överens om att den för sysselsättning och prisstabilitet behövliga tillväxten år 1978 borde uppgå till 5 %, dvs. 1 % mera än vad som då väntades för 1977. Nu har siffran för det sistnämnda året reviderats ner med mellan 1 och 0,5 %. Och även för 1978 räknar man nu med en tillväxttakt i storleksordningen bara 3,5 %. Men man gör sådana prognoser bl. a. i avsikt att påverka länderna att på olika sätt genom stimulansåtgärder höja tillväxttakten och därmed dementera prognoserna.

Det säger sig självt att en så låg produktionsutveckling måste få, om den förverkligas, mycket allvarliga konsekvenser för världshandeln och

för de av det internationella handelsutbytet beroende industriländerna. Det finns därför anledning räkna med att de rekommendationer och uttalanden som gjorts på olika håll om nödvändigheten att med olika stimulansåtgärder påverka utvecklingen är ett intresse inte bara för världshandeln som sådan utan också för de direkt berörda folken.

Man har alltså anledning att betrakta de dystra prognoserna som en klar utmaning. De får helt enkelt inte förverkligas. Det är den tanken som ligger bakom utmaningen, och det ankommer på de politiska ledningarna i de olika nationerna att tillse att detta inte blir fallet.

Även om OECD:s samlade bytesbalansunderskott nästa år förväntas bli 5 miljarder dollar lägre än vad det blir i år, dvs. ca 25 miljarder dollar, är den ojämna fördelningen av detta belopp oerhört störande för OECD-ländernas ekonomier och för den internationella konjunkturutvecklingen över huvud taget. Förenta staternas underskott i sin bytesbalans, som är större än någonsin tidigare och som har medverkat till att pressa ned dollarkursen – vi läser just i dag i tidningarna om hur den åker ner – motsvarar i stort sett de samlade överskotten i Västtyskland, Japan, Nederländerna och Schweiz. Det är i övrigt framför allt de små OECD-länderna, inte minst vi här uppe i Norden, som har drabbats – länder som i större eller mindre utsträckning följde OECD:s rekommendationer om att tillämpa en efterfrågestimulerande politik efter oljekrisen.

De stimulansåtgärder som nu har beslutats i Västtyskland kommer att få effekt i år och i början av nästa år. Dels vidtas direkta åtgärder – skattesänkningar – av storleksordningen 10 miljarder D-mark. Dels sätter man i gång ett flerårigt investeringsprogram på omkring 16 miljarder D-mark. I början på det nya året torde dessutom redan förut beslutade väg- och kärnkraftsbyggen komma i gång, uppgående till i runt tal 25 miljarder D-mark. Detta torde emellertid inte räcka för att öka tempot i den tyska ekonomin och därigenom påverka de länder som har att göra med Västtyskland. Det är därför jag sätter min lit till att det tryck, som det socialdemokratiska Västtyskland utsatts för både inom landet, från andra staters sida och inom OECD, till sist skall framtvinga ytterligare stimulansåtgärder i Västtyskland.

Vad gäller Japan, som också just nu kämpar med stora ekonomiska svårigheter, på grund av och inte trots det stora bytesbalansöverskottet, finns det också anledning att utgå ifrån att en omläggning av politiken i stimulerande riktning blir nödvändig. Vissa åtgärder har som bekant redan vidtagits. Vi har skäl att räkna med ytterligare. Den ombildning av den japanska regeringen som nyligen vidtagits kan tas som ett tecken på det.

I övrigt hör till de mera ljusa inslagen i bilden den stabilitet som kännetecknar Förenta staternas ekonomi. Trots en viss svag avmattning i somras tyder mycket nu på att den ekonomiska tillväxten kommer att återhämtas under loppet av hösten. I slutet av detta år och i början av 1978 torde tillväxten ligga på en årstakt av mellan 4,5 och 5 %. I Europa

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

har bytesbalanssituationen förbättrats i Storbritanien, Italien, Frankrike och Spanien. Utanför OECD-kretsen har motsvarande positiva utveckling skett i länder som Mexico och Brasilien. Den ekonomiska politik som har bedrivits i dessa länder – i vissa fall med stöd av Internationella valutafonden – har alltså så småningom lett till resultat.

När jag vågat antyda en viss optimism, har det främst sin grund i den övertygelse som jag nyss gav uttryck åt, nämligen att de valutastarka länderna i längden inte kommer att kunna motstå det tryck som utövas mot dem från omvärldens sida. På sikt ligger det alldeles obestridligt i ländernas eget intresse att försvagningen av den konjunkturfas som vi nu befinner oss i inte får fortgå ner emot en verklig konjunkturdämpning. Kurvan måste helt enkelt åter vridas uppåt.

De åtgärder som den svenska regeringen vidtagit i fråga om den svenska ekonomiska politiken har avsevärt förbättrat vårt utgångsläge i den situation som nu föreligger. Om politiken kan fullföljas och om arbetsmarknadens parter visar det ansvar i avtalsuppgörelsen, som jag är övertygad om att de i dag är beredda att axla, bör vi – trots alla svarta moln – ha rätt att ge uttryck för vissa försiktigt positiva förväntningar.

Men jag vill starkt stryka under att detta inte innebär att våra problem därmed är lösta. De ligger i mycket stor utsträckning på den strukturella sidan. Och det kommer att ta flera år innan någon kan stå här i riksdagen och säga att vi klarade krisen och att vi åter har kommit i takt med den utveckling utomlands som vår ekonomi, vårt välstånd och vår samsällsättning är nära nog helt beroende av.

I finansutskottets betänkande nr 10, som vi nu behandlar, har utskottet förklarat sig ställa sig bakom den inriktning av politiken som redovisas och förordas i regeringens proposition, den proposition som herr Kjell-Olof Feldt för en stund sedan kallade "Bohmans pamflett". Det är verkligen att ta i.

Naturligtvis borde jag tacka Kjell-Olof Feldt för hans våldsamma uppvärdering av min egen ringa betydelse. Men samtidigt blir jag litet ledsen över att Kjell-Olof Feldt under det här gångna året tydligen glömt bort hur ekonomiska analyser och prognoser utarbetas i det kanslihus där herr Feldt arbetade under flera år. Vi gör nämligen nu precis på samma sätt som man gjorde tidigare. De analyser och prognoser som bygger på fakta från Sverige och utlandet och på konjunkturinstitutets noggranna utredningar friserar vi inte efter politiska värderingar eller politiskt önsketänkande, utan fakta får tala för sig själva. Det är alltså dessa fakta vi redovisar i den typ av propositioner som det nu är fråga om.

Propositionen innebär – framhåller finansutskottet – "att vi genom en kraftig åtstramning av den privata konsumtionen och samtida åtgärder för att stärka de svenska företagens konkurrenskraft skall kunna vända den nuvarande utvecklingen mot allt större underskott i våra utrikes affärer och på sikt föra oss tillbaka i ett balansläge. Detta kommer att ta tid och innebära påfrestningar. Enligt utskottets mening ges emellertid inget alternativ. Den inledda politiken måste fullföljas med all kraft."

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Jag kan självfallet ställa mig helt bakom denna bestämda och kärva viljeförklaring därför att den fullt ut överensstämmer med vad regeringen syftar till. Herr Feldts mytbildning om motsättningar i grundsynen mellan regeringen och finansutskottet är och förblir bara en mytbildning. De rekommendationer som finansutskottet med all rätt gör beträffande budgetstramhet innebär, som jag kan se det, bara ett stöd för den politik som regeringen själv står för och som vi bl. a. i den här propositionen uttryckt med följande ord:

”Finanspolitiken kommer att bli mycket stram de närmaste åren. — —

På den statliga budgetens utgiftssida innebär kravet på stramhet en mycket stark återhållsamhet med nya utgiftsåtaganden. Även sådana kostnadskrävande reformer som framstår som utomordentligt angelägna måste uppskjutas tills det ekonomiska utrymmet för dem kan skapas.”

Vad är detta annat än just det som finansutskottet ger uttryck åt?

När herr Feldt talar om att finansutskottet utdelar näsknappar till regeringen så är det näsknappar bara i herr Feldts egen fantasi, och de bör stanna där. Det finns tillräcklig överensstämmelse mellan regeringen och finansutskottet för att det inte skall ges utrymme för den typ av vantolkningar som herr Feldt ägnade sig åt. Överensstämmelsen mellan utskottet och regeringen om vad den ekonomiska politiken måste vara inriktad på är fullständig. Den syftar till att fullfölja den välfärds- och sysselsättningspolitik som vårt land bedrivit i det förflutna — efter det att vi vidtagit de nödvändiga stabiliserande åtgärderna. Dessa är en förutsättning för att den politik jag nyss talade om skall kunna förverkligas.

Som vanligt fick vi i herr Feldts inledningsanförande höra gnäll och skäll. Vi fick inte höra ett enda ord om vad socialdemokraterna i sak skulle ha velat göra som hade varit bättre än vad regeringen föreslagit. Vi fick inte något recept. Ni stod där tomhänta med er analys och era angrepp. Jag tycker att socialdemokraterna och i synnerhet de som sysslade med finanserna, som herr Feldt, borde ha lärt sig någonting under de många år som ni satt och styrde det här landet. I varje fall borde ni ha lärt er någonting av alla de försummelser som ni gjorde er skyldiga till under den tiden.

Det är inte så märkvärdigt, Kjell-Olof Feldt, som ni ville göra gällande, att vi talar om missnöjespolitik när vi lyssnar på en litanian av det slag som Kjell-Olof Feldt läste upp för några timmar sedan här i riksdagens talarstol.

Men, herr talman, vi måste också ha klart för oss — vilket jag redan understrukt — att bättre tider utomlands inte löser våra problem och att det därför inte räcker med enbart en anpassning av Sveriges kostnadsläge till omvärldens. Även mera djupgående och mera långsiktiga åtgärder är ofrånkomliga.

Låt mig ändå i korthet uppehålla mig något vid kostnadsläget. Som kammarens ledamöter helt säkert minns — och flera talare från den borgerliga sidan av finansutskottet har påmint om det — förnekade socialdemokraterna länge att Sverige hade några kostnadsproblem och att

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vi hade några problem över huvud taget. "Det dukade bordet" – som har blivit en visa i svensk politik – hette det förra hösten. Men i dag, när man lyssnar på herr Feldt, är det ju ingen hejd på allt elände som svensk ekonomi har att kämpa med. En enda jättelik svartmåling av Sveriges ekonomi fick vi uppleva för en stund sedan. Det går väldigt snabbt utför, i varje fall i den socialdemokratiska förkunnelsen.

Ni minns säkert att debatten för omkring ett år sedan här i kammaren mellan bl. a. mig och den nya oppositionens företrädare präglades av klara motsättningar i fråga om just kostnadsproblemen. Jag pekade då på hur den efterfrågepolitik under åren efter 1974 som vi alla varit överens om – jag understryker det än en gång – inte hade förenats med den kostnadsåterhållande politik som vi moderater och även andra hade krävt. De orimliga marginalskattesatserna, prishöjningarna, de oavbrutet höjda arbetsgivaravgifterna – dvs. skatten på lönerna – hade drivit de redan förut höga svenska arbetskraftskostnaderna i höjden. Vi hade ju i Sverige högre arbetskraftskostnader än andra redan då, men vi klarade det genom en högre produktivitet. När sedan den procentuella höjningen kom där-
utöver, så blev totalsumman förödande för oss. Vårt näringsliv fick sin konkurrenskraft alltmer urholkad. Sverige har sedan hösten 1975 undan för undan förlorat marknadsandelar, inte bara utomlands utan också här hemma. Under en period då världshandeln växte med mellan 12 och 15 % vann vi ungefär 2 % därav.

Socialdemokraterna bestred, eller i bästa fall bagatelliserade, kostnadsutvecklingens betydelse. De påståenden jag gjorde i detta hänseende kallades av de socialdemokratiska talarna för utmanande angrepp på löntagarna. Den nya regeringen försökte lägga skulden på arbetstagarna, hette det. Regeringens företrädare uppträdde som lakejer åt Arbetsgivarföreningen – detta för att bara nämna några av de epitet som då östes över oss.

Kjell-Olof Feldt har fortsatt här i dag. Men nu gör han det mot en helt annan bakgrund än den som han förra året talade om. Nu sägs bakgrunden vara ett förtvivlat ekonomiskt läge för Sverige. Förra året var bakgrunden en god och stark ekonomi för Sverige. Men vilken bakgrund det än är fråga om, sägs skulden till alla fel och försummelser vara den nya regeringens. Jag tycker personligen – men det får jag väl stå för själv – att inte ger sådana här snabba lappkast i argumentationen någon trovärdighet.

En bra sak är – det skall jag gärna erkänna – att en tillnyktring i bedömningarna av Sveriges ekonomi nu har skett på socialdemokratiskt håll. Men om man går ut och beskyller oss för att vara kortsiktiga i våra bedömningar, som Kjell-Olof Feldt gjorde, så faller väl den anklagelsen till marken. Om någonting har varit kortsiktigt, om någonting har inneburit en rotation från ståndpunkt till ståndpunkt, så har det just varit socialdemokraternas bedömningar av det ekonomiska läget och av den ekonomiska politik som det kräver.

Nu inser t. o. m. socialdemokraterna vad större delen av svenska folket

för länge sedan har begripit, nämligen att ett land med högre produktionskostnader och sjunkande produktivitet i längden inte kan få avsättning för sina produkter ute i världen och att det landet också måste möta växande svårigheter att hemma konkurrera med billigare och lika bra – ibland t. o. m. bättre – utländska produkter.

Samtidigt som kostnadsutvecklingen fått dessa konsekvenser har Sverige ställts inför en helt ny situation på världsmarknaden. Tidigare utländer, som stod på tröskeln till den industrialiserade världen, har nu helt enkelt tekniskt och industriellt hunnit i fatt oss och kan i konkurrens med oss och även med många andra industriländer bjuda ut sina produkter på världsmarknaden. Begreppet "en ny ekonomisk världsordning" har plötsligt fått innehåll, men kanske på ett annat sätt än många tänkt sig. Och denna den nya världens konkurrens med kvalificerade industriprodukter till mycket, mycket lägre priser än våra har bidragit till att göra det bekymmersamma ekonomiska läge vi kommit i genom oljeprishöjningen och efterfrågepolitiken ännu allvarligare än det hade behövt vara. De svenska varven, gruvindustrin, stålverken, teko- och skoindustrin har drabbats, liksom en del av verkstadsindustrin.

Vi är nu inte lika väl rustade som tidigare. Fram till mitten av 1960-talet hade svensk industri successivt kunnat anpassa sig till förändrade förhållanden på världsmarknaden. Det hade lyckats oss att hela tiden inom olika trånga sektorer ligga före andra stater. Undan för undan vidareutvecklade vi här i landet traditionella svenska exportprodukter, och vi skapade nya produkter som efterfrågades. Vi kunde genom en flexibel industripolitik sega oss fram och hålla ett betryggande försprång gentemot andra stater. Lönsamheten var god, även om den visade vikande tendenser. Framtidstron fanns där. Nyinvesteringarna låg på en hög nivå.

Men så kom den nya skördetidens socialdemokratiska politik. Den inriktning och det innehåll som den näringspolitiska debatten fick i slutet av 1960-talet har i många hänseenden fått förödande konsekvenser både för den industriella utvecklingen och för näringslivets lust och förmåga att ta de nödvändiga initiativen för en fortlöpande anpassning till en föränderlig värld. Mycket av det som tidigare gav innehåll åt den s. k. svenska modellens politik, präglad av samförstånd och gemenskapskänsla och av kompromisser för det gemensammas bästa, förnöttes under detta årtionde av politiska försummelse, misstag och felbedömningar.

Att utbildningen och den tekniskt-vetenskapliga forskningen parallellt härmed eftersattes gjorde sannerligen inte saken bättre. Strävan att ge så många människor som möjligt tillgång till utbildning och att bredda den tidigare alltför smala sektorn i det hänseendet kan alla ställa sig bakom – och vi gjorde också det. Men en utbildningspolitik inriktad härpå får inte, som fallet blev, förverkligas på bekostnad av kvalitetskraven.

Herr talman! Regeringen måste nu inrikta alla krafter på att skapa balans i ekonomin. Lika väl som ett enskilt hushåll kan även ett folkhushåll låna pengar för att på det sättet långsiktigt bygga upp sin ekonomi.

Ett företag kan låna pengar för att investera i nya byggnader, nya maskiner och ny produktion, om det därigenom på sikt kan åstadkomma en konkurrenskraftig verksamhet och med hjälp av avkastningen från den förränta och betala tillbaka sina lån. På samma sätt kan ett land – som vi gjorde då vi byggde upp våra järnvägar och en stor del av vår trävaruindustri – låna i utlandet för att stärka sina produktionsmöjligheter på sikt.

Men varken ett enskilt hushåll eller en nation kan i längden låna pengar för enbart konsumtion. Upplånade pengar måste förräntas och någon gång betalas tillbaka. Fortsatt upplåning kräver också förtroende från långivarnas sida. Ju mer man lånar, desto större blir risken för att kreditvärdigheten minskar, desto hårdare blir villkoren och desto svårare blir det att få ytterligare lån. Till sist kan man riskera att långivarna eller Internationella valutafonden kommer in i bilden och ställer hårda villkor, inte bara av ekonomisk utan också av politisk natur, för att inte all ytterligare långivning skall stoppas. I en sådan situation är man inte längre herre i eget hus.

Därför måste vi i Sverige lägga grunden för en långsiktig politik, som innebär att upplåningsbehovet begränsas och att vi småningom får balans mellan vad vi betalar till utlandet och vad vi tar hem från utlandet.

Regeringens allt annat överskuggande uppgift har därför varit att tvinga ned vårt höga kostnadsläge, att stärka vår konkurrenskraft och att genom en dämpning av konsumtionen pressa ned importen och föra över resurser till export- och investeringssidan.

Vi har i detta syfte som bekant skrivit ned den svenska kronans värde med 20 % i förhållande till D-marken och 15 % effektivt i förhållande till de länder som är Sveriges viktigaste handelspartners. Därmed har vi lagt grunden för ytterligare kostnadssänkande åtgärder. Vi har förhindrat de höjningar av arbetsgivar- och socialförsäkringsavgifter som socialdemokraterna planerat och föreslagit. Vi har tagit bort arbetsgivaravgiften – dvs. löneskatten – i det inre stödområdet. Vi sänker den från den 1 januari med 2 % generellt sett och vi kommer senare att ta bort resterande 2 %. Vi har genom reformer av de direkta skatterna skapat underlag för en avtalsrörelse som bör göra det möjligt att nå en uppgörelse som inte försämrar utan förbättrar Sveriges internationella kostnads- och konkurrensläge. Den skatteomläggning regeringen har föreslagit ger *samma* effekt för den enskilde löntagaren som en nioprocentig lönehöjning. Vi har föreslagit indexreglering av inkomstskatterna, vilket verkar i precis samma syfte, herr Feldt, nämligen att göra löntagarna medvetna om att avtal kan träffas utan att de skall behöva riskera att inflationen smyghöjer skatterna. Så länge ni socialdemokrater påstår er vilja bekämpa inflationen – och det gör ni ju – kan ni inte bekämpa indexreglering. Någon logik – politisk och ekonomisk – borde man ändå kunna kräva av detta stora, tidigare ansvarsmedvetna parti.

Regeringen har dessutom sett över olika besynnerliga skatteregler, som drabbar främst våra mindre företag. Vi vill inte ha flera Pomperipos-

saeffekter, herr Sträng. Vi har avskaffat den s. k. tredjedelsregeln, som innebar att om en make hjälpte den andre i ett företag, fick vederbörande inte tjäna mer än hälften av vad den andre maken tjänade. Vi har sänkt gränsen för särbeskattning av egenföretagare. Vi har hyfsat kapitalbeskattningen för mindre och medelstora företagare – inte av omtanke främst om dem som personer, utan därför att de nuvarande reglerna har lett till helt orimliga konsekvenser och medfört att dessa företag, som ändå sysselsätter mer än en miljon människor i vårt land, undan för undan har fått sin ekonomiska stabilitet undergrävd. Och detta har framför allt drabbat de anställda och ytterst naturligtvis också vårt lands ekonomi. Det s. k. småföretagarpaketet innehåller en mängd liknande åtgärder, inte för att subventionera utan för att skapa gynnsammare livsbetingelser just för denna grupp av enheter, som är så betydelsefull för vår svenska ekonomi.

Vår investeringsutveckling ligger i dag alltför lågt – det har flera talare understrukit – och jag håller på den punkten med Kjell-Olof Feldt. Investeringarna sjunker i år med kanske 15 % och nästa år med troligen lika mycket. Vi är då nere på 1970 års nivå. Men hur skall man kunna få fram investeringar i en situation när vi har en mycket stor outnyttjad kapacitet i näringslivet, när fabriken inte kör för fullt med andra ord, när produktivitetens utvecklingen ligger på nollstrecket och när lönsamheten – den lönsamhet från vilken investeringspengarna skall tas – är lägre än någonsin tidigare? Den borgerliga regeringen – sägs det i den socialdemokratiska reservationen – anvisar bara en väg, det står faktiskt så, att lösa våra ekonomiska problem: "att minska kostnaderna för företagen och därigenom förbättra deras vinstsituation." Samma insinuation gjorde sig Kjell-Olof Feldt skyldig till i sitt inledningsanförande. Vår politik skulle vara en politik riktad mot Sveriges arbetstagare för att göra de rika människorna ännu mer förmögna. Hur orkar Kjell-Olof Feldt föra det slagets argumentation? Om det verkligen vore så enkelt att man kunde lösa våra ekonomiska problem *bara* genom att förbättra företagets vinstsituation, skulle jag inte dra mig för att vandra den vägen, eftersom ett bättre lönsamhetsläge faktiskt är en av förutsättningarna för både investeringar, sysselsättning och ekonomisk återhämtning i vårt land. Men tyvärr är det inte så lätt. Och trots de svårigheter socialdemokraterna talat om att få fart på investeringshjulen räknar socialdemokraterna fortfarande med övervinster och lägger fram förslag i riksdagen om en lagstiftning för att begränsa företagets utdelning. Samtidigt blåser man liv i debatten om Meidnerfonder, som syftar till att tvångsvis överföra företag till stora kollektiva fonder. Med politisk logik har sannoligen sådana åtgärder inte ett dugg att göra!

Vad hade hänt *om* vi hade tagit socialdemokraternas förslag i riksdagen på allvar – om vi hade trott på deras ända sedan förra året ständigt upprepade påståenden om en snabb exportökning och accepterat arbetsgivaravgifter för att dra in de övervinster som denna snabba exportökning skulle medföra, som socialdemokraterna föreslog? Hade vi då haft flera

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

jobb i Sverige? Hade investeringstakten varit snabbare och den ekonomiska tillväxten bättre? Och hade vi haft lättare att sälja på exportmarknaden och konkurrera med importerade varor här hemma om den svenska kronan hade legat 20 % över det värde den har i dag eller om arbetsgivaravgifterna skulle ha varit åtskilligt högre?

Sådana frågor är faktiskt motiverade. Vi har ju nu fått uppleva de drastiska följderna av vårt alltför höga kostnadsläge, som socialdemokraterna fortfarande envisas med att i varje fall förringa. Om jag inte har fel – jag kan ju ha missat någonting – lyckades herr Feldt med konststycket att inte säga någonting om detta stora problem, Sveriges höga kostnadsläge, i sitt 35 minuter långa anförande.

Regeringen har varit piskad att vidta ekonomiska stödåtgärder i företag efter företag och bransch efter bransch för att möjliggöra en anpassning till förändrade konkurrensförhållanden på världsmarknaden, därför att företagen annars skulle ha slagits ut till följd just av sina alltför höga kostnader.

Redan omedelbart efter valet krävde socialdemokraterna ökad stramhet i ekonomin. Bara fyra månader efter det att riksdagen i juni förra året under den socialdemokratiska epoken, lagt fast riktlinjerna för den ekonomiska politiken fick vi höra det första kravet på stramhet. Motivet sades vara en hägrande snabb och stark konjunkturuppgång. Vi har citat efter citat där socialdemokraterna framför sin förvissning att nu går allting uppåt. Den konjunkturuppgången hägrar fortfarande. Och samma motiv framfördes, trots att konjunkturläget då faktiskt var *sämre*, alltså i början av oktober, än vad det var när riksdagen fattade sitt beslut i början av juni. Sedan har ropen efter stramhet fortsatt – ”Ropen skalla, stramhet åt alla” – alldeles oberoende av hur konjunkturutsikterna ter sig. Ropen fortsatte ända till dess att regeringen i våras vidtog hårda åtstramningsåtgärder. Då blev det plötsligt dags för socialdemokraterna att skjuta upp sina egna förslag i det hänseendet.

Nu pratas det åter om åtstramning. Och vi frågar oss: Vad är det ni vill strama åt? Är det de enskilda hushållen som skall dra åt den bekanta svångremmen? Eller är det staten eller kommunerna som skall minska sina utgifter? Jag frågar, men inte därför att det i dag är fel att förorda en restriktiv politik. Tvärtom. Regeringens ekonomisk-politiska proposition klarlägger ju – som jag nyss påminde om – att det är av väsentlig betydelse för att den ekonomiska politiken skall lyckas att den enskilda och offentliga konsumtionen begränsas och att en däremot svarande neddragning av importen och ett överförande av resurser till export- och investeringssidan kan åstadkommas.

Anledningen till att jag ställer frågan om vad socialdemokraterna kräver är ju att vi hittills inte har sett ett enda konkret förslag på *verklig* åtstramning. Kritik och gnäll har vi hört. Och skäll har vi hört. Men vi har inte fått se några konstruktiva sakliga förslag. De kanske kommer i januari, men ännu så länge har vi inte sett dem.

Det är uppenbarligen inte den statliga konsumtionen som man vill

skära ned. Man ställer tvärtom frågor i riksdagen om vilka angelägna reformer som regeringen anser sig tvingad att skjuta på framtiden. Och i sin egen motion, den stora som vi nu behandlar, staplar man på varandra nya dyra utgiftsförslag.

Inte heller har jag sett några propåer om att begränsa hushållens konsumtion. Tvärtom. Socialdemokraterna vill ge en större skattesänkning för 1978 än den regeringen har föreslagit.

Och på den kommunala konsumtionssidan hittar vi inte heller några socialdemokratiska åtstramningsförslag. Tvärtom klagas det över att staten inte är beredd att ge kommunerna vidgat utrymme, att daghemmen inte byggs ut snabbare och att den sociala sidan inte upprustas effektivare. Inte heller föreslår socialdemokraterna någon åtstramning i fråga om de statliga och kommunala investeringarna. Och på bostadsbyggnadssidan vill man åstadkomma en ökning.

Var finns då åtstramningsalternativen? Det är ju tvärtom på det sättet att man hela tiden konsekvent bjuder över och späder på och därmed vill göra det ännu svårare för vårt land att lägga sig på en totalnivå som gör det möjligt för oss att kommande år nå balans i ekonomin, att trygga välstånd och sysselsättning. Totalbilden av socialdemokraternas politik, i varje fall hittills, är densamma som man får om man studerar den ekonomiska politik som bedrevs av socialdemokraterna i regeringsställning under åren 1973–1976, under de år då många av våra svårigheter grundlades. Socialdemokraterna tycks som de franska hugenotterna ha ingenting lärt och ingenting glömt.

Socialdemokraterna återkommer nu i sin motion och sin reservation till sitt redan tidigare framförda men fortfarande lika falska påstående, nämligen att den gamla socialdemokratiska regeringen redan under våren 1976 förstod vartåt det hela barkade och därför lade om den ekonomiska politiken i en alltmer restriktiv riktning. På det sättet hade man, påstås det, vid tiden för regeringsskiftet lyckats nedbringa budgetunderskottet till 5 à 6 miljarder kronor räknat på en tolv månadersperiod. Det enda som är sant i den beskrivningen är att det kassamässiga budgetunderskottet 1975/76 blev lägre än det var 1974/75 och vad det blev 1976/77. Men det kassamässiga budgetutfallet är en sak. Och den ekonomiska politik som regeringen bedriver är en annan sak. Det är nämligen osanning, herr Feldt, att den förbättring av budgetutfallet som förelåg i september 1976 var resultatet av en avsiktlig åtstramningspolitik. I själva verket hade socialdemokraterna i maj 1976 inte en blek aning om att budgetunderskottet minskade. Det fanns inte ett enda ord i den reviderade finansplanen i april–maj om någon åtstramningspolitik. Tvärtom räknade socialdemokraterna då med att budgetunderskottet för 1975/76 skulle uppgå till över 10 miljarder kronor. Att det verkliga underskottet skulle stanna vid 3,7 miljarder, det saknade socialdemokraterna all kunskap om bara några månader före budgetårets slut. Då trodde de att det skulle bli nära 6,5 miljarder större än vad det blev. Men nu efteråt har de mage att försöka göra en dygd av sin egen felbedömning!

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vad som hände var att fyllnadsskatt och arbetsgivaravgifter inflöt tidigare och till större belopp än vad som var beräknat och att medelsförbrukningen på utgiftssidan blev lägre än vad man hade räknat med. De utgifter som man på det sättet sparade blev en belastning för nästa budget. Det var helt enkelt en vanlig förskjutning, som regeringen inte stod bakom.

Tittar man på budgetutfallen månadsvis, finner man inte heller något belägg för den påstådda "successiva åtstramningen".

Underskottet tredje kvartalet 1975 uppgick till nära 4 miljarder kronor, medan det för motsvarande kvartal 1976 hade ökat till över 5 miljarder kronor. En ökning från 4 till 5 miljarder brukar inte jag beteckna som en åtstramning utan som raka motsatsen.

Herr talman! Den röda tråden i den socialdemokratiska motionen är i övrigt krav på central planering, krav på flera statliga åtgärder, krav på reglering och styrning och tron på att staten skall lösa alla våra problem. Kanhända är det så att somliga, inte minst i dessa dagar, faller för den sköna tanken om det ombonade och trygga samhällets förmåga att lösa alla våra knutar. Men minsta eftertanke borde ju säga oss att detta inte kan vara riktigt. Det finns ju ingenting i det förflutna som ger stöd för påståendet att central planering under samhällets ledning skulle ge bättre resultat ur helhetens synvinkel än de som åstadkoms inom ett centraliserat, mångfasetterat samhällssystem.

Det är ju inte staten som styrt den process under vilken det moderna Industrisverige har växt fram. Alla de många tusentals företag som under den tiden byggts upp och alla de många tekniskt kvalificerade produkter som då skapas har sett dagens ljus utan initiativ av statliga utredningar, ämbetsverk, politiker eller fackliga organisationer. Sverige har blivit världsbäst då det gäller ångturbiner, separatorer, kullager, tändstickor, luftkompressorer, automatiska fyrar, telefonväxlar och precisionsinstrument av olika slag, för att bara peka på några av de produkter som gjort Sveriges namn känt över världen. De produkterna utgör resultatet av decentraliserade krafter inom ramen för en fri samhällsekonomi. Det är företagarna, enskilda människors initiativ och arbetsinsatser som lagt grunden för vårt välstånd, inte de politiska församlingarnas beslut. Dessa har naturligtvis gjort sitt – det skall ingalunda förnekas. Genom en klok näringspolitik, som syftar till att skapa största möjliga utrymme för handlingsfrihet och rörelsefrihet, och genom en förnuftig ekonomisk politik och skattepolitik kan naturligtvis de politiska församlingarna skapa gynnsamma arbetsvillkor till gagn för de decentraliserade krafternas handlande. Men planhushållning och byråkrati ger inte nyskapande.

Visst behövs både samhällsplanering och samordning. Regering och riksdag bär ansvaret för den ekonomiska politiken och näringspolitiken, och vi har här att staka ut de gränser och ange de förutsättningar inom vilka sedan enskilda människor och företag handlar och skapar någonting.

Men vad jag bestämt vill varna för är själva den grundsyn som den socialdemokratiska politiken utgår ifrån eller i varje fall säger sig utgå

ifrån, nämligen att central samhällelig eller – rättare sagt – politisk planering i kanslihuset utgör något slags kungsväg till en problemfri utveckling. Så är ingalunda fallet. Jag tycker att spåren från det förflutnas planering borde förskräcka. Ta Stålverk 80 som exempel på en magnifik felbedömning!

”För att möta en konsumtionsökning av denna storlek krävs en mycket betydande utbyggnad av världens kapacitet av stålproduktion”, hette det i en proposition som den socialdemokratiska regeringen lade fram så sent som 1974.

Jag citerar fortfarande: ”Den jämförelse som NJA gjort mellan Luleå och alternativa lokaliseringar av ämnesverk visar att Stålverk 80 bör ha goda möjligheter att hävda sig i en framtida konkurrenssituation. Närheten till marknaden och till malmfyndigheterna är härvidlag av avgörande betydelse.”

Det var på den tiden ingen hejd på allt gott som skulle komma fram ur Stålverk 80 för Norrbotten och för hela Sverige.

Jag citerar på nytt:

”Uppförande av anläggningarna för Stålverk 80 ger sysselsättning motsvarande sammanlagt 3 000 manår under åren 1974–79. --- Stålverk 80 kommer att i full drift sysselsätta ca 2 300 personer. De indirekta effekterna för befolkningsutvecklingen i kommunerna inom den s. k. fyrkanten --- blir emellertid betydligt större.”

Och motsvarande felbedömningar – jag skall inte kritisera dessa; detta är bara ett bevis på hur svårt det är att planera – har gjorts beträffande textilindustrin och varven. Får jag läsa innantill, herr talman, ur 1974 års varvsproposition – lyssna på de orden och ställ dem i relation till det vi upplever i dag:

De långsiktiga bedömningar som storvarven --- redovisat tyder på en kraftig expansion av svensk varvsindustri ---. I löpande priser väntar man sig således kunna nära nog fördubbla det årliga leveransvärdet. --- Den allmänna framtidsbedömningen när det gäller efterfrågan på tonnage är positiv. Prognoserna pekar på en fördubbling av den totala flottan under 1970-talet. Särskilt stort är det tillkommande behovet av större tonnage för oljetransporter. I storleksklassen över 150 000 dödviktston skulle det erforderliga tonnaget mer än trefaldigas.

Detta var 1974, efter det att oljekrisen hade börjat ge sig till känna.

Nej, inte skapar man ett bättre samhälle för de många människorna och en starkare ekonomi genom att gå över från blandekonomin – kalla den gärna kapitalismen – till något slags central planekonomi, den må sedan vara styrd av politiker eller företrädare för facket eller några få storföretag. Att staten-samhället i dag tvingats träda in och även framdeles kan tvingas göra det för att med sina mycket stora ekonomiska resurser – dvs. våra skattepengar – rädda eller stödja företag som på grund av den internationella konjunkturen, snabba strukturförändringar på världsmarknaden, oförutsedda oljeprishöjningar eller en misslyckad näringspolitik här hemma inte kan klara anpassningen till ett nytt läge

med egna resurser, detta ändrar ingenting alls i sak, nämligen att statlig och politisk styrning av vårt näringsliv inte utgör någon garanti för vår frihet, vårt välstånd och vår sysselsättning.

Herr talman! Jag har talat länge nog. Jag skall därför inte fördjupa mig i ett ämne som jag kanske borde ha uppehållit mig vid mera, nämligen socialdemokraternas kritik mot regeringens valutapolitik – nedskrivningen av den svenska kronan och vårt beslut att lämna ormen. Jag påstår kort och gott att kursjusteringarna helt enkelt var att betrakta som ofrånkomliga följder dels av den efterfrågepolitik som vi alla – i varje fall delvis – bär ansvaret för, dels och framför allt av de kostnadsuppdrivande åtgärder som socialdemokraterna, hur mycket de än försöker komma ifrån det, inte kan avsvära sig ansvaret för. Att vi dessutom tvingades lämna det västeuropeiska valutasamarbetet – den s. k. ormen – framstod till sist som en lika nödvändig följd av Sveriges underlåtenhet eller ovilja att anpassa den ekonomiska politiken till den utveckling som ägde rum i Västtyskland.

Kjell-Olof Feldt kritiserar fortfarande devalveringen, men samtidigt säger han att nu har vi den, så nu får vi väl försöka leva med den. Jag skulle vilja fråga honom: Menar herr Feldt att vi icke skulle ha devalverat? Och vad är i så fall Kjell-Olof Feldts recept för vårt handlande? Jag tror nämligen, uppriktigt sagt, att det i dag inte går att uppleta en enda ekonom av någon betydelse som inte är beredd att vitsorda att Sveriges åtgärd var riktig. Och även om socialdemokraterna av politiska skäl fortsätter att illfänas – som det heter på värmländska – lär händelseutvecklingen framöver ytterligare bekräfta att någon annan utväg icke stod till buds, i varje fall inte så länge vi inte här i Sverige är redo att godta en lika hög öppen arbetslöshet som den som Västtyskland har. Jag förmodar att Kjell-Olof Feldt inte är beredd att göra det. Men om han är beredd att acceptera en sådan öppen arbetslöshet, så säg det! Då blir det i varje fall lättare att debattera och kanske t. o. m. lättare för mig att kritisera.

Låt mig efter alla de här kritiska synpunkterna på socialdemokraternas stora motion och på reservationen avrunda det hela, herr talman, med ett instämmande.

De problem som Sverige nu har att ta itu med är, som jag och många andra har sagt i dag, utomordentligt stora. Det är riktigt att ingen regering sedan 1930-talet har mött så stora svårigheter som den borgerliga regeringskoalition som trädde till efter det socialdemokratiska valnederlaget för drygt ett år sedan.

Den nya regeringen har inte bara tvingats göra den ena brandkårsutryckningen efter den andra för att förhindra kapitalförstörelse och friställning av människor samt för att skapa garantier för att tekniskt kvalificerade industrier skall kunna räddas över och leva vidare i ett normalt kostnadsläge och en bättre konjunktur än den nuvarande. Vi har också måst lösa överhängande bytesbalansproblem och angripa i vår ekonomi sedan länge inbyggda strukturella problem av betydande storlek. Detta

kräver mod. Men det kräver också medverkan av och förståelse hos olika grupper i vårt samhälle. Skall impopulära åtgärder vidtas – och sådana måste tillgripas – då fordras förståelse hos de grupper som kommer att drabbas, insikt hos dem om att åtgärderna är nödvändiga för att mura en starkare och fastare grundval för Sveriges ekonomi framöver. Det vi underlåter att göra i dag kan drabba oss dubbelt hårt i morgon. Den medicin vi är beredda att svälja i dag kan bota oss i framtiden.

Vårt utgångsläge borde trots allt vara gott. Vi har en högre levnadsstandard och är rikare än andra länder – glöm inte bort det. ”Stora delar av den svenska industrin” – och här citerar jag med klart instämmande den socialdemokratiska reservationen – ”är även i nuläget internationellt konkurrenskraftiga. Genom ständigt ökade investeringar har vi nu ett industrikapital som torde höra till det modernaste och mest effektiva inom hela OECD-området samtidigt som det tillgodoser internationellt sett höga krav på arbetsmiljön. Yrkesskickligheten och utbildningsnivån hos de anställda är också bland de högsta i världen. Vårt samhällskapital – i form av kommunikationer, vägar, hamnar etc. – är även väl utbyggt och väl ägnat att bidra till en hög effektivitet hos vårt näringsliv. Genom kraftfulla satsningar på den offentliga sektorn och genom en skatte- och fördelningspolitik i folkflertalets intresse har vi också skapat en social balans i vårt samhälle som är en stor tillgång.”

Mot den bakgrunden, herr talman, borde vi kunna se med tillförsikt mot framtiden, även om vi har åtskilliga bistra år framför oss.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Bohman hade en stor chans att ta i detta anförande. Han kunde ha skapat klarhet om den ekonomiska politik som regeringen tänker föra. Han kunde ha talat om hur inflationen skall dämpas, hur statsfinanserna skall förbättras och hur vi på nytt skall få investeringarna att öka. Han borde vid det här laget veta att hela vårt land nu väntar på besked i en rad fundamentala frågor, att det råder oro och osäkerhet om regeringens avsikter och om dess möjligheter att konsekvent fullfölja den mycket svåra politik som inleddes i somras.

Denna oro avspeglas mycket tydligt i finansutskottets betänkande. Den finns hos arbetsmarknadens parter, vilka står inför en mycket svår avtalsrörelse. Oron är utbredd i näringslivet, som i dag inte vågar börja investera igen därför att osäkerheten om framtiden har blivit nära nog ovisshet till följd av oklarheten, passiviteten och partimycket i regeringspolitiken.

Men Gösta Bohman tog inte denna chans. Han ägnade nästan 90 % av ett nästan timmeslångt anförande åt angrepp på oppositionen och åt ett försvar av moderata samlingspartiets politik. Det är inte något fel att Gösta Bohman såsom moderat partiledare är nöjd med de resultat som har uppnåtts i frågor som intresserar moderata samlingspartiets väljare. Men efter hans anförande är oklarheten precis lika stor. Inte på en enda punkt, inte ens där hans partivänner i finansutskottet har efterlyst

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

besked, vet vi mer om hur landets ekonomiska problem skall lösas.

Jag måste fråga Gösta Bohman: Varför på detta sätt dra ner en regerings anseende? Är inte Gösta Bohman medveten om att regeringen Fälldins politiska och moraliska auktoritet inte tål särskilt mycket mer av tvekan, uppskjutna besked och besynnerliga interna uppgörelser, som fördröjer och försvagar nödvändiga ekonomiska åtgärder, allt medan landets ekonomi förblöder?

Nu är herr Bohman i och för sig konsekvent. Hela hösten har han sysslat med en våldsamt agitation, framför allt mot socialdemokratin. Han har ägnat mycket litet tid och mycket litet kraft åt att förklara regeringens politik, att föra den vidare genom förslag om framåtsyftande åtgärder. Herr Bohman sade en riktig sak: För att impopulära åtgärder skall kunna vidtas fordras förståelse hos de grupper som kommer att drabbas. Men det är bara alltför uppenbart att den förståelsen i dag saknas, och för det bär Gösta Bohman själv i hög grad ansvaret.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Varför säger oppositionen att Gösta Bohman och hans regering för en politik som gynnar de rika på folkets bekostnad? Ja, det kanske beror på herr Bohmans eget sätt att uttrycka sig och hans sätt att visa politiska attityder. Låt mig ställa fyra korta frågor till honom:

1. Ända sedan 1960-talets början visar det statistiska underlaget att de svenska lönekostnaderna per producerad enhet har varit långt lägre än i flertalet kapitalistiska länder. Hur kan då herr Bohman påstå att vad som hänt exempelvis under 1976 skulle ha varit så avgörande för kostnadsutvecklingen i Sverige att de lönearbetande skall få bära huvudparten av skulden för den? Herr Bohman driver ständigt och hänsynslöst denna propaganda.

2. Finansutskottets majoritet säger i sitt betänkande att det har förts en framgångsrik politik för att undvika arbetslösheten. 90 000 arbetslösa, 40 000 arbetslösa ungdomar, 30 000 förtidspensionerade under 25 år, 12 000 jobb borta i stålindustrin – kallar inte herr Bohman det för arbetslöshet?

3. Herr Bohman rosenmålar den förhoppningsfulla bilden av USA:s stabila ekonomi. USA har 7,5 miljoner arbetslösa. Där finns 30 miljoner undernärda. Där förs en socialpolitik som redan i utgångsläget är dålig och som på grund av de kommunala finansernas sammanbrott nu hotas av allvarliga nedskärningar som kommer att drabba detta samhälles allra fattigaste. Hade inte Gösta Bohman bort nämna någonting om detta i stället för att tala om den beundransvärda stabiliteten?

4. Ett annat land som skyttade förbi i den långa exposé som herr Bohman höll var Brasilien, som ju nu tack vare Internationella valutafondens politik har nått en mönstergill ekonomisk ordning. Brasilien är sedan 1967 en militärdiktatur. I få länder i Latinamerika – Chile möjligen undantaget – nedpressas de arbetande massornas levnadsförhållanden så grovt och så radikalt och bedrivs en så systematisk terror mot den un-

derjordiska oppositionen. Av vilken anledning framhåller herr Bohman detta som ett exempel på en mönstergill ekonomisk politik? Ser inte herr Bohman att just i detta hans aningslösa sätt att uttrycka sig den bockfot skymtar fram som får Sveriges löntagare att se med oro på den åskådning som herr Bohman företräder och den politik som han kommer att genomdriva gentemot dem?

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag är medveten om att det är vanskligt att föra en debatt med Jörn Svensson, eftersom utgångspunkterna för en sådan debatt i regel saknas. Vi har väldigt svårt att finna den gemensamma bas som är nödvändig för en meningsfull diskussion, men jag skall ändå svara på de frågor han ställde.

Först frågan om lönekostnadsutvecklingen. Det är en osann uppgift, herr Svensson, att de svenska lönekostnaderna skulle ha stigit mindre än vad andra länders har gjort. Om man sätter arbetskraftskostnadsutvecklingen i Sverige i relation till den i andra länder, så kan man konstatera att utvecklingen har lett till att Sveriges relativa arbetskraftskostnad per producerad enhet – och det är detta som är avgörande för vår konkurrensförmåga – fortfarande ligger högre. Med den politik som vi har bedrivit under den korta tid som regeringen har suttit har vi lyckats pressa ned dessa relativa arbetskraftskostnader till en betydligt lägre nivå. I själva verket ligger våra arbetskraftskostnader i dag – om vi nu bortser från produktiviteten, vilket man annars inte skall göra – i stort sett på samma nivå som i 14 av våra viktigaste konkurrentländer. Men eftersom vi har lägre produktivitet än dessa andra länder är vår relativa konkurrenskraft fortfarande betydligt sämre. Att konstatera detta innebär ingen anklagelse mot löntagarkollektivet eller mot arbetstagarna i vårt land. Det är en redovisning av en statistik som visar hur mycket dyrare det är att tillverka varor i vårt land än i andra länder. Bakom den analysen ligger alltså till större delen förklaringen till de mycket stora problemen som hela Sverige har drabbats av i dag och som inte minst drabbar den aktiva generationen, dvs. löntagarkollektivet. Därför ligger det också i hela landets och i hela löntagarkollektivets intresse att vi får rätsida på detta. Det är ju inte särskilt tillfredsställande att lyfta en hög nominell lön, om man inte får någonting för den lönen, och om man inte på sikt kan klara landets ekonomi.

Den balans mellan löner och produktionskostnader som krävs för att vi skall kunna sälja till omvärlden och klara vår ekonomi saknar vi i dag, och det är den som vi är helt inriktade på att återskapa. Att gå ut med en bindel för ögonen och bara slänga klyschor och glosor omkring sig löser inte löntagarnas problem, Jörn Svensson! Det gör det bara värre för dem. Då är man ute i andra ärenden än att lösa landets och människornas problem. Och att göra det är i varje fall vad vi är ute efter.

Arbetslösheten tog jag inte upp i mitt anförande. Den frågan kommer att diskuteras i morgon. Det är trots allt ett obestridligt faktum att Sverige

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

icke har löst det problemet, men vi har löst det *bättre* än vad andra länder har gjort. Om jag inte är alldeles fel orienterad, så ligger Sverige lägst vid jämförelser med andra länder, i varje fall då det gäller statistiken för den öppna arbetslösheten. Och jag tror att det inte har funnits någon svensk regering tidigare som har lagt ned så mycket pengar på sysselsättningsfrämjande och arbetslöshetsbekämpande åtgärder som den regering som nu har ansvaret.

Den tredje frågan var varför jag stod här och rosenmålade Amerikas ekonomi – eller hur det nu var Jörn Svensson sade. Men jag talade bara om hur det faktiskt förhåller sig, eftersom ju en av förutsättningarna för att konjunkturen skall vända uppåt – som alla vi andra men tydligen inte herr Svensson räknar med och hoppas på – är att det blir stabilitet i den amerikanska ekonomin och i många andra länders ekonomi. Trots allt är ju ändå Amerika vad det är, en industriell stormakt på andra sidan Atlanten. Där har man många problem, det skall ingen bestrida, men vi står ju inte här för att diskutera Amerikas interna problem. Vi talar här om Sveriges ekonomi. Och för Sveriges ekonomiska tillfrisknande spelar det som händer i Amerika en betydande roll.

I sanningens namn bör det väl också tilläggas att sysselsättningen i Amerika under det gångna året har *ökad* med ungefär 3 1/2 miljoner människor. Att arbetslösheten ändå är hög skall inte bestridas, men man skall ha denna siffra för ökningen av antalet sysselsatta i minnet, när man gör sådana nedvärderande bedömningar om Amerika som herr Svensson här gjorde.

Vidare vill jag säga att jag alltid blir lika förvånad när jag hör herr Feldt gå upp i talarstolen och läsa upp sina på förhand skrivna repliker. Vad vi diskuterar här i dag är regeringens proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken. Den propositionen ligger nu på bordet. Den har föranlett en lång motion från socialdemokratiskt håll, som dock inte har resulterat i några konkreta förslag på åtgärder som avviker från dem regeringen har redovisat. Motionen har resulterat i ett långt och välskrivet yttrande från finansutskottet. Vad kan man mer begära som underlag för en meningsfull debatt? Och sedan får man bara höra att här har herr Bohman gjort en dålig regering ännu sämre; han har inte kommit med några klara besked. Läs innantill i den proposition som vi i dag diskuterar! Där finner herr Feldt de besked som han här efterlyser.

Men jag ställde en del frågor till herr Feldt som jag hade hoppats att få något svar på. Vi försökte faktiskt då vi var i oppositionsställning att svara på frågor som ställdes från regeringsbanken.

Jag frågade herr Feldt, eftersom han nu ropar efter ökad stramhet, ökad restriktivitet i politiken: Vilka områden är det som socialdemokraterna vill strama åt för att åstadkomma den bättre politik ni påstår er kunna åstadkomma? Är det de enskilda hushållen som skall få mindre pengar över? Är det de statliga utgifterna som skall skäras ner, och i så fall vilka? Är det de kommunala utgifterna som skall skäras ner, och i så fall vilka? Är det de statliga och kommunala investeringarna

som skall krympa, och i så fall i vilka hänseenden? Är det bostadsbyg-
gandet som skall skäras ner? Det tror jag inte herr Feldt vågar gå upp
och säga efter att ha lyssnat till Knut Johanssons anförande för en stund
sedan.

Vad är det då ni vill ha? Det kunde också vara befruktande för den
här debatten att få något annat besked någon enda gång än bara de här
klyschorna som rinner ur herr Feldt hela tiden. Kom och säg konkret
hur ni vill ha politiken, så skall jag gärna lyssna och gå upp och säga
vad jag tycker är fel och vad jag tycker är rätt! Kommer ni med kloka
förslag är jag inte sämre karl än att jag skall föra dem vidare och försöka
tala för dem. Men då skall det vara kloka förslag som löser problemen,
inte okloka förslag som gör våra problem ännu värre och ännu större.

Inte kan väl Kjell-Olof Feldt tro att vi skulle ha varit i en bättre situation
i Sverige om vi inte hade vidtagit den nedskrivning av svenska kronan
med 15 % effektivt som vi har gjort under det här året och som vi tving-
ades göra på grund av den politik som tidigare fördes i det här landet.
Vi tvingades göra nedskrivningen på grund av den politiken, för att lägga
en grund för den bättre politik som herr Feldt ropar efter. Det är en
utomordentligt konstruktiv åtgärd som lägger grunden för detta.

Vi har sagt nej till ytterligare arbetsgivaravgiftshöjningar, vi har pressat
ner kostnaderna, vi har förbättrat skatten och vi har lagt en grund för
en god avtalsrörelse. Men detta finns inte med i bilden när herr Feldt
går upp i debatten. I stället vill ni höja arbetsgivaravgifterna ytterligare
och skapa ännu större bekymmer för ett i dag tillräckligt belastat svenskt
näringsliv som har svårt att klara sysselsättningen. I stället går ni runt
i landet med kampanjer om Meidnerfonder, som verkligen inte, vad man
än må säga om dem i övrigt, kan utgöra någon nämnvärd stimulans
för enskilda människor att försöka bygga upp de företag och göra de
produkter som Sverige i allra högsta grad behöver i dagsläget.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i vår reservation föreslagit två grundläggande för-
ändringar i den ekonomiska politiken. Den ena är att ett antal förslag
till skattesänkningar som allvarligt försvarar finanspolitiken icke skall
genomföras. Det är mycket konkret, herr Bohman. Den andra är en lång
rad åtgärder för att förbättra investeringsklimatet och öka investeringarna
-åtgärder som t. o. m. finansutskottets borgerliga majoritet tycker det
ligger en hel del i men tydligen inte - för herr Bohmans skull - vågar
föreslå i dag.

Jag skall svara på en fråga till. Herr Bohman ställde frågan, om vi
socialdemokrater skulle vara beredda att acceptera en lika hög arbetslöshet
som i Västtyskland. Låt mig förklara det här en gång till för herr Bohman.
Det finns ingenting i ormsamarbetet som tvingar länderna att föra samma
politik beträffande sysselsättningen. Det herr Bohman säger är i själva
verket att en dämpad inflation är oförenlig med full sysselsättning. Det
är en uppfattning som Sverige och den svenska regeringen i årtal försökt

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

bekämpa i alla internationella sammanhang, för den innebär att man accepterar också motsatsen – att inflation kan bekämpas med arbetslöshet. Det är beklagligt att Sverige nu fått en ekonomiminister som omfattar sådana läror.

Sedan sade herr Bohman – en liten kulturhistorisk notis – att det var om hugenotterna man sade att de ingenting lärt och ingenting glömt. Det är fel, herr Bohman. Det var i stället om bourbonerna man sade detta efter den franska februarirevolutionen. Det är intressant att konstatera att hugenotterna fanns på 1500- och 1600-talen, inte på 1800-talet. De var religiöst och socialt progressiva, men bourbonerna var reaktionära. Därför hade herr Bohman mera rätt än han anar; det är reaktionärerna, i alla tider och i alla länder, som ingenting lärt och ingenting glömt.

Sedan kanske jag i min tur får ställa en fråga: Vad anser egentligen herr Bohman om det svenska industrisamhällets förutsättningar? Det är en ganska viktig fråga i dag. Herr Bohman ägnade ett långt avsnitt av sitt tal åt att förklara hur vi socialdemokrater sedan mitten av 1960-talet har förstört den svenska ekonomin och ruinerat dess förmåga att utveckla sin livskraft. Nu anförde han egentligen bara ett exempel på alla de misslyckanden som orsakat detta, och det var utbildningspolitiken som inte skulle tagit tillräcklig hänsyn till kvaliteten. Som exempel på socialistisk skördetid är väl utbildningspolitiken inte särskilt väl valt, eftersom den genomförts i all enighet.

Men det blir ännu besynnerligare när herr Bohman i slutet av sitt anförande hyllar det svenska industrisamhället. Han talar om dess höga internationella konkurrenskraft och menar att det tillhör de mest moderna och effektiva i hela OECD-området och att t. o. m. utbildningsnivån bland de anställda tillhör de högsta i världen.

Om detta är resultatet av den socialistiska skördetiden, av politiska försummelser och misstag, borde medborgarna önska sig den politiken tillbaka. Det finns också tecken på att en sådan önskan nu breder ut sig bland människorna.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu retirerar Gösta Bohman för fulla segel i lönekostnadsfrågan. Nu talar han om något annat än tidigare, nämligen om nivån på de olika ländernas lönekostnader. Det är inte alls det saken gäller utan vad som har skett sedan början av 1960-talet. Det har sedan dess inträffat en kraftig förskjutning till de svenska exportföretagens förmån. Kan verkligen de vinster som gjorts under hela denna period fram till 1970-talet, i ett enda års lönerörelse – till råga på allt en dålig sådan – så fullständigt ha uttraderats att de utarmat exportkapitalet? Det är det som framstår som orimligt och som vi skall diskutera.

Herr Bohman säger att det är så svårt att diskutera med mig eftersom han och jag inte har någon gemensam bas. Jag tycker tvärtom att det är mycket lättare att diskutera, om man inte alls har några gemensamma utgångspunkter. Det är framför allt mycket intressantare men också för

herr Bohman farligare och mera avslöjande.

Visst är det riktigt att herr Bohman och jag inte har någon gemensam bas. Vi som är socialister kallar det inte för stabilitet när folket svälter. Vi som är socialister tycker inte heller att en ekonomi är sund när den håller sig med en stående armé av arbetslösa och undersysselsatta. Vi som tillhör arbetarrörelsen här i Sverige kallar det inte heller för framsteg och tillväxt när den sociala utslagningen i all sin skoningslöshet ständigt ökar. Vi använder inte heller uttryck som "en lycklig stabilisering" eller liknande klichéer när militärdiktaturens Brasilien för sin politik mot de brasilianska massorna.

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Anledningen till att det är svårt att diskutera med Jörn Svensson är att vi inte rör oss med liktydiga begrepp. Jag vill påminna om Orwells bok 1984 för att herr Svensson möjligen skall förstå vad jag syftar på. Vi menar olika saker med begrepp som frihet, demokrati osv.

I frågan om produktionskostnaderna skulle jag vilja begränsa mig till att be herr Jörn Svensson att t. ex. slå upp OECD:s statistik. Det är en objektiv internationell organisation. Det räcker att Jörn Svensson bläddrar i den statistiken och ser litet på produktionskostnads- och arbetskraftskostnadsutvecklingen i olika länder för att han skall finna förklaringarna till en stor del av de bekymmer som vi brottas med här i Sverige. Det är vår regerings uppgift att komma till rätta med dem och vi skall också göra det – om vi får ha hälsan, höll jag på att säga.

Jag medger, Kjell-Olof Feldt, att jag slarvade med källan till mitt citat. Men jag tycker att det kanske gjorde min liknelse ännu bättre att det gällde bourboner och inte hugenotter. Jag åberopade ju likheten mellan socialdemokraterna och ifrågavarande flyktingar för att visa hur tokig er politik var, och då passar det ännu bättre med bourbonerna än med hugenotterna, om jag rätt har förstått Kjell-Olof Feldts egen karakteristik av de två grupperna.

Kjell-Olof Feldt frågade mig vad jag ansåg om det svenska industrisamhällets förutsättningar. Jag har en känsla av att det finns få i denna kammare som under de gångna åren har talat så mycket som jag har gjort om det svenska industrisamhällets goda förutsättningar, om vad det har betytt för vårt välstånd att ha ett mångfasetterat näringsliv av svensk typ, att ha haft skickliga arbetstagare, företagare och innovatörer – som det så vackert heter – som har skapat det välstånd som vi politiker sedan har kunnat utnyttja i fördelningspolitiskt hänseende och för att bygga upp det Reformsverige som vi har varit så stolta över och som har gjort att Sverige i dag ligger i täten. Det beror ju på det svenska industrisamhällets utomordentligt goda förutsättningar.

Men är Kjell-Olof Feldt verkligen omedveten om att det inträffade en förändring i grundsynen på och attityden gentemot det svenska industrisamhället inom det socialdemokratiska lägret i mitten av 1960-talet,

då man präglade begreppet Den nya aktiva näringspolitiken och då man ägnade sig åt misstänkliggörande kampanjer emot näringslivet, då man gjorde gällande att det fordrades statlig planering, statlig styrning och statlig reglering, ökat statligt företagande för att lösa våra problem, då man låste handlingsfriheten i det ena hänseendet efter det andra och gjorde det allt svårare för näringslivets utövare? Under den perioden minskade rörligheten och flexibiliteten och anpassningmöjligheten i näringslivet. Det är en av de försyndelser som jag vågar anklaga socialdemokraterna för. Hade ni inte drivit den politiken i slutet på 1960-talet, påverkade av vad som hände på sina håll utomlands, hade den gamla svenska gemenskapsandan och kompromissandan varit kvar, liksom förståelsen för vad näringsidkare och företagare betydde för vårt välstånd, då hade vi stått mycket bättre rustade i dag än vad vi gör, sedan ni drivit den politiken. Försök inte att konkurrera med mig i fråga om grundsynen på det svenska näringslivet och dess möjligheter.

Det är just mot bakgrund av min syn på näringslivet som jag slutade mitt anförande med att citera något som jag tyckte var väldigt bra i den socialdemokratiska reservationen. Men det skall man tydligen akta sig för att göra, för nu är inte Kjell-Olof Feldt nöjd ens när jag med välbehag citerar vad socialdemokraterna själva skrivit i en reservation. Då vänds det emot mig. Hur skall man bära sig åt för att vara Kjell-Olof Feldt till lags, frågar man sig naturligtvis.

Sedan fick vi plötsligt höra att två viktiga förändringar har socialdemokraterna föreslagit.

För det första säger man nej till de skattesänkningar som regeringen har genomfört. Det måste alltså innebära att kostnadsbelastningen skulle vara större på det näringsliv som vi nu alla slår vakt om. Det måste innebära att det skall bli svårare för enskilda företag att hävda sig, svårare att bereda sysselsättning, svårare att klara problemen, svårare att öppna nya och bygga ut gamla företag än vad fallet har varit genom vår politik.

Vi har bedrivit en skattepolitik som vi är övertygade om är välståndsfrämjande. Det är huvuduppgiften för oss bakom det skatteförslag som vi har lagt fram. Det är inte för att ge den ena eller andra personen, det ena eller andra företaget vissa förmåner, utan det är för att göra det lättare för människorna att träffa vettiga avtalsuppgörelser. Det är för att stimulera människor till nya arbetsinsatser. Det är för att göra det möjligt för många små företag att nystarta och att leva vidare. Det är det som ligger bakom vår politik.

Inte löser man alla de problem som ligger inbäddade i denna målsättning genom att säga nej till de skattejusteringar som vi har föreslagit.

För det andra har socialdemokraterna, säger Kjell-Olof Feldt, föreslagit en rad åtgärder för att förbättra investeringsklimatet. Jag ger inte mycket för de insatserna – när de är förenade med åtgärder som är direkt riktade mot företagandet som sådant, när man fortfarande driver Meidnerfonderna som en av huvudpunkterna för den socialdemokratiska politiken i framtiden, när man säger nej till de skatteförslag, som just är ägnade

att vidga möjligheterna till att göra nya investeringar, och när man lägger fram ett lagförslag i dag för att förhindra utdelning av vinster nästa år, när man talar om övervinster i det läge som vi i dag befinner oss i då lönsamheten i det svenska näringslivet ligger på en nivå långt under vad som någonsin tidigare har förekommit. Hur skall man kunna tro på det slaget av politik?

Sedan till frågan om den västtyska politiken. Jag kanske tar fel, men jag har bestämt för mig att i tidigare debatter har man från socialdemokratiskt håll ställt upp kravet på att dämpa inflationen mot kravet på att hålla sysselsättningen uppe. Om man bedriver en alltför hård antiinflationspolitik så riskerar man sysselsättningen, och sysselsättningen är för oss det primära – den tesen har jag hört från socialdemokratiskt håll. Jag har personligen bestridit den, men det är inte mot den bakgrunden vi liksom de flesta andra ekonomer – och det kommer Kjell-Olof Feldt och ni andra också att inse inom kort – ansåg att det var omöjligt för Sverige att leva vidare i ormen.

Jag skulle kunna förklara det här själv, men jag skall i stället läsa upp ett litet avsnitt ur en artikel om växelkurser och stabiliseringspolitik av professorn vid Handelshögskolan Johan Myhrman. Jag citerar honom därför att ni då i varje fall inte kan rikta all er kritik mot mig utan får rikta den även mot den frånvarande Myhrman. Han säger det väldigt bra, och jag skulle inte kunna säga det bättre: "Man tycker då att erfarenheterna och lärdomarna från Bretton Woods-systemet borde ha varit i färskt minne och att detta skulle ha lett till ett undvikande av nya misstag av liknande slag." Det gäller växelkurssamarbete." I stället skulle det visa sig att just Sverige redan under de två första åren" – av ormsamarbetet – "begick allvarliga misstag i fråga om koordineringen av både stabiliseringspolitiken och lönepolitiken med de övriga ormländerna. Dessa misstag skulle senare visa sig omöjliggöra ett kvarstannande i valutaormen, trots ett par devalveringar. Misstagen kan helt enkelt inte bero på något annat än bristande förståelse i riksbanken, finansdepartementet" – dvs. det dåvarande finansdepartementet – "och hos arbetsmarknadens parter av innebörden av fasta respektive rörliga växelkurser."

Detta uttalande vet jag att flertalet svenska ekonomer står bakom. Jag vet också att de internationella ekonomerna står bakom det. Kjell-Olof Feldt är väldigt ensam i sin kritik av regeringens handlande på den här punkten. Men jag tror att han så småningom kommer att tänka om.

Till sist: När vi haft våra debatter här, Kjell-Olof Feldt och jag, har jag ibland tyckt att Kjell-Olof varit alltför arg, och när jag sagt det har han blivit ännu argare – och det kan jag förstå. Men jag tror att meningsutbytet oss emellan vinner på att föras i mer sakliga termer. Jag vill därför uttrycka min mening om debatten genom att citera en liten vers som talar för sig själv och som också talar till Kjell-Olof Feldt. Det är inte Mors lilla Olle utan följande vackra rader, som kanske kan få avsluta den här debatten:

”Somna från allt satans gräl
fly från sorgebrunnen
vakna med en sommarsjäl
och en ros i munnen”.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! I debatten om den ekonomiska politiken spelar självklart skatterna en mycket stor roll. Sedan finansutskottet dragit upp de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken tillkommer det skatteutskottet att i detalj granska och utforma skattepolitiken, och det är om dessa frågor jag har för avsikt att hålla mitt anförande.

Jag har alltså inte för avsikt att gå in på något ekonomiskt resonemang som ligger inom finansutskottets beredningsområde. Men låt mig ändå, herr talman, innan jag mera går in på skatteproblematiken i detalj, erinra om vad jag tycker är skatternas viktigaste uppgift, nämligen att tillföra samhället de skatter eller inkomster som är nödvändiga för att betala samhällets utgifter. Jag är inte främmande för att skatterna kan användas till mycket annat i styrande syfte, men det finns gränser för möjligheten att driva konjunkturpolitik också med skatterna om man bortser från skatternas primära uppgift, nämligen att finansiera utgifterna.

När man nu från borgerligt håll försöker skylla ifrån sig ansvaret för det stora glappet mellan statens inkomster och utgifter på andra och menar att detta glapp beror på dem som tidigare hade regeringsansvaret, tycker jag ändå – trots risken för upprepning – att det kan vara befogat med en liten historisk tillbakablick.

År 1974, när realinkomstökningarna var som bäst, ville de borgerliga sänka skatterna åtskilligt mer än vad socialdemokraterna föreslog och försämrade budgetunderskottet ytterligare. År 1975 var fortfarande inkomstnivån hög, men tendensen att vilja försämrade budgetsaldot höll i sig hos de borgerliga. I varje lottdragning som jag kan erinra mig som gällde pengar var det socialdemokraterna som höll igen och de borgerliga som ville öka budgetunderskottet.

I 1976 års valrörelse var det ingen hejd på löftena om bättre förmåner och sänkt skattetryck. Man menade att landet orkade med hur mycket som helst i form av ökade statsutgifter och minskade skatteinkomster. Jag har ett bestämt intryck av att man så ofta upprepade orden ”förmånerna upp och skatterna ner” att man till sist trodde på vad man sade.

Alltnog så tog lättsinnet helt överhanden hösten 1976 när man kom i regeringsställning. Detta har beskrivits så många gånger förut att jag här inte tänker gå in på det mera än till den del det är berört i skatteutskottets betänkanden inför dagens överläggning.

Vad jag med min inledning velat slå fast är att det inte går att bortse från nödvändigheten att staten skall betala sina utgifter, vilket jag menar att de borgerliga partierna gjort, därtill uppmuntrade av åtskilliga ekonomer som helt nonchalerat budgetunderskottet. Uppvaknandet när bud-

getunderskottet tagit astronomiska proportioner har inte varit särskilt angenämt. De grupper av medborgare som heller inte fått ut någonting av den stora julgransplundringen under den borgerliga regeringens första tid – och det är de stora breda folklagren – har fått känna uppvaknandet särskilt svårt.

Låt mig så övergå till skatteutskottets betänkande nr 14. Där behandlas dels sänkningen av den statliga skatten och sjömansskatten för år 1978, dels förslag till ett automatiskt verkande inflationsskydd för den statliga inkomstskatteskalen med start 1979.

För att börja med skatteomläggningen 1978 kan jag säga att vi socialdemokratiska reservanter har i princip ingenting att invända mot att skatteomläggningar sker. Tvärtom – det var ju vad som skedde de flesta åren på 1970-talet, även då vi hade socialdemokratisk regering. Dessa omläggningar syftade ju i första hand till att underlätta avtalsrörelserna, och med den fart inflationen tagit under borgerligt regeringsinnehav är det nödvändigt att fortsätta på samma linje. Vad vi vänder oss emot är att det stora inkomstbortfallet för staten inte kompenseras och att skattesänkningarna fått en sådan höginkomstprofil.

För att råda bot på – som vi ser det – denna felaktighet föreslår vi ytterligare skattesänkningar för de grupper av inkomsttagare som tjänar mellan 30 000 och 70 000 kr. om året, och denna ytterligare skattesänkning ersätts med inkomstförstärkningar. Den största ytterligare skattesänkningen utöver regeringens förslag är mellan 500 och 600 kronor och utgår i de vanligaste inkomstlägena vid fulltidsarbete, alltså för dem som tjänar mellan 50 000 och 60 000 kr. om året. Redan vid 60 000 i årsinkomst uppnås f. ö. maximum av skattesänkningen eller 2 400 kr., och den sänkningen ligger sedan kvar i alla högre inkomstlägen. Detta betyder att det socialdemokratiska förslaget ger 200 kr. om året mindre i skattesänkning än regeringens förslag för alla som har en årsinkomst av 90 000 kr. eller mera.

Den av reservanterna förordade skatteskalen innebär en försvagning av budgetens inkomstsida med 1,2 miljarder kronor. För att kompensera detta bortfall föreslås inkomstförstärkningar som mer än väl täcker bortfallet. Av dessa inkomstförstärkningar faller endast en mindre del inom det område som bereds av skatteutskottet, nämligen det belopp som framtogs statskassan genom de olika lättnader för vissa företagargrupper som beslutades av riksdagen hösten 1976. Reservanterna vill nu återföra egenföretagarnas avgiftsbefriade underlag från 30 000 till 18 000 kr. när det gäller arbetsgivaravgiften samt återgå till vad som beslutades av riksdagen under våren 1976 beträffande uppdelningen av familjeföretagarnas inkomster på olika familjemedlemmar.

Frågan om fribeloppet för arbetsgivaravgiftens beräkningsunderlag kommer att behandlas av en annan ledamot av utskottet.

Vad gäller frågan om uppdelningen på olika familjemedlemmar av den samlade företagsinkomsten kan jag här inte anföra några nya argument utöver dem som redan framförts vid två tillfällen under ett års tid här

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i kammaren. Det har heller inte under den tid som förflutit framkommit något nytt som talar emot mina tidigare argument, och jag vill därför bara upprepa ett par av dem.

För det första är det i dag möjligt att intill gränsen för s. k. marknadsmässigt vederlag godtyckligt dela upp en företagsinkomst mellan makar för att nå det mest förmånliga resultatet från skatte- och socialförsäkringsavgiftssynpunkt. De kontrollspärrar som finns sedan tredjedelsregeln upphävdes är mycket bristfälliga och närmast utan värde. Här gäller att en medhjälpande make måste ha arbetat minst 400 timmar och att den marknadsmässiga lönen inte får överskridas. Dessa saker är emellertid otroligt svåra att kontrollera.

För det andra kan företagsinkomster överföras till barn som fyllt 16 år för enstaka timmars arbete året runt. Barnet behöver inte deklarerat för en sådan inkomst så länge den inte överstiger grundbeloppet eller något därutöver. En kontroll av detta är helt enkelt omöjlig, då det i detta fall inte föreligger något som helst tvåpartsförhållande, utan den som gör avdraget och den som får pengarna har samma intressen.

De under hösten 1976 genomförda ändringarna i skattereglerna medförde dels att orättvisa skatteregler skapades, dels att de effektivaste kontrollåtgärderna, bl. a. tredjedelsregeln, upphävdes.

Herr talman! Jag har härefter för avsikt att något beröra den andra huvuddelen av betänkandet, nämligen den del som berör indexreglerade skatteskalor.

Förslaget om en indexreglering av skatteskalorna innebär att ett gammalt borgerligt krav står inför sitt förverkligande, och regeringen har vägrat att ta några sakskalet i denna fråga. Med motiveringen att inflationen inte skall bestämma vårt skattestryck tar man med öppna ögon bort ytterligare ett av skälen för inflationsbekämpningen, med öppna ögon undergräver man den statsfinansiella ställningen och med öppna ögon är man beredd att föra en från fördelningspolitisk synpunkt orättvis skattepolitik.

I den socialdemokratiska motionen 41 liksom i reservationen till skatteutskottets betänkande har lämnats förkrossande argument för hur illa en indexreglering av skatteskalorna skulle ha verkat i jämförelse med de omläggningar av s. k. Hagamodell som i de flesta fall tillämpades under åren 1973–1976. Jag vill här ange endast ett par sifferexempel.

År 1973 fick den vanlige inkomsttagaren, som då tjänade ungefär 40 000 kr., en skattesänkning med 900 kr. genom omläggningen. Om indexsystemet tillämpats hade vederbörande inte fått mer än 304 kr. Den som tjänade dubbelt så mycket, dvs. 80 000 kr., fick en verklig sänkning med 622 kr., men hade med ett indexsystem fått drygt det dubbla eller 1 305 kr.

Om vi räknar på samma inkomstlägen 1974, fick såväl inkomsttagaren med 40 000 kr. som inkomsttagaren med dubbelt så stor inkomst, dvs. 80 000 kr., en verklig sänkning med 1 500 kr. Om indexreglering tillämpats hade den som tjänade 40 000 kr. fått en sänkning med 308 kr.,

och den som tjänade 80 000 kr. hade fått 1 043 kr. om året.

Om jag antar att lönen till 1975 hade stigit till 50 000 kr. skulle den verkliga skattesänkningen ha varit 2 142 kr. medan indexreglerad skatt bara skulle ha gett en minskning med 696 kr. Med dubbelt så hög inkomst var den verkliga sänkningen 2 038 kr. medan indexskalan skulle ha gett 1 556 kr. Det sista året, 1976, blev den verkliga sänkningen för en 50 000-kronorsinkomsttagare 1 600 kr. Indexskalan skulle bara ha gett 957 kr. Om jag tjänade 100 000 kr. fick jag en verklig sänkning på 1 445 kr. medan indexskalan skulle ha gett 2 021. Fortsätter man upp på en högre inkomstnivå stiger självfallet vinsten på indexskalan. För 1976 gav det system som användes i verkligheten en inkomsttagare med 200 000 kr. i årsinkomst en skattelättnad på 445 kr. medan indexskalan skulle ha berättigat till en skattelättnad på inte mindre än 3 131 kr.

En sådan fördelningspolitisk profil är naturligtvis omöjlig att genomföra. Ändå menar nu den borgerliga majoriteten att man skulle göra det. Ett system som hittills under 1970-talet skulle ha lett till helt oacceptabla följder skall alltså från 1979 upphöjas till högsta visdom.

När jag talar om ett oacceptabelt resultat under de gångna 1970-talsåren förmodar jag att den borgerliga majoriteten i utskottet delar min uppfattning att de siffror som jag har angett som ett resultat av en indexreglering under 1970-talet hade varit oacceptabla. Om jag har fel i den uppfattningen kanske någon från utskottet kan rätta till min felaktiga förmodan.

Men om det nu blir en fortsatt inflationsutveckling av 1970-talsmodell kommer vi ändå att få den snedvridning framöver som framgått av mina exempel bakåt i tiden. Antingen får man då finna sig i detta eller också får man gå in varje år och justera skalorna ändå. Väljer man den senare utvägen har man helt slagit undan motivet för indexreglering av skatteskalorna – om man ändå tänker gå in varje år.

Som jag ser det talar starka sakliga skäl för att inte bara mekaniskt anpassa skalorna till ett nytt kostnadsläge. Jag kan anföra några av dem.

1. Den som har de största inkomsterna har den största motståndskraften mot inflationens härjningar.

2. Den som har höga inkomster kan avstå från att konsumera hela inkomsten och kan placera överblivna medel värdesäkert. Detta kan hjälpas upp ytterligare genom nominella lån som kan ge värdesäker avkastning. Det framgår också klart av den uppställning beträffande fastighetslån som finns i reservationen.

3. Kostnadsökningarna är olika stora på olika områden – index är obönhörligt detsamma. Dagligvarorna har exempelvis stigit betydligt mer under de gångna åren än åtskilligt annat av varor och tjänster.

Den som har låga inkomster köper upp större delen av sin disponibla inkomst på varor som har stigit kraftigt medan den som har den större inkomsten disponerar sin inkomst annorlunda. Men skatteskalen skall ändå förändras procentuellt lika. Kvinnor drabbas hårdare än män på grund av den inkomstfördelning vi har mellan kvinnor och män.

Så ett par ord om den statsfinansiella effekten. Den borgerliga majoriteten hävdar att de inkomstminskningar som staten får vidkännas genom indexreglerade skatteskalor inte behöver kompenseras. Om denna teori skulle ha fått gälla åren 1973–1976 hade samhället i dag varit 12 miljarder kronor fattigare. Mot bakgrund av statsskuldens tillväxt och av det förhållandet att pengar knappast stått att uppbringa inom landet som lån, hade bara tre utvägar stått till buds.

1. Man hade fått vidkännas en ökad utlandsupplåning, trots allt.
2. Man hade fått minska statsutgifterna.
3. Man hade fått ta till andra avgifter eller skatter.

Den utländska upplåningen har varit mycket hög, så det är troligt att man inte hade valt den linjen ändå. Det finns skäl att anta att man inte heller hade försökt minska statsutgifterna – under de år då man envisats med kraftiga stimulanser. Kvar finns en utväg; det finns skäl att tro att momsskruven hade dragits åt ytterligare några varv under de här åren om det borgerliga förslaget om indexreglerade skatteskalor hade satts i sjön tidigare.

I den ekonomiska politikens vapenarsenal ingår även investeringsavdrag och -bidrag liksom -avgifter. Dessa behandlas i proposition nr 52 och beredes genom utskottets betänkande nr 15. I samband med propositionen behandlas också ett par av punkterna i den socialdemokratiska partimotionen nr 39.

En av de aktuella punkterna tar upp den 15-procentiga investeringsavgiften på oprioriterade byggnadsarbeten, som motionärerna yrkar skall avskaffas. Det är med tillfredsställelse jag kan konstatera att utskottet nu enhälligt ställt sig bakom kravet på avgiftens avskaffande. För vårt parti har det hela tiden stått klart att arbetslöshet av stort format hotat inom byggnadssektorn på grund av minskat bostadsbyggande och på grund av minskad investeringsvilja inom industrin. Att i ett sådant läge även hindra annat byggande som kunde komma till stånd och låta byggnadsarbetare och anställda inom byggmaterialindustrin gå sysslolösa hade varit att föra en dålig politik. Låt mig uttrycka min uppskattning av mina borgerliga kamrater i utskottet för att de förenat sig med oss i beslutet att göra rent bord med denna avgift redan från den 20 oktober.

Förlängningen av investeringsavdraget eller i vissa fall -bidraget har accepterats även av socialdemokraterna. Förslaget ligger i linje med det handlingsprogram som partiet skisserat, nämligen att utvägen ur dagens besvärliga ekonomiska situation går via industriell utbyggnad och inte via den av många förordade svångremspolitiken. Vi har accepterat åtgärden, trots att vi vet att en del av de kommande investeringarna skulle ha gjorts ändå och att stödet nu bara blir en subvention till vissa företag. En klar förbättring mot tidigare regler är dock att bilar och vissa andra fordon efter en viss övergångstid borttagits från den stödberättigade sektorn.

Vi reseranter anser också att ytterligare ett par ändringar hade bort göras i gällande regler för frisläpp av medel från konjunkturinvesterings-

fonderna. Vi menar att yrkandena i motionen 39 bort bifallas. Dessa yrkanden gick ut på att ifrågasvara fondmedel efter regeringens prövning också skulle få användas till marknadsföringsåtgärder även i Sverige, och detta utan att särskilda skäl hade behövt åberopas. Även om detta förslag har mycket begränsad räckvidd är det ändå ganska viktigt med tanke på den kritik som framförts av svenska företags säljarförmåga.

Det andra ändringsförslaget avser att stärka de anställdas inflytande över hur frisläppta fondmedel används. Vi anser också att man får en bättre garanti för att fondfrisläppen blir effektivt använda om de anställda får vara med och besluta därom, varför vi föreslår att tillstånd att utnyttja investeringsfonderna enligt 9 § 1 mom. inte får lämnas med mindre än att användningen tillstyrks av arbetstagarnas lokala fackliga organisationer.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som avgivits till skatteutskottets betänkanden nr 14 och 15, vari då även inbegripes en annan motivering för avslag av yrkande 3 i herrar Anderssons och Fågelsbos motion nr 77 än vad utskottsmajoriteten använt sig av.

STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkanden nr 14, 15 och 16 har utskottet ganska utförligt motiverat sina ställningstaganden i de betydelsefulla frågor som riksdagen nu har att ta ställning till.

Svårigheterna på exportmarknaden, delvis beroende på det höga kostnadsläget i vårt land, har medfört problem för avsättningen av våra produkter och därmed också problem för sysselsättningen. Regeringens strävan har varit och är att på allt sätt trygga sysselsättningen och skapa bättre förutsättningar för näringslivet för att där på nytt ingjuta optimism och framtidstro.

Trots regeringens intensiva strävan i denna riktning har det inte lyckats att hålla tillbaka inflationen. En alltför stark inflation medför att det i år liksom under nästan alla tidigare år under 1970-talet blir nödvändigt att företa ändringar i inkomstskattesystemet. I propositionen 1977/78:49 föreslår regeringen en sänkning av den statliga inkomstskatten med totalt omkring 5,5 miljarder. Förslaget är så utformat att den största sänkningen sker i de inkomstgrupper där de flesta löntagarna befinner sig. Totalt sett omfattar skattesänkningen ungefär samma belopp som föregående år. Skillnaden är att regeringen inte föreslår höjda arbetsgivaravgifter, vilket ju var regeln under den socialdemokratiska regeringstiden.

I propositionen föreslås också att alla inkomsttagare skall få göra ett avdrag på slutskatten med 400 kr. Detta avdrag motsvarar i verkligheten för genomsnittsinkomsttagaren en höjning av grundavdraget med 1 000 kr. Fördelen med avdrag direkt på slutskatten är att avdraget i kronor räknat blir lika mycket värt oberoende av inkomstens storlek. Ett sådant förslag har framförts tidigare bl. a. från centern.

Socialdemokraterna föreslår nu i sin partimotion att den statliga in-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

komstskatten skall sänkas med ytterligare 1,2 miljarder. Det är alltid svårt att dra gränsen för hur långt det är möjligt att gå med en skattesänkning. Ser vi på det verkliga utfallet av propositionens förslag är den nu föreslagna skattesänkningen betydligt större än skattesänkningarna under åren 1973–1976, eftersom det nu inte blir någon höjning av den indirekta skatt som arbetsgivaravgiften i verkligheten utgör. När socialdemokraterna under 1970-talet genomförde skatteomläggningarna hävdade de alltid att regeringens dvs. det egna förslaget innebar största möjliga skattesänkning. I oppositionsställning tycks socialdemokraterna ha en annan inställning – de vill nu gå ytterligare en bit på vägen. För att finansiera överbudet – om man skall använda ett ord som socialdemokraterna tidigare ofta har använt – föreslås att detta belopp, 1 200 milj. kr., skall finansieras genom höjning av folkpensionsavgiften med en halv procent vilket ger nära miljarden samt vissa höjningar därutöver för företagen vilket skall betala återstoden av vad skattesänkningarna kostar. En höjning av arbetsgivaravgiften innebär ett ytterligare tryck uppåt på priserna och ytterligare belastning för näringslivet såväl vid export som i konkurrens på hemmamarknaden. Dessutom vet vi alla att en höjning av arbetsgivaravgiften drabbar inte bara företagen utan alla oss konsumenter. Utöver höjningen av arbetsgivaravgiften yrkar socialdemokraterna också avslag på regeringens förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 %.

Jag är förvånad över att socialdemokraterna i nuvarande läge, när det är angeläget att få i gång sysselsättningen, få näringslivet att fungera, få avsättning för våra produkter, är beredda att föreslå en arbetsgivaravgift som är 2,5 % högre än vad regeringen föreslår. Inser inte socialdemokraterna nödvändigheten av att det svenska näringslivet kan konkurrera på exportmarknaden? En förutsättning för sysselsättningen är ju att vi kan få avsättning för våra produkter. Då kan vi komma ur krisen och förbättra den ekonomiska situationen.

Socialdemokraterna upprepar i sin partimotion kravet på ändrade skatteregler för företagare där båda makarna arbetar i det gemensamma företaget. Det förvånar mig att den frågan på nytt har kommit upp. Erik Wärnberg sade också att det är svårt att ta fram nya argument. Vi har åtskilliga gånger diskuterat denna fråga i riksdagen, och de argument som jag tidigare har anfört är lika aktuella i dag. Ingen kan väl förneka att en höjning av timgränsen från 400 till 600 innebär att vissa personer blir utestängda från möjligheten till särbeskattning.

När det gäller barnens insatser kan jag inte finna något skäl för att man skall diskriminera de ungdomar som är beredda att göra en insats i sina föräldrars företag. Rättvisan kräver här att man har likartade regler för beskattningen oavsett om barnen arbetar i föräldrarnas företag eller gör en insats hos någon annan. Det är riktigt att vissa kontrollsvårigheter som Erik Wärnberg tog upp kan föreligga. Men varför skall vi hysa en sådan misstro mot just denna grupp? Jag tror att det finns möjligheter att göra den erforderliga kontrollen. Vi är lika angelägna, Erik Wärnberg

och jag, att lönen skall utgå efter en korrekt beräknad arbetstid och att lönen skall vara den marknadsmässiga. Men jag kan inte acceptera att man skall tillämpa en hårdare beskattning för ungdomar som gör en insats i föräldrarnas företag än som gäller för andra.

När det gäller tredjedelsregeln anförde jag så många drastiska exempel när denna fråga förra gången var uppe till debatt i kammaren att jag nu inte behöver återupprepa dessa. En medhjälpande make som gör en arbetsinsats som är betydligt mer värd än en tredjedel av familjeinkomsten bör rimligen ha rätt att till beskattning ta upp en inkomst som motsvarar det arbete han eller hon utfört i företaget. Man frågar sig om socialdemokraternas tal om rättvisa och människors lika värde inte sträcker sig så långt som till denna samhällsgrupp.

Först fem år efter det att övriga inkomsttagare fått särbeskattning var det möjligt att få socialdemokraterna med på de första regler som gjorde att även denna grupp till viss del skulle komma att särbeskattas. Den dåvarande finansministern Sträng skrev i sin proposition bl. a. att de nya beskattningsreglerna för denna relativt lilla grupp innebar ett inkomstbortfall för staten på ca 100 milj. kr. Det innebär i verkligheten att denna relativt lilla grupp hade betalt 100 milj. kr. om året för mycket i skatt under fem år, och detta är utan tvivel en stor orättvisa. Jag tycker faktiskt att vi oberoende av vilket parti vi tillhör skulle kunna acceptera de regler som nu gäller och som tillkom för att få något så när lika beskattningsregler för företagarna och för andra grupper i vårt samhälle.

Regeringen föreslår nu ett inflationsskydd av skatteskalorna. Förslaget innebär att den enskilde inkomsttagaren får behålla samma andel av sin reallön även vid en fortsatt inflation. Vi förhindrar med andra ord den automatiska höjning av den statliga skatten som inflationen hittills medfört. Därmed inte sagt – jag tror att det är viktigt att vi har det med i debatten – att inga förändringar av skatteskalorna skall göras i framtiden. Det framhåller även skatteutskottet. Men om skatteuttaget skall ändras så är det enligt vår mening riksdagen som skall göra det och inte inflationen.

Jag har svårt att förstå socialdemokraternas hårda kritik mot föreliggande förslag. Själva har socialdemokraterna i regeringsställning nästan varje år under 1970-talet tvingats att ändra reglerna för den statliga beskattningen. Som jag redan framhållit är det ingenting som hindrar riksdagen att även i fortsättningen företa erforderliga förändringar i skattesystemet. Men då utgår man från vad riksdagen tidigare beslutat och från ett oförändrat penningvärde. Nog måste detta vara mera just än att vid varje förändring utgå från en nivå som på grund av penningvärdeförsämringen har höjts väsentligt sedan beslutet togs.

En fördel har naturligtvis det nuvarande systemet haft, nämligen att man har kunnat tala om skattesänkning utan att behöva nämna något om den skärpning som skett efter det senaste beslutet.

Socialdemokraterna har i sin partimotion tagit fram exempel på hur ett inflationsskydd skulle ha verkat i jämförelse med de skatteomlägg-

ningar som har gjorts under 1970-talet, och Erik Wärnberg har här berört detta. Jämförelsen är emellertid ganska realistisk. Här jämför man alltså vad en indexreglering skulle ha inneburit med vad de fattade besluten under 1970-talet har betytt. Kostnadsmässigt är skillnaden mellan dessa två system stor, i vissa fall mycket stor. Men detta är inte någon rättvis bedömning, eftersom riksdagen varje år hade haft möjlighet att göra en förändring i systemet. Om man skall jämföra två olika system, bör man också ta hänsyn till besluten i dess helhet. Arbetsgivaravgifterna har höjts men det finns ingen redovisning av detta. Egentligen framgår ingenting av detta resonemang och därför är det bäst att vi avvaktar och ser hur verkligheten kommer att bli.

Så till utvecklingen i framtiden. Avsikten är ju att vi skall ha inflationsskyddade skatteskalor år 1979. När 1979 träder in förutsätter jag att riksdag och regering också skall ha behandlat de förslag som nu föreligger från den kommunalekonomiska utredningen och inkomstskatteutredningen. Förmodligen kommer det att bli en del ändringar i det skattesystem som fastlägges för 1979. Jag anser därför att de farhågor som man från socialdemokratiskt håll uttalar för att hänsyn inte skulle tas till andra faktorer i den framtida inkomstbeskattningen är vida överdrivna. Så har ju inte sagts, och skatteutskottet har i sitt betänkande betonat att möjligheten finns kvar.

I skatteutskottets betänkande nr 15 behandlas frågan om förlängning av tiden för utnyttjande av det särskilda investeringsavdraget och det statliga investeringsbidraget liksom frågan om den särskilda investeringsavgiften. Som framgår av betänkandet har utskottet i princip uttalat sig för propositionens förslag. Dock föreligger en reservation från socialdemokraterna, som Erik Wärnberg berörde. Då det gäller investeringsavdraget och bidraget tillstyrks en förlängning av nu gällande bestämmelser till utgången av 1978, dock med den inskränkningen att motordrivna fordon och båtar är undantagna och att beställningar skall vara gjorda senast den 30 september 1978.

I motion från centern har begärts en utredning om konsekvenserna av en successiv förlängning av olika beskattningsåtgärder för att stimulera näringslivets investeringar. Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att en utredning rörande konsekvenserna av skattelagstiftningens utnyttjande i ekonomisk-politiskt syfte bör komma till stånd. Dock säger utskottet att man bör avvakta företagsskatteberedningens betänkande innan åtgärder vidtages och att regeringen nu får bedöma behovet och eventuellt vidta erforderliga åtgärder för att denna utvärdering skall förverkligas. Vi har ansett det vara angeläget att här få till stånd en utvärdering av dessa stimulansåtgärders effekt på utvecklingen.

I samma motion från centern krävs en utvidgning av reglerna för investeringsavdrag och bidrag till att omfatta också byggnadsinvesteringar i näringslivet. Också här förutsätter utskottet att regeringen, om den anser en lagstiftning möjlig och lämplig, snarast framlägger förslag till sådan.

Som vi hörde har socialdemokraterna reserverat sig mot detta uttalande. Utskottsmajoriteten stöder sin ståndpunkt dels på det angelägna i att också byggnadssidan stimuleras till nyinvesteringar, dels på att det skapas mer likvärdiga förhållanden mellan företag som kan utnyttja investeringsfonder och andra företag. Men som vi vet har behandlingstiden varit kort, och just gränsdragningsfrågorna bedömdes så pass besvärliga att man har överlämnat också denna fråga till regeringen för vidare behandling.

En annan fråga som också berörs i skatteutskottets betänkande nr 15 är frågan om investeringsavgifterna för vissa byggnadsarbeten. Beträffande den avgift som infördes i maj i år föreslås i propositionen vissa lättnader. Som Erik Wärnberg anförde har socialdemokraterna framfört krav på att avgiften skall slopas. Det finns också motioner från centern med samma krav, och utskottet föreslår i sitt betänkande – framför allt på grund av den ytterligare försämring av sysselsättningen inom byggnadsbranschen som har skett sedan propositionen avlämnades – att avgiften avvecklas fr. o. m. den 20 oktober i år.

Också ett par andra motioner från socialdemokraterna har behandlats, och det föreligger reservationer, vilka Erik Wärnberg har berört. Eftersom företagsskatteutredningen har haft till uppgift att se över dessa frågor, har utskottet ansett att man bör avvakta utredningens förslag innan andra åtgärder vidtas.

I sitt inlägg ställde Erik Wärnberg vissa frågor, som jag med ett par ord skall beröra. Jag har tidigare besvarat en del av dem. Att påstå att de breda lagren inte har fått del av de skatteomläggningar som skett sedan den borgerliga regeringen trädde till är väl att gå något långt i sin kritik. Den borgerliga regeringens utformning av skattesystemet har inte skilt sig så avsevärt från socialdemokraternas. Den största skattesänkningen har lagts på en nivå, där den stora gruppen heltidsanställda löntagare befinner sig.

Innan jag avslutar mitt anförande, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkningarna nr 14, 15 och 16.

Talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får börja med den lilla frågan om uppdelningen på olika familjemedlemmar av ett familjeföretags inkomster, vill jag framhålla att det är stor skillnad mellan min och herr Josefsons syn på det hela. Han menar att de nya reglerna är rättvisare än de gamla, medan jag hävdar att det är precis tvärtom. Jag vill inte på något sätt ha mindre gynnsamma regler för dessa familjeföretag än för andra företag, men jag vill ha samma regler för dessa former av inkomster som för alla andra former.

De 100 milj. kr. som vi resonerar om och som herr Josefson alltså

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

menar att vi har tagit ut för mycket i skatt anser jag att vi har tagit ut för litet i skatt. När det inte finns något som helst tvåpartsförhållande mellan dem som har att dela upp en sådan här inkomst, delar man helt enkelt upp den precis så att det är mest gynnsamt från skattesynpunkt och socialförsäkringssynpunkt. Det är ganska självklart. Man har rätt att göra så. Det är alltså en felaktighet i lagstiftningen.

Det finns inte något anställningsförhållande. Man försöker konstruera fram ett anställningsförhållande som inte existerar. I verkligheten skall man dela familjeinkomsten efter vars och ens insatser i rörelsen, vilket jag menar att man inte gör i dag. Man delar upp den helt godtyckligt.

När det gäller den stora frågan om en skatteomläggning 1978 har jag exempelvis sagt att vi har ingenting emot denna skatteomläggning. Vad vi har emot den är att den har fått en felaktig profil. Den ger för stora skattesänkningar långt upp och för små skattesänkningar i de vanligaste inkomstlägena, och detta har lett till att det inte blir den lugna avtalsrörelse som det var meningen att det skulle bli. Därför anser sig socialdemokraterna tvingade att göra om skatteskalen så att det blir större skattesänkningar i de vanligaste inkomstlägena och litet mindre sänkningar för dem som har de största inkomsterna. Detta är vad som skiljer vårt förslag från regeringens.

När det gäller indexreglering av skatteskalen tycker jag att vad herr Josefson sagt här i dag snarast talar för raka motsatsen till vad han vill åstadkomma. Han säger nämligen att ingenting hindrar riksdagen att gå in vartenda år och ändra skalen. Men vad skall vi då ha en indexskala till, om riksdagen ändå skall ändra den varje år?

De skatteskalor som vi har haft bakåt i tiden är inte jämförbara med indexskalan, säger herr Josefson, för de har gällt betydligt större belopp. Ja, det är riktigt. Alltså är vi tvungna att gå in varje år och göra ändringar utöver indexskalan. Vad skall vi då över huvud taget ha en indexskala till? Herr Josefson vill ha en mekaniskt slående skala som ger de orättvisor jag har talat om och som alltså måste korrigeras genom ändringar varje år. Jag anser att vi kan göra dessa årliga ändringar utan att i botten ha en indexskala som inte gör någon som helst nytta.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Behovet av att ändra skatteskalorna i framtiden beror i mycket stor utsträckning på i vad mån man lyckas klara inflationen. Vi frånhänder oss inte det instrument vi har i dag, men jag anser att vi får ett betydligt bättre utgångsläge om vi går vägen med inflations-skyddade skatteskalor. Då har man realvärdet oförändrat som utgångspunkt vid en eventuell ny förändring. Med det system vi har i dag kan man ju, när det har skett en mycket stark skatteskärpning under tiden sedan förra beslutet, ändå tala om skattesänkning trots att det i verk-

ligheten är en skattehöjning.

När det gäller frågan huruvida skattesänkningen har fått en felaktig inriktning invände Erik Wärnberg mot principen och sade att höginkomsttagarna har fått de största skattelättnaderna. Vad jag kan förstå är principen densamma i samtliga förslag som har lagts fram under 1970-talet. Den största skattesänkning som uppnåtts – oavsett om den har legat vid 50 000-, 60 000- eller 70 000-kronorsgränsen – har sedan fått löpa systemet ut. Därför är väl kritiken på den punkten något oberättigad. Man kan diskutera var den största sänkningen skall läggas in, och effekten blir naturligtvis större ju längre ner man börjar, men principen att den största sänkningen har följt inkomstskalan ut har tillämpats även tidigare. Det var först förra året som det skedde någon inskränkning i de högsta inkomstlägena.

Vad beträffar den första frågan som Erik Wärnberg berörde, skatte-reglerna för makar som arbetar i ett gemensamt företag, har vi olika uppfattning. Vi vill båda uppnå rättvisa, och jag anser att man når längst i den vägen med de regler som nu gäller.

När jag talade om 100 miljoner i minskade inkomster för staten så gällde detta det förslag som Gunnar Sträng lade fram. Vad de regler som nu gäller innebär i fråga om inkomstbortfall vet jag inte, men man skall inte tro så illa om dessa företagare att man misstänker att det sker en inkomstuppdelning utan hänsyn till de regler som är fastställda.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi invänder mot när det gäller skatteskalorna för 1978 är att tyngdpunkten i fråga om skattesänkningen har lagts för högt upp. I vårt förslag har vi tagit bort 200 kr. högst upp, men vi har ökat på skattesänkningen i de vanligaste inkomstlägena omkring 50 000 kronor. Det är alltså den ändringen av skalan vi har gjort. Vi har inte trott att det skulle gå att få någon avtalsuppställning om den typ av skala som regeringen har föreslagit. Därför har vi ändrat på det sättet.

Vidare är det så att skalan inte har följts exakt alla år. Vissa år har det t. o. m. blivit en skattesärpning i de allra högsta inkomstlägena. Det skulle vara mycket intressant att höra om Stig Josefson tycker att de omläggningar vi gjort under de senaste åren har varit kloka och bra. De är nämligen mycket långt ifrån en indexreglerad omläggning av skatteskalorna. Har de varit bra, så är det ett mycket dåligt argument att nu gå ifrån dem och gå över till indexreglerade skatteskalor.

Vad sedan gäller familjeföretagarna har jag inte sagt att jag misstror dem. Jag har bara sagt, att om jag har laglig rätt att göra på ett visst sätt för att få lägre skatt och lägre avgifter, varför skall jag då inte göra det? Det är ju bara vad jag har rätt till. Jag behöver inte dela upp inkomsterna i proportion till det arbete som utförs i företaget, utan jag kan göra precis som jag vill, så länge jag håller mig inom den marknadsmässiga ersättningen åt den ena maken. För den andra maken behöver jag inte alls bry mig om den marknadsmässiga ersättningen. Det

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

är det som är det felaktiga.

Naturligtvis finns det alltid människor som vill fuska. Det finns bland alla skattebetalare i landet sådana som vill undandra sig skatt. Och i det här avseendet finns det då ingen kontroll kvar. Det går att göra ungefär som man vill.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller egenföretagarna blir Erik Wärnberg och jag aldrig överens. Jag tilltror egenföretagarna vilja att respektera reglerna. Det har hos dem förefunnits en strävan att få likvärdiga regler, och jag tror att de uppskattar vad vi nu har kommit fram till. Likaså anser jag att egenföretagarna motsvarar mitt förtroende i detta avseende och gör en riktig fördelning, där arbetstiden ligger som en grundförutsättning och den marknadsmässiga lönen ligger till grund för fördelningen.

Vad sedan barnen beträffar anser jag det är ett rättvisekrav att de, oavsett om de gör en arbetsinsats hemma eller hos grannen, skall beskattas på samma sätt.

Erik Wärnberg frågade slutligen om de skatteomläggningar som gjorts under 1970-talet har varit bra eller dåliga. Jag kan väl svara att de har innehållit både bra och mindre bra saker. I det skatteförslag som nu läggs fram anser jag man har anledning uppmärksamma skattereduktionen på 400 kr. Vi kan väl vara ense om att den reduktionen är till gagn för de lägre inkomsttagarna. Jag skulle med glädje se att vi kunde gå vidare på den vägen och göra skattesystemet sådant att det automatiskt gav de lägre inkomsttagarna en fördel.

CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 16 behandlas regeringens proposition 1977/78:54 om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften. I propositionen föreslås att avgiften fr. o. m. den 1 januari 1978 avvecklas inom det inre stödområdet och nedsätts från 4 % till 2 % i övriga delar av landet.

Vi har från socialdemokratisk sida i motionen 1977/78:79 yrkat avslag på regeringens förslag om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Som framgår av näringsutskottets betänkande nr 24, som också skall behandlas här i dag, anser vi – som påpekats under förmiddagens debatt – att det inkomstbortfall på 4 miljarder kronor som drabbar staten genom en nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften skulle komma till bättre användning om man behåller avgiften och i stället inrättar en strukturfond.

I motionen 1977/78:41 tar vi upp ett tidigare framfört krav, nämligen att det avgiftsfria avgiftsunderlaget för egenavgifter sänks från 30 000 till 18 000 kronor fr. o. m. den 1 januari 1978.

Den borgerliga utskottsmajoriteten har avstyrkt bifall till motionsför-

slagen, vilket föranlett oss s-ledamöter i utskottet att reservera oss för en tillstyrkan.

Frågan om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften har varit föremål för riksdagens behandling åtminstone vid två tidigare tillfällen. Vid de tillfällena har det gällt en nedsättning av avgiften inom det s. k. inre stödområdet. De borgerliga partiernas förslag till nedsättning motiverades då med att åtgärden skulle främja näringslivet och sysselsättningen inom det inre stödområdet. Den skulle således främst ses som en regionalpolitisk åtgärd. Den uppfattningen har vi från vårt håll inte kunnat biträda, och när vi första gången behandlade ett förslag om en differentiering av avgiften var vi i utskottet helt eniga om att riksdagens långsiktiga ställningstagande i frågan skulle få anstå i avvaktan på företagskatteberedningens utredning av just differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften.

I den proposition som vi nu behandlar innebär ju nedsättningen att man fortfarande har ett differentierat avgiftsuttag, men det sägs att regeringen avser att avveckla avgiften helt och att det nu framlagda förslaget är att betrakta som ett första steg.

Utskottsmajoriteten framhåller också i sin skrivning att det, eftersom den allmänna arbetsgivaravgiften under årens lopp utsatts för allvarlig kritik från bl. a. sysselsättningssynpunkt, är angeläget att regeringen snarast avvecklar avgiften.

Om man senare avser att avveckla avgiften för landet i dess helhet måste det ju innebära att man har fått klart för sig att nedsättningen av avgiften inom det inre stödområdet under 1976 och innevarande år inte haft den regionalpolitiska effekt som bl. a. var motivet för nedsättningen.

På annat sätt kan inte heller företagskatteberedningens slutsats i den här frågan tolkas. Den allmänna slutsatsen av företagskatteberedningens uppfattning i dess betänkande, som överlämnades i förra veckan, är nämligen att en regional differentiering av arbetsgivaravgifterna har en mycket liten effekt på sysselsättningen och den allmänna regionala utvecklingen. I beredningens betänkande sägs bl. a. också det som vi i debatten om differentierade arbetsgivaravgifter ofta framhållit, nämligen att det förhållandet att generella stöd av denna typ utgår till alla företag i en viss region eller, som nu är fallet, över hela landet – oberoende av om företagen ökar sin sysselsättning eller ej till följd av en avgiftssänkning – innebär att det är en kostsam stödform.

Det är ju ändock så att regionala obalanser inte är jämnt fördelade inom de enskilda regionerna utan varierar starkt mellan skilda lokala arbetsmarknader. Detta förhållande tillsammans med behovet av snabba åtgärder vid uppkomna sysselsättningsproblem på enskilda orter gör det helt nödvändigt att även fortsättningsvis lägga tonvikten på selektiva stödinsatser.

Uppenbart är således att vårt alternativ med riktade åtgärder måste anses överlägset, och det är därför beklagligt att de medel som staten

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

förlorat genom den generella nedsättning med 2 % som gällt under senare år inte i stället använts för selektiva insatser med en betydligt bättre effekt som följd.

Hur man på ett bättre sätt kan använda de medel som staten förlorar med den nu föreslagna nedsättningen kommer, som jag tidigare nämnt, att redovisas av vår talesman i näringsutskottet, varför jag inte närmare går in på den frågan.

När det sedan gäller frågan huruvida den allmänna arbetsgivaravgiften beaktats vid tidigare löneförhandlingar och avräknats från löntagarnas kontantlöneuttag har utskottsmajoriteten i betänkandet gett en beskrivning av avgiftens tillkomst och kommit till den slutsatsen att arbetsgivaravgiften inte kan anses vara löntagarnas medel i högre grad än skatter. Men man fortsätter skrivningen med att påpeka att det däremot måste vara i löntagarnas intresse att sänkningen av arbetsgivaravgifterna utjämnar de tidigare beslutade avgiftshöjningarna, som därför inte behöver inkräkta på löneutrymmet under den pågående avtalsrörelsen. Jag skulle gärna vilja fråga utskottsmajoritetens talesman: Hur skall man kunna få kvitta tillkommande sociala avgifter mot en slopad avgift, som enligt er mening i tidigare förhandling inte avräknats från kontantlöneuttag?

Stig Josefson sade i sitt anförande att han är besviken och förvånad över att socialdemokraterna inte vill vara med om de här generella lättnaderna för företagen. Han beskrev en situation där många delar av landet har det mycket svårt, framför allt från sysselsättningssynpunkt. Jag skulle vilja säga till Stig Josefson att vi naturligtvis vill vara med om det här, men ger man generella lättnader sprider man, enligt vår åsikt, planlöst ut hjälpen över hela näringslivet, oavsett om den är nödvändig eller ej. Den erfarenhet som vi haft av nedsättningen inom det inre stödområdet visar att man inte fått någon effekt av exempelvis sysselsättningen eller att man rent regionalpolitiskt inte uppnått avsedda resultat. Det är detta som är anledningen till att vi anser att pengarna skall gå till en strukturfond, så att hjälpen kan riktas till de områden och till de företag som bäst behöver den.

Slutligen vill jag helt kort beröra vårt krav på att fribeloppet vid beräkning av egenavgifter sänks från 30 000 kr. till vad som gällde tidigare, nämligen 18 000 kr. Fribeloppet tillkom ju för att undanta annat än inkomst av arbete vid beräkning av allmän arbetsgivaravgift för egenföretagaren. Främst tänkte man då på avkastningen på i företaget insatt kapital, som det givetvis inte skall utgå någon arbetsgivaravgift på.

Men redan 18 000 kr. är ett mycket generöst fribelopp, och vår uppfattning är att 30 000 kr. innebär att en del av egenföretagarens arbetsinkomst befrias från avgiftsuttag.

Det finns som vi tidigare många gånger framhållit, och som nu upprepas i vår reservation, ingen saklig motivering för att egenföretagaren skall erlægga mindre i allmän arbetsgivaravgift för egen del än vad som betalas för anställda. Det bör också påpekas att systemet inte är konkurrens-

neutralt med avseende på olika typer av företag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande nr 16 fogade reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! År 1970 uppgick arbetsgivaravgifterna till ungefär 13 % på utbetald lönesumma. Härvid bortser jag från effekterna när det gäller avgiften till den allmänna tjänstepensioneringen, där det ju finns ett bottenbelopp och ett tak för avgiften.

År 1977 hade den här belastningen ökat till ungefär 35 %, dvs. en ökning under sju år med 22 procentenheter, vilket litet grand visar hur näringslivet blivit belastat. Detta är en av anledningarna till den försämring av konkurrenskraften som f. n. kännetecknar svenskt näringsliv.

Det finns därför ett allmänt behov av att stärka – och här skiljer sig i skatteutskottet majoritetens uppfattning från reservanternas – det svenska näringslivets konkurrenskraft. Av den anledningen finner vi det synnerligen motiverat att genomföra den här sänkningen med 2 procentenheter av den allmänna arbetsgivaravgiften, som ett första led i något som skall resultera i att denna allmänna arbetsgivaravgift totalt försvinner. Det krävs nämligen här en kombination av olika medel, såväl generell stöd i denna form som selektivt stöd, för att vi skall komma till rätta med de problem som finns i det svenska näringslivet.

När det gäller Curt Boströms "angrepp" på oss inom utskottsmajoriteten för skrivningen på s. 6 i skatteutskottets betänkande nr 16, där det heter att arbetsgivaravgiften inte kan anses vara löntagarnas medel i högre grad än andra skatter, så måste väl det vara ett alldeles riktigt påstående. De medel som inflyter till statskassan på ett eller annat sätt är i så fall det svenska folkets sammantagna medel, oavsett om dessa har avräknats i löneförhandlingar eller ej. Det måste vara ett både rimligt och riktigt konstaterande, som det står i betänkandet, att det är i löntagarnas intresse att sänkningen av arbetsgivaravgiften, som nu företas, utjämnar de tidigare beslutade avgiftshöjningarna. Därmed inkräktar man mindre på det löneutrymme som står till förfogande inför den kommande avtalsrörelsen.

Herr talman! När det gäller skatteskalen för 1978 har herr Wärnberg tidigare sagt att tyngdpunkten i de skattesänkningar som föreslås ligger för högt upp på inkomstskalan. Ett av de problem som påtalats från vår sida beträffande skatteskalen är de ökande marginalskatterna. Också kommunalskatterna har självfallet bidragit i samma riktning. Marginalskatterna har utgjort ett problem i fråga om arbetsviljan och viljan att arbeta extra. De har tyvärr i rätt stor utsträckning lett till att inkomster inte deklarerats och människor byter arbeten med varandra och därmed undandrar staten skattepengar. Från den utgångspunkten innebär regeringens förslag väsentliga förbättringar jämfört med det förslag som framförs i den socialdemokratiska motionen. När det gäller marginalskattesänkningar slutar den socialdemokratiska motionen vid en beskatt-

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ningsbar inkomst på 55 000 kr. och propositionen på 80 000 kr.

Vi upplever förslaget i propositionen som ett steg i rätt riktning. Skall man tala om att sänka marginalskatten – i ett första steg nu och i ett andra steg efter det som kan komma fram av 1972 års skatteutredning – så krävs det självfallet att dessa marginalskattesänkningar kommer de breda inkomstskikten till del. Vi menar att så inte blir fallet, om de slutar vid 55 000 kr. i beskattningsbar inkomst. Vid en jämförelse mellan det socialdemokratiska förslaget och propositionen visar det sig att marginalskattesänkningen enligt propositionen vid en 10-procentig inkomstökning år 1978 kommer alla till del som har mellan 25 000 kr. och 75 000 kr. i taxerad inkomst, medan bara de som har mellan 20 000 kr. och 55 000 kr. i taxerad inkomst får en marginalskattesänkning enligt socialdemokraternas förslag. Alla som har en inkomst på 55 000 kr. och däröver lämnas alltså utanför när det gäller ökat utbyte av inkomstökningar. Det är givetvis en konsekvens av den skatteskala som socialdemokraterna föreslår. Jämförelsen visar således att det blir ett väsentligt bättre resultat för de breda skikten genom propositionen än genom den socialdemokratiska motionen.

Herr talman! En av de effekter i skattesystemet som främst under 1970-talet har ifrågasatts är att inkomster som stigit enbart i takt med penningvärdeförsämringen har drabbats av ett ökat genomsnittligt skatteuttag. Problemet har nämligen accentuerats under 1970-talet på grund av den då jämfört med utvecklingen under 1960-talet ökade inflations-takten och de förhållandevis större inkomstökningarna under perioden. Det här har lett till att allt fler inkomsttagare har hamnat i en situation där en oförändrad köpkraft endast kan möjliggöras genom så kraftiga bruttolöneökningar att de ter sig samhällsekonomiskt oacceptabla. Statsmakterna har därför så gott som varje år under 1970-talet tvingats genomföra skatteomläggningar för att underlätta avtalsrörelsen. De olika skatteomläggningarna har främst finansierats genom höjda arbetsgivaravgifter. Utgångspunkten för beräkningen av finansieringsbehovet har varit att även de ökade skatteintäkter, som skulle kommit staten till godo genom att enbart nominella inkomstökningar innebar skatteskärpningar, skulle täckas. Samtidigt som skatteomläggningarna genomförts har de kommunala skatterna höjts år från år, vilket medfört en skärpt progression och ytterligare försvårat avtalsförhandlingarna.

Regeringen har i sin proposition förelagt riksdagen förslag om inflationsskydd av skatteskalorna, vilket skall ge en lösning på de problem jag har berört här. Erik Wårnberg redovisade en del av de argument mot inflationsskydd av skatteskalorna som socialdemokraterna har anfört. Jag tänker ta upp de argumenten punkt för punkt, men först skall jag rent allmänt titta på den tillbakablick som finns i den socialdemokratiska reservationen, där man i ett resonemang kommer fram till att om indexreglering hade funnits under åren från 1973 fram till nu, skulle den ha medfört ungefär 12 miljarder kronor i uteblivna skattehöjningar – det är skattesänkningar enligt socialdemokratisk terminologi. De 12 mil-

järderna i kostnader menar man har lett till fördelningspolitiska och andra negativa resultat. Jag kommer tillbaka till det.

Samtidigt redovisar man att de skatteomläggningar som den socialdemokratiska regeringen genomförde har inneburit kostnader på ungefär 30 miljarder kronor, vilka har täckts i första hand av arbetsgivaravgiftshöjningar på 10–11 %. De arbetsgivaravgiftshöjningarna drabbar självfallet konsumenterna.

Förutsättningen för den här analysen – om den ens förtjänar benämningen analys – är att inga andra åtgärder skulle vidtas. Förutsättningen är också att den politik som förts under den här perioden inte på något vis skulle ha förändrats, att resultatet på näringspolitikens område, och på den ekonomiska politikens område över huvud taget, inte skulle ha inneburit några som helst förändringar. En sådan tillbakablick kan man alltså inte göra anspråk på att kalla analys.

Som jag sade hade de socialdemokratiska skatteomläggningarna en omfattning på 30 miljarder kronor och indexregleringen skulle ha inneburit ungefär 12 miljarder kronor. Det går alltså inte att jämföra dessa när det gäller fördelningspolitiska och andra effekter, det är helt orimligt.

Det sägs i den socialdemokratiska propagandan att indexreglering av skatteskalorna skulle innebära skattesänkningar. Detta är ett felaktigt argument. Uteblivna skattehöjningar är vad man kan kalla det. Nominella inkomstökningar kommer ju i fortsättningen med ett inflationsskydd att leda till att man beskattas med samma andel ett år som året tidigare. Det blir alltså ökade inkomster även för staten. Inkomsterna är inte oförändrade i kronor räknat utan ökar i samma takt som man räknar upp skiktgränser och annat i skatteskalen. Reella inkomstökningar kommer att beskattas enligt den progressiva skalan och alltså leda till att en högre andel av inkomsten betalas i skatt. Samma system skulle man ha om man fick en inflationstakt som närmade sig noll. Då skulle man nämligen inte få en effekt av inflationsskyddet och det skulle i sin tur innebära uteblivna skattehöjningar, som enligt socialdemokratisk terminologi egentligen är skattesänkningar. Det resonemanget kan jag som sagt inte alls förstå.

Den fördelningspolitiska effekten av inflationsskyddet har kritiserats. Låt mig först påpeka, som jag sade tidigare, att en regering och en riksdag när som helst kan fatta beslut om förändringar i skatteskalen ur fördelningspolitisk synvinkel eller vidta andra åtgärder som man finner anledning till med fördelningspolitiska argument.

Sten Andersson, den socialdemokratiska partisekreteraren, har sagt att indexregleringen skulle innebära att man ger en skattesänkning som är sex gånger större till den som tjänar 200 000 kr. än till den som tjänar 40 000 kr. Det är alltså i absoluta tal i kronor räknat. Det är intressant att notera att det socialdemokratiska förslaget till skatteskalor för 1977, som behandlades förra hösten här i kammaren, innebar att den som tjänade 150 000 kr. om året fick en skattesänkning som i kronor räknat var sex gånger större än den som tjänade 25 000 kr. om året fick. Menar

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

alltså Erik Wärnberg att det socialdemokratiska förslaget 1976 för skatteskalorna 1977 var fördelningspolitiskt oacceptabelt? Det skulle vara intressant att få den frågan belyst.

Sammanfattningsvis vill jag när det gäller fördelningspolitiken säga att inflationsskyddet inte på något sätt utesluter att man vidtar de åtgärder man önskar för att förändra skattebelastningen för olika grupper av inkomsttagare. Man har kritiserat förslaget för att det skulle leda till negativa effekter ur stabiliseringspolitisk synvinkel och man har pekat på att Västtyskland inte varit berett att införa detta system. OECD har utarbetat en rapport om inflationsskyddet med synpunkter från olika länder, där man tillämpat systemet. Så är fallet i Canada, och man har där dragit vissa slutsatser. Låt mig ur rapporten citera ett stycke som kan vara intressant:

”Medan inbyggda stabiliseringsfaktorer i allmänhet kan vara ett värdefullt tillskott till andra instrument i den ekonomiska politiken kan omständigheter uppkomma under vilka de inte har den önskade effekten. Vid ’stagflation’ kan t. ex. priserna stiga medan produktionen stagnerar eller till och med går ner som är fallet i ett stort antal av OECD:s medlemsländer för närvarande. Under sådana förhållanden kan ett progressivt inkomstskattesystem sägas vara destabiliserande om icke åtgärder vidtas för att eliminera samverkan mellan personliga inkomstskatter och inflation, något som ett indexerat inkomstskattesystem skulle göra. Detta var en slutsats som uppnåddes i en studie av det kanadensiska fallet.”

Det finns alltså olika sätt att se på den stabiliseringspolitiska effekten. Jag kan också nämna att andra konjunkturpolitiska medel självfallet står en regering och en riksdag till buds, exempelvis andra skatteformer, och de kan användas i konjunkturpolitiskt syfte, liksom man gjorde när man sänkte mervärdeskatten 1974.

När det slutligen gäller den statsfinansiella effekten är det, som jag sade, så att indexregleringen eller inflationsskyddet av skatteskalorna inte innebär en skattesänkning utan en utebliven skattehöjning. Skulle en budgetminister, en regering eller en riksdag finna att man hade anledning att öka statens inkomster, står möjligheterna härtill fortfarande till buds, och man kan då använda de olika finansieringskällor man tycker är lämpliga i detta fall. Den viktiga skillnaden är att den ansvariga regeringen i det nya systemet tvingas redovisa vilken ökning av statsinkomsterna man behöver ha, vad den innebär för medborgarna och vart den skall gå, och det kan förhoppningsvis leda till en större eftertanke i utgiftspolitikerna på det statliga området.

Herr talman! Sammanfattningsvis menar jag att inflationsskyddet i den utformning det fått i regeringens proposition och som det är tillstyrkt av majoriteten i skatteutskottet innebär väsentliga fördelar, inte minst den att löntagarorganisationerna kan veta på förhand att, eftersom inflationsskyddet finns, nominella löneökningar enbart kommer att drabbas av samma skatteandel som man tidigare haft. Det föreligger alltså ett säkert underlag, som finns kvar år efter år bortsett från de eventuella

justeringar som kan göras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess betänkanden nr 14, 15 och 16.

CURT BOSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Bo Lundgren hänvisade till att arbetsgivaravgifterna försvårar de svenska företagens konkurrensmöjligheter. Jag har i min hand TCO-tidningen nr 14 år 1977, där TCO-ekonomerna presenterar en artikel, som de har rubricerat Sänkta arbetsgivaravgifter stärker inte den svenska konkurrenskraften. Det intressanta i denna artikel är en tabell, där Sverige rangordnas bland 13 industriländer när det gäller arbetsgivaravgifter. Det visar sig att vi ligger på åttonde plats. Vi har bl. a. ett sådant land som Västtyskland framför oss. Det ofta framförda påståendet att det är denna del av ekonomin, som i hög grad har försvårat konkurrensmöjligheterna för de svenska företagen, är alltså fullständigt felaktigt.

Jag kan vidare inte tolka vad Bo Lundgren sade på annat sätt än att han menar att löntagarna vid ett slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften skall få avräkna detta mot ökade sociala avgifter. Det tycker vi i så fall är riktigt, och det innebär att man tillskapar en ökning av löneutrymmet i en storleksordning motsvarande det som slopandet av den allmänna arbetsgivaravgiften ger. Jag vill då fråga vari vitsen med propositionens förslag egentligen ligger. På vilket sätt underlättar man förhållandena för företagen om man accepterar denna tankegång?

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om, Bo Lundgren, att man varje gång stora skattesänkningar görs nedåt i skatteskalan och skattetrycket behålls uppåt får marginalskatteförändringar i varje inkomstläge. Icke desto mindre anser jag att den skatteskala vi nu har att ta ställning till hade givit för stora skattesänkningar åt dem som tjänar 90 000 kr. till 100 000 kr. och för litet åt människor i de s. k. vanliga inkomstlägena. Det har nu rättats till och kan – det medger jag – få en liten marginaleffekt, men skattebördan läggs riktigt.

Sedan tycker jag att herr Lundgren får göra upp med herr Josefson i frågan om att misstro folk. Herr Lundgren sade att de skattskyldiga föredrar s. k. skattefria inkomster i stället för skattepliktiga genom att byta tjänster med varandra.

När det sedan gäller att göra jämförelser mellan de 12 miljarder kronor, som ett indexsystem skulle ha kostat under den i reservationen redovisade tiden, och de 30 miljarder kronor som sänkningarna verkligen har kostat, så betyder det bara att vi har haft en skatteomläggning som omfattat vida mer än vad en indexreglering skulle ha kunnat ge oss. Skillnaden är bara den att dessa 30 miljarder kronor helt har kompenseras med statsinkomster i form av skattehöjningar osv. Om vi hade genomfört en indexreglering och tillämpat de borgerliga partiernas filosofi att dessa

12 miljarder kronor inte skulle behöva kompenseras, ja då hade vi haft 12 miljarder kronor mindre i statskassan. Det går således inte enligt mitt sätt att se det att helt mekaniskt använda ett indexsystem. Resultatet blir oacceptabelt, och man måste hela tiden vidta andra åtgärder för att få de fördelningspolitiska effekterna. Antingen får man genomföra en större reform som kostar mer pengar eller också får staten låna upp pengar.

Det går enligt mitt sätt att se det inte att ha ett indexsystem i botten och varje år göra om skatteskalorna. Och gör vi inte om skatteskalorna måste vi ta in pengar på annat sätt. Jämfört med det är det lika bra att inte alls ha indexreglerade skalor.

Jag fick också frågan om skatteomläggningen 1977 var helt oacceptabel. Den var inte helt oacceptabel, men den var inte bra. Man lade in 400 kr. för mycket i skattesänkningar, något som var onödigt.

BO LUNDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Min fråga till Erik Wärnberg gällde inte den av den borgerliga regeringen och majoriteten i riksdagen genomförda skatteomläggningen för 1977, utan den gällde det socialdemokratiska förslaget på hösten 1976, i motion redovisad för riksdagen, som i sig innebar att en person med 150 000 kr. i inkomst fick en i kronor räknat sex gånger större skattesänkning än den som tjänade 25 000 kr. Är det fördelningspolitiskt acceptabelt jämfört med det yttrande som Sten Andersson har fällt när det gäller indexregleringens resultat?

När det gäller jämförelsen mellan en indexreglering och de skatteomläggningar som ägt rum har min kritik mot reservationen i första hand gällt att det är omöjligt att se tillbaka och ta hänsyn till bara en variabel. Om vi från 1973 hade haft en borgerlig regering skulle då bara en sak ha förändrats i politiken: Vi skulle ha haft indexreglerade skatteskalor i stället för en skatteomläggning. Det är det jag menar är orimligt. Mycket annat skulle också ha förändrats, och det måste vi ta med i bilden. En ekonomisk politik eller näringspolitik av det snittet skulle ha lett till exempelvis en ökad tillväxttakt. Men detta är spekulationer – precis som reservationen inte innebär någon analys utan är en ren spekulation.

Marginalskatteökningar får vi genom det här förslaget, medger Erik Wärnberg. Men de betyder inte så mycket, menar han. Men jag tror att de gör det. Jag menar för min del – och det är inte ett direkt missstroende när det gäller löntagarna i allmänhet eller företagarna i allmänhet – att höga marginalskatter leder till en strävan att utnyttja svarta inkomster; jag talar rakt på sak. Jag är helt övertygad om att det är så det förhåller sig. Att sedan den stora majoriteten inte väljer den utvägen – det är jag också övertygad om. Men det finns sådana som gör det, och det är en effekt av marginalskattehöjningar.

När det gäller Curt Boströms replik vill jag säga: Arbetsgivaravgiften är självfallet inte den enda orsaken till de problem näringslivet upplever. Men den är en belastning och en bidragande orsak. Och därför kan en

nedsättning hjälpa till att stärka näringslivets konkurrenskraft.

När det gäller det ökade löneutrymmet har det varit en debatt om i vilken mån det har gjorts avräkningar eller inte, där ingen kan säga vad som är rätt eller fel. Det har hela tiden varit besvärligt. Men även om man inte utnyttjar löneutrymmet fullt ut så måste det ändå vara så att ju mindre som är in-tecknat i förväg av tillgängligt förhandlings-utrymme, desto större möjligheter finns det att nå positiva resultat.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser att det förslag som lades fram av den socialdemokratiska regeringen 1976 var acceptabelt därför att det var förankrat i samtliga löntagarorganisationer. Det blev inte acceptabelt när det gjordes om.

Om det sedan i något enstaka inkomstläge blev sex gånger större skattesänkning i kronor räknat än i något annat inkomstläge så var det en följd av detta.

Det Sten Andersson har sagt får han givetvis stå för själv.

När det gäller att misstro någon eller inte är det ganska typiskt att nu säger herr Lundgren: Det är svarta inkomster – jag misstror ingen, men har man hög skatt är det klart att man försöker skaffa sig svarta inkomster.

Men när jag säger att man gör t. o. m. legala inkomstöverföringar – för det är ju det småföretagarna har rätt att göra för att undgå skatt – så blir jag beskylld för att vara misstrogen mot företagarna. Och jag har inte varit det.

CURT BOSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller huruvida man avräknat arbetsgivaravgiften eller inte är det bara att konstatera att skrivningen i betänkandet, där ni säger att man i de pågående löneförhandlingarna får kvitta tillkommande socialförsäkringsavgifter mot slopad arbetsgivaravgift, innebär att ni också accepterar det faktiska förhållandet att det skett en avräkning för den allmänna arbetsgivaravgiften i tidigare löneförhandlingar. Och när man gör det kan jag inte begripa vad det innebär för lättnad med den här propositionen – för då blir det en ökning av det kontanta löneutrymmet. Och såvitt jag förstår – även om jag inte är speciellt duktig i matematik – måste det innebära att det inte blir någon förändring i det här avseendet.

BO LUNDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Erik Wärnberg menar att den skatteomläggning som socialdemokraterna förordade förra hösten blev oacceptabel därför att skattelättnaderna utsträcktes så att de kom att omfatta även breda grupper inom TCO-förbunden. Det tycker jag är ett konstigt resonemang i och för sig.

Jag tycker också att det är besvärande att man hela tiden bortser från

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

de olika negativa effekter av marginalskattehöjningar som vi får i samhället. Vad jag redovisade var bara *en* negativ faktor. Jag menar att det gäller att utforma ett system för marginalskattestorleken som gör att man inte låter människorna uppleva alltför stor fördel av sådana transaktioner som inte är inom lagens rāmärken. Tyvärr har man, menar jag, fått en sådan höjd på marginalskatten att man kan stimulera till detta genom skattesystemet, och det är beklagligt. Det har också mycket av annan negativ effekt. Det är negativt för arbetsviljan, intresset av att skaffa sig extrainkomster. Det är negativt från den synpunkten att en företagare som har kapitalbeskattning måste ta ut väldigt mycket beskattade pengar ur sin rörelse för att kunna betala kapitalskatten.

Det är alltså många olika negativa effekter som man får i ett skattesystem med höga marginalskatter likt det svenska, och det är därför jag kritiserade socialdemokraternas nuvarande förslag. Jag tycker att det är märkligt att man upplever 1976 års socialdemokratiska förslag som bra men det borgerliga förslaget som helt oacceptabelt just därför att man förbättrar för stora löntagargrupper inom TCO-förbunden. Det finner jag synnerligen märkligt.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg och Curt Boström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Debatten är i dag ännu mer bedräglig än den var föregående år. Tidigare har det varit en debatt mellan socialdemokrater och borgerliga om vem som mest gynnat de breda löntagargrupperna, ett bedrägligt resonemang som gett sken av att dessa löntagargrupper skall få skattesänkningar. I dag förs debatten om samma fråga på samma sätt.

De borgerliga och socialdemokraterna försöker ge sken av att arbetare och tjänstemän i det här landet kommer att få skattesänkningar på omkring 2 000 kr. och ännu mer i de högre inkomstlägena. Det är en oheldig debatt, som inte klart anger att de kommunala skatterna och de indirekta skatterna har ökat eller kommer att öka. Kommunalskatterna kommer att öka i sådan grad att det för de breda grupperna inte blir tal om skattesänkningar utan tvärtom; de kommer att upptäcka att av allt det vackra talet blev det skattehöjningar. I stället för rosor blev det törnen.

Men det finns ett nytt inslag som inte har varit med tidigare, och det är frågan om inflationsskyddade skatteskalor, eller med ett annat uttryck indexreglerade statsskatter. Denna indexreglering är en fortsättning på den borgerliga regeringens övervältrande politik. Det är fråga om övervältrande av skatter från stora inkomster och förmögenheter till de normala inkomstskikten, de inkomstskikt där huvudparten av arbetarna och tjänstemännen befinner sig. Det är dessa människor som i

framtiden i allt högre grad skall bära kostnaderna i samhället om den borgerliga politiken får råda. Det är det som moderatledaren och ekonomiministern Gösta Bohman menar med skattesänkningar. Alla minns väl valaffischen från moderaterna med uppmaningen: Är du trött på skattechöjningar, rösta då på moderaterna.

Skattesänkningar för stora inkomster, för spekulationsvinster, för inkomster som är arbetsfria – dvs. inkomster från aktiespekulation o. d. – och framför allt en sänkning av skatterna för företagen, det är moderaternas skattesänkningar som avsågs i valtalen.

Alla dessa sänkningar måste betalas, och de som tydligen skall betala är just arbetare och tjänstemän. Sådan är den borgerliga regeringspolitiken. Sådan är den skattepolitik som styrs av moderaterna och som den folkpartistiske budgetministern snart skall försvara här i kammaren.

Den under 1970-talet förda skattepolitiken har markant urholkat den progressiva statsskatten till förmån för de proportionella skatteskalorna. Statsskatten har vid flerfaldiga tillfällen sänkts samtidigt som kommunalskatter och mervärdesskatten, momsens, höjts. Detta medför att den fördelningspolitiska effekt som skulle ha blivit resultatet av den progressiva statsskatten har förlorat i betydelse – en progressiv skatteskala är ju ett instrument för att rättvisare fördela utgifterna så att de med höga inkomster står för en större del av skattebördan än de med små inkomster.

Men det är inte bara fråga om hur inkomstsidan skall fördelas, utan det är i högsta grad också fråga om utgiftssidan. Som Jörn Svensson tidigare har anfört gynnas kapitalet av stora gåvor från statsinkomsterna, dels genom gynnsamma avdragsmöjligheter och dels genom bidrag i alla möjliga och omöjliga former. Dessa pengar har skattebetalarna, arbetarna och tjänstemännen, jobbat ihop. Den sortens fördelningspolitik gynnar kapitalisterna och dem som har arbetsfria inkomster.

Är det då fråga om en ny skattepolitik som bedrivs av den borgerliga regeringen?

Nej, inte när det gäller urholkningen av den progressiva statsskatten och inte när det gäller höjningarna av kommunalskatter och moms. De sistnämnda skatterna är proportionella och drabbar inkomsttagarna lika, oavsett om inkomsterna är små eller stora. De drabbar i sin orättvisa mest dem som har låga inkomster, medan förhållandet borde vara det omvända så att de med höga inkomster och de med arbetsfria inkomster betalar mer.

Kommunalskatterna har skenat i höjden framför allt under 1970-talet, och det beror på den ökning inom vård- och servicesektorn som kommuner och landsting har fått ta på sig. Kostnaderna för denna borde bäras av den progressiva statsskatten. I år har det varslats om höjningar av kommunalskatter på upp till tre kronor, och det är i det sammanhanget inte fråga om någon omfördelningspolitik. På samma sätt förhåller det sig med momsens.

Allt detta är välkända inslag i skattepolitiken. De är inte heller nya

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

för den borgerliga regeringen. Ett nytt inslag är däremot den ännu större övervältringen av bördan på de arbetande. Regeringen har föreslagit att inflationsskyddade skatteskalor skall införas redan 1978, trots att man i propositionen påstår att det fortfarande rör sig om ett skatteprovisorium. När de borgerliga och socialdemokraterna tidigare har avslagit vänsterpartiet kommunisternas motioner som berört frågor om en förändring av skattepolitiken, har de avfärdat dessa med att vi skall vänta på de tre skatteutredningarna. De har använt skatteutredningarna som ett självändamål för att slippa diskutera en annan skattepolitik med utgångspunkt i de förslag som vpk för fram. Jag förstår att en sådan debatt skulle ha blivit besvärande.

Nu är det emellertid inte aktuellt att invänta utredningarnas färdigställande, utan nu vill borgarregeringen införa indexreglering innan skatteutredningarna är färdiga, i varje fall innan de lagt fram sitt slutbetänkande på regeringens bord. Då går det alltså bra, och det bevisar bara att allt tal om att vänta och se vad utredningarna kommer fram till endast är ett självändamål.

Indexregleringen av skatteskalen, eller som regeringen föredrar att kalla den, inflationsskydd för inkomstskatteskalen, innebär att det i framtiden kommer att överflyttas ytterligare bördor på dem med lägre inkomster i förhållande till dem med de höga inkomsterna. Regeringen påstår t. o. m. att denna indexreglering är fördelningspolitiskt neutral – detta för att försöka bluffa invånarna i landet att inte vara negativa till denna indexreglering. Den s. k. inflationsskyddade skatteskalen är inte fördelningspolitiskt neutral, den är ett instrument för att gynna höginkomstagarna på bekostnad av dem med lägre inkomster. Nu kommer troligen budgetministern att hålla ett försvarstal, men den som bara betänker att priser och löner inte följs åt finner att det är en *bluff* som de borgerliga genomdriver.

Från vpk:s sida säger vi nej till en sådan inriktning av skattepolitiken som inflationsskyddet skall innebära. Vi säger också principiellt nej till urholkningen av statsskatteskalen. Vi gör detta därför att vi hävdar att man skall föra en annan skattepolitik – en politik som innebär att de proportionella skatternas orättvisa försvinner. Tyvärr är vi ännu ensamma om sådana konkreta förslag här i kammaren.

Vi upplever en inflationstakt som är större än någonsin i modern tid. Svenska arbetsgivareföreningen, SAF, drev en kampanj för några år sedan om att man skulle hejda inflationen. Denna kampanj hade som syfte att försöka förmå löntagarna att hålla igen lönekraven genom påståendet att det är lönerna som är inflationsdrivande.

Från vpk stod vi då ensamma i kritiken mot det resonemanget. Det fanns de som hävdade att det är en automatik i en marknadsekonomi att löneökningar orsakar inflation. Vi hävdade att lönen inte i sig är inflationsdrivande, och detta har under de senaste åren verkligen bevisats av den verklighet vi står i. Det senaste årets reallönesänkning har knappt stoppat inflationstakten. Inflationen är fortfarande rekordhög. Enligt

statens pris- och kartellnämnds senaste utredning har priserna på dagligvaror under årets första tio månader uppgått till 16 %. En jämförelse mellan oktober 1976 och oktober 1977 visar att prishöjningarna inte på något sätt ser ut att avta. De ligger på nära 17 %. Den utvecklingen drabbar också de lägre inkomsterna hårdare än de högre. Det är också här som en inflationsskyddad skatteskala slår ännu hårdare mot arbetarna. Kom inte sedan och säg att den är fördelningspolitiskt neutral! Kom inte i fortsättningen och påstå att om lönerna hålls igen så kommer inflationen att sluta! Det är väl detta som åtminstone Svenska arbetsgivareföreningen har kommit underfund med och därför är så till den milda grad tyst om i dag. SAF:s regering har själv slagit hål på dess argument.

Nu ges inte möjlighet att lägga fram ett komplett alternativ till skattepolitik, men det finns anledning att här ändå något beröra den princip som vpk förespråkar i debatten om våra skatter.

Vi har som grund för vårt ställningstagande att det är människor med de höga inkomsterna som skall betala förhållandevis större del i skatt än de med mindre inkomster.

För detta fordras att de kommunala skatterna minskar eller i stor omfattning försvinner i sin nuvarande form – detta för att de är proportionella. Samma sak är det med de indirekta skatterna, och då framför allt momsens på mat. Det behövs en förändring av avdragssystemet och ett slopande av de flesta avdragen. De avdrag som måste komma i fråga skall vara avdrag direkt från skatt och inte från inkomst, som hela tiden gynnar just de högsta inkomsterna.

Vidare krävs införande av ett system med produktions-skatter beräknade i förhållande till företagets omsättning, råvaru- och energiförbrukning. Skärpt kamp mot skatteflykt och skattefusk samtidigt med en skärpning av beskattningen av kapital och kapitalvinster måste till. En statskommunal progressiv enhetsskatt som överför merparten av de kostnader som kommunerna i dag har till en progressiv skatt skulle omöjliggöra försvagningarna av den omfördelande effekt som den progressiva skatten har. Grundlinjen är alltså en kamp för minskade skattebördor på lönarbetarna, barnfamiljerna och pensionärerna och ökade skatter på stora förmögenheter, bolagsvinster, spekulationsvinster. Samtidigt måste landsting och kommuner säkra nödvändiga inkomster för en aktiv social reformverksamhet, utbyggd kultursektor, planerad regionalpolitik och intensiv miljövärd.

Herr talman! I de konkreta frågor som i dag kan debatteras har vpk framlagt en motion som tar upp en del av de förslag som bör ingå i en genomgripande skattereform. Vi har i motionen ställt en rad förslag som motverkar de negativa effekterna av skatteomläggningen och som åstadkommer en reell skattesänkning för lönarbetargrupperna.

Det är först och främst förslaget att den allmänna arbetsgivaravgiften skall slopas för kommuner och landsting. Detta skulle inte bara neutralisera den kostnadsfördrande effekten för kommunerna av skatteomläggningen för 1978 utan innebära en direkt minskning av deras kost-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

nader och därmed en förbättring av deras ekonomi och möjligheter att hålla nere de kommunala skatterna resp. bygga ut reformverksamheten. Men jag skall inte gå närmare in på dessa frågor – dem kommer Nils Berndtson att ta upp senare under debatten tillsammans med vårt avslagsyrkande på regeringens förslag till sänkning av arbetsgivaravgifterna.

Huvudlinjen i vårt förslag till skatteförändring för nästa år är en ändrad fördelning till låg- och mellaninkomstgruppernas bästa. Vi säger nej till en förändring av skatteskalen och föreslår ett slopande av momseffekten på livsmedel. Detta kommer verkligen att lätta skatterna för låg- och mellaninkomstskikten. Det är en stor orättvisa att det finns en proportionell indirekt skatt på livsmedel. Det är till livsmedel och dagligvaror som den utan jämförelse största delen av arbetarinkomsten går när den höga hyran väl är betald. Det är utifrån dessa realiteter som vpk i många år har slagits för att få bort momsens på mat.

Vi föreslår också att den momshöjning som de borgerliga genomtruffade i våras slopas och att vi i första hand återgår till den förra momsnivån för de övriga varorna. Vi kan konstatera att socialdemokraterna den gången var med oss när vi ville stoppa momshöjningarna. Det tyckte vi var ett steg i rätt riktning.

Vpk föreslår vidare att kommunerna ges ytterligare en miljard kronor just för att därigenom hålla nere de kommunala skatterna.

För att få bort effekten att även de med höga inkomster tjänar på momssänkningen och slopandet av momsens på mat föreslår vi att skatterna skärps för dem med höga inkomster. Inom vpk är vi konsekventa även när vi lägger fram skatteförslag. Läger vi förslag som i sin teknik innebär att även de höga inkomsttagarna skulle få skattelättnader, garderar vi det med att föreslå skärpningar i just dessa inkomstskikt – detta till skillnad från vissa andra motionärer här i kammaren.

Förslagen om skärpning av beskattningen av de stora förmögenheterna, arven och gåvorna samt realisationsvinster är ytterligare en konsekvens av denna vår inställning. Framför allt i denna raketinflationens tidsepok visar det sig verkligen att det är de förmögna som skapar ytterligare förmögenheter just genom inflationen. De fasta värden såsom fastigheter och konst som det spekuleras i inte bara står sig utan ökar i värde även i förhållande till penningvärdeförsämringen. För att kunna spekulera på detta sätt fordras det stora förmögenheter om det skall ge resultat, och sådan spekulation måste naturligtvis stoppas. Regeringen å sin sida vill underlätta denna marknad, och även där står vi i klar motsättning till den borgerliga politik som möjliggör sådant.

Herr talman! Jag vill sluta detta anförande med att yrka bifall till samtliga de vpk:s motioner som behandlas i denna debatt och som inte har tillstyrkts av utskottet samt till det särskilda yrkandet om avslag på regeringens förslag om en inflationsstabiliserad inkomstskatteskala. Jag tycker att det är en något underlig propositionsordning som utskottet har angett. Det förefaller som om utskottet genom att baka in hela vårt förslag till en annan inriktning av skattepolitiken har missat att vi också

har yrkat avslag på regeringens proposition. Det är av den anledningen tydligen nödvändigt att här i kammaren lägga ett särskilt yrkande under mom. 6 i skatteutskottets betänkande 1977/78:14, där vpk än en gång yrkar avslag på förslaget om inflationsskyddade skatteskalor. Vi får tydligen fortsätta att göra på detta sätt så länge de borgerliga ledamöterna i riksdagen inte låter vpk medverka i utskotten på lika villkor.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! Av dagens omfattande debattämnen skall jag bara beröra två avsnitt, nämligen den statliga inkomstskatteskalan för 1978 och sänkningen av arbetsgivaravgiften.

I avvaktan på den varaktiga skattereform som förutskickades i regeringsförklaringen i oktober förra året och som bl. a. skulle syfta till att ta bort inflationens inverkan och att sänka marginalskatterna har det blivit nödvändigt att för 1978 – liksom för tidigare år under 1970-talet – göra en begränsad justering av inkomstskatten. En sådan begränsad skatteomläggning för 1978 bör givetvis ligga i linje med de mål som nämndes i regeringsförklaringen. Propositionen 49 syftar därför till att för nästa år dels ta bort de skattehöjande effekter som inflationen medför, dels fortsätta sänkningen av marginalskatterna för heltidsarbetande löntagare i vanliga lönelägen.

Innan propositionen förelades riksdagen bereddes arbetsmarknadens parter tillfälle att lägga synpunkter på ett preliminärt skatteförslag. Vid dessa kontakter yrkade TCO på ytterligare skattesänkning i inkomstskikten 50 000–65 000 med motiveringen att det just i dessa inkomstlägen hade visat sig svårt att få gehör för särskilda lönesatsningar såväl hos enskilda arbetsgivare som hos kommuner, t. ex. när det gällt sjuksköterskorna. TCO:s ytterligare sänkingsyrkanden skulle kosta ca 200 milj. kr.

Från LO:s sida framfördes önskemål om skattesänkningar i lönelägena 40 000–60 000.

Regeringen beaktade de önskemål som TCO framförde. Det synes egendomligt att den sålunda av TCO accepterade skatteskalan kan sägas ha "höginkomstprofil", vilket gjorts gällande i debatten. Regeringen gjorde också vissa skattesänkningar i de lönelägen där LO önskade det. Båda dessa förändringar gjordes i propositionen utan att några begränsningar i andra löneskikt företogs. Totalt innebär propositionens skattesänkningar en kostnad på 5,5 miljarder i jämförelse med den skatteintäkt staten skulle ha fått vid ett bibehållande av 1977 års skatteskala.

Regeringen har genom den föreslagna skatteskalan gått ganska långt när det gäller att genom ändrad skatt för 1978 underlätta för arbetsmarknadens parter att nå ett rimligt löneavtal för detta år. De samlade skattelättnaderna ger full kompensation för de verkningar som inflationen kan uppskattas få, och därutöver innebär förslaget en viss reell skattesänkning.

När det gäller marginalskatten, alltså skatten på de sist intjänade tu-

senlapparna, föreslår regeringen de största skattesänkningarna just i de lönelägen där drygt två tredjedelar av de heltidsarbetande löntagarna ligger. Sänkningarna utgör en fortsättning på de sänkningar som gjordes inför 1977 och uppgår denna gång till mellan 3 och 8 procentenheter i lönelägena 45 000–75 000 kr. Det socialdemokratiska motförslaget sänker marginalskatten med ungefär lika många procentenheter men slutar sänkningarna redan vid 55 000 kr. Socialdemokraterna skärper således marginalskatten med 2 à 3 procentenheter i de vanliga lönelägena 55 000–75 000 kr. i jämförelse med regeringens förslag.

Från TCO:s sida har viss belåtenhet uttalats över sänkningarnas omfattning och utformning. Inom denna förhandlingssektor bör följaktligen inkomstskattesänkningen kunna medverka till en lättare avtalsuppgörelse. LO å sin sida har däremot, trots vissa beaktanden av de framförda synpunkterna, inte uttalat något gillande av regeringsförslaget. Den politiska bindningen mellan LO och socialdemokraterna kanske gör sådana uttalanden omöjliga, men faktum är ju dock att den nya inkomstskatteskalan för 1978 utgör ett verksamt bidrag från statsmakterna till nästa års avtalsuppgörelse.

När det gäller regeringsförslaget om slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften i inre stödområdet och halvering av densamma i övriga landet framkommer klart den principiella skillnaden i den socialistiska och den icke-socialistiska synen på stimulans åt produktionen. De tre regeringspartierna är av den uppfattningen att det allmänna klimatet för produktionen i Sverige bör förbättras och att sänkningen av arbetsgivaravgifterna får ses som *ett* bidrag i denna strävan. Sänkningen gagnar såväl företag vilka befinner sig i ett kritiskt ekonomiskt läge som företag i normal, vinstgivande produktion. Det gäller enligt vår mening att ge även lönsamma företag den stimulans som rimliga beskattningsförhållanden innebär. Vårt land har all anledning att värna om den produktion som även i dagens hårda läge är vinstgivande. Vinstgivande företag är den bästa garantin för tryggad sysselsättning.

Socialisterna i sin tur vill hårdare beskatta den lönsamma produktionen och selektivt dela ut stöd till olönsamma företag. Det senare är nödvändigt i många fall, och regeringens stora insatser i detta sammanhang visar att vi är beredda till sådana satsningar. Men än viktigare är att förebygga att i dag lönsamma företag råkar i en sådan situation att stödåtgärder behövs. Sänkningen av arbetsgivaravgiften är alltså ett bidrag med denna inriktning.

Sänkningen motsvarar endast den höjning av de sociala arbetsgivaravgifterna som genomförs från årsskiftet. Det enda som åstadkoms är således att ingen höjning av de totala arbetsgivaravgifterna sker, vilket i sin tur bidrar till att underlätta avtalsförhandlingarna för 1978. Om sänkningen inte skett, skulle avräkning från det tillgängliga förhandlings- och löneutrymmet ha behövt ske för de höjda sociala arbetsgivaravgifterna.

Socialdemokraternas motstånd mot sänkning av allmänna arbetsgivar-

avgifter plus vissa höjningsförslag skulle i praktiken ha inneburit en höjning av de totala arbetsgivaravgifterna med minst 2,5 procentenheter – i inre stödområdet med 4,5 procentenheter – något som verkligen inte skulle ha gagnat företagsamheten i vårt land i dagens läge.

För kommunerna innebär sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften en kostnadslättnad med ca 900 milj. kr., motsvarande ca 50 öres utdebitering. För kommunerna i inre stödområdet innebär sänkningen totalt 50 milj. kr. – pengar som väl behövs där.

Regeringens avsikt är att gå vidare med de påbörjade sänkningarna och så småningom få bort den allmänna arbetsgivaravgiften i hela landet. Att i dagens läge fortsätta att straffbeskatta företag med många anställda måste anses vara direkt felaktigt med de stora sysselsättningsproblem som vi f. n. har.

Jag skulle vilja ytterligare något gå in på påståendet om höginkomstprofil i den nu föreslagna skatteskalen. Jag kan läsa direkt ur TCO-Tidningen nr 18 i år, där man sade så här i ledarspalten:

”Regeringens framlagda skatteförslag ger de största skattesänkningarna i skikten 50 000 kr till 85 000 kr. Därigenom tar det ganska bra sikte på TCO-området som har huvudparten av sina medlemmar i dessa skikt.

TCO har dock i sin kontakt med regeringen yrkat på ytterligare skattesänkning i inkomstskikten 50 000 kr till 65 000 kr.”

Det här numret utkom innan propositionen förelåg, men under den tid då löntagarorganisationerna hade möjlighet att yttra sig över det preliminära förslaget.

När propositionen sedan lämnades återkom TCO-Tidningen i sin ledarspalt i nr 19 år 1977 med följande:

”Regeringen har uppenbarligen lyssnat bl. a. på LO och TCO när det gäller sänkningar av statskatten för 1978.

Det framgår av det förslag som publicerats och där regeringen gjort extra sänkningar inom de skikt, som organisationerna förordade.

Därmed har regeringen lämnat sitt bidrag för att underlätta för arbetsmarknadens parter att träffa uppgörelse om 1978 års löner, vilket också varit huvudsyftet.”

När en så stor löntagarorganisation, med ca en miljon medlemmar, gör så positiva uttalanden om det nu framlagda skatteförslaget för 1978 har jag svårt att förstå att man skall behöva påstå att det har en höginkomstprofil. Tvärtom syftar ju sänkningarna till att träffa just de stora löntagargrupper som är organiserade t. ex. i TCO, och som vi vet är inte skillnaden i fråga om genomsnittslönerna så stor mellan TCO och LO.

På Tommy Franzéns inlägg skulle jag bara vilja svara, att på sätt och vis har regeringsförslaget i fråga om den allmänna arbetsgivaravgiften mera tillmötesgått vpk:s krav när det gäller just kommunerna än vad t. ex. det socialdemokratiska förslaget gör. Därmed vill jag kanske inte säga att kommunisterna och de borgerliga står närmare varandra, men faktum är att 900 milj. kr. i skattelindring nästa år för kommunerna

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

inte är helt utan betydelse.

Glädjande är att just kommunerna i det inre stödområdet särskilt gynnas av det borgerliga regeringsförslaget, som ju innebär 100 milj. kr. lägre statligt skatteuttag av dem än om vi skulle följa det socialdemokratiska motionsförslaget att återinföra en 4-procentig allmän arbetsgivaravgift i det inre stödområdet.

Tommy Franzén nämnde kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Vi har en kommunalekonomisk utredning, som relativt snart skall komma med ett betänkande i denna fråga, och jag tycker, liksom regeringen, att det finns anledning att avvakta den.

När det gäller tanken att ändra ränteavdragen, som otvivelaktigt gynnar höginkomsttagare, har jag en uppfattning som ganska väl överensstämmer med Tommy Franzéns; jag skulle också vilja se att detta ränteavdrag från inkomsten ändrades till en procentuell skattereduktion, lika för alla lönelägen. Men även här har vi en utredning på gång. 1972 års skatteutredning har nämligen specialuppdraget att försöka lägga fram en rimlig lösning på det här området. Det är förvisso inte så lätt, och jag tycker att vi har anledning att vänta på årets förslag.

Beträffande de allmänna principerna i vpk:s yrkande i motionen om skatteförändringar vill jag bara nämna att ett slopande av mervärdesskatten på livsmedel – det talar vi om i betänkande nr 14 s. 25 – kostar ungefär 4 miljarder kronor. En sänkning av den allmänna mervärdesskatten på övriga varor till 15 % kostar 3,2 miljarder kronor, och ett totalt slopande av arbetsgivaravgiften för kommunerna kostar 2,5 miljarder kronor. Tillsammans med ytterligare 1 miljard kronor i statsbidrag till kommunerna innebär vpk:s yrkande en ökad statskostnad på ungefär 11 miljarder kronor, vilket är skälet till att utskottsmajoriteten inte har ansett sig kunna tillstyrka vpk:s yrkande.

Herr talman! Jag ber att få avsluta mitt anförande med att yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandena nr 14, 15 och 16.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall polemisera mot herr Hörberg, men jag är en aning förvånad över hans resonemang om att våra förslag skulle innebära 11 miljarder kronor i extra utgifter. Jag undrar om inte herr Hörberg sammanblandar vänsterpartiet kommunisternas förslag med en enskild motion från minuspartiet i denna riksdag.

För vårt skattealternativ har vi full kostnadstäckning. Det vore farligt för herr Hörberg att säga något annat. Ett slopande av mervärdesskatteeffekten på mat jämte de övriga åtgärder vi har föreslagit betingar ungefär samma kostnader för staten som det förslag som vi har yrkat avslag på, nämligen regeringens proposition. Om herr Hörberg vill dribbla bort våra kostnadstäckningar, får han också försöka dribbla bort hur regeringen skall klara av intäktsbortfallet genom sina förslag.

Vi yrkar avslag på statsskatteskalorna och på en nedsättning av arbetsgivaravgiften. Där har vi pengarna. För vår del har vi inga problem

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att få dessa bitar att gå ihop.

Så kom det argument som jag nära nog efterlyste i mitt inledningsanförande. Herr Hörberg sade att vi skulle vänta på utredningen. Det var tydligen vad regeringen inte hade tålamod att göra när det gällde det s. k. inflationsskyddet. Regeringen har bevisat att väntan på utredningar är ett självändamål. När det passar ens egna syften, då klappar man till fastän utredningen inte har lagt något förslag på bordet.

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har faktiskt inte sammanblandat vpk:s mycket korrekta yrkande, som redovisas på s. 25 i skatteutskottets betänkande nr 14, med minuspartiets – det var Tommy Franzén som använde den benämningen – kostnader, vilka redovisas på s. 28 i samma betänkande och som också råkar uppgå till 11 miljarder kronor. På s. 25 talar vi om att ett slopande av mervärdeskatteeffekten på livsmedel kostar 4 miljarder kronor, att en sänkning av mervärdesskatten till 15 % på andra varor än livsmedel kostar ca 3,2 miljarder kronor och att ett slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting kostar ca 2,4 miljarder kronor. Det blir tillsammans ca 10 miljarder kronor. Dessutom har ni ett yrkande om ytterligare 1 miljard kronor i bidrag till kommunerna. Jag får summan till 11 miljarder kronor. Det är väl en tillfällighet att det råkar bli samma belopp som herrar Hagel och Lövenborg har kommit fram till i sin motion.

Det andra som Tommy Franzén sade var väl inte riktigt rätt. Jag anser att man skall avvakta sittande utredningar när det gäller kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och när det gäller t. ex. hur vi skall ändra ränteavdragen till en eventuell skattereduktion. Det vidhåller jag. Men 1972 års skatteutredning har faktiskt under året framlagt ett förslag om ett inflationsskydd. Förslaget har gått på remiss och fått både ros och ris. Bl. a. remissyttrandena har föranlett budgetministern att ändra på skatteutredningens inflationsskyddssystem och i stället framlägga det förslag som finns i propositionen. Vi har faktiskt väntat på utredningen även när det gäller förslaget till inflationsskydd.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hörberg fortsätter debatten som om han inte hade märkt att vi har yrkat avslag på de föreslagna förändringarna av skatteskalan, yrkat avslag på inflationsskyddet och yrkat avslag på regeringens förslag till sänkning av arbetsgivaravgifterna. Där täcks kostnaderna för vårt förslag.

Skatteförslagen har kommit till också av den anledningen att de skulle underlätta avtalsrörelsen, vilket framhållits i debatten. Men man tar ju inte hänsyn till höjningarna av kommunal- och landstingsskatterna som i många fall helt åter upp sänkningen av statsskatten. Det blir särskilt fallet nästa år. Regeringens förslag till ny skatteskala innebär en sänkning av statsskatten med bara 725 kr. för en person med 40 000 kr. inkomst,

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1 240 kr. vid 50 000 osv. När nu landstings- och kommunalskatterna för 1978 är klara visar det sig att höjningarna i vissa fall slukar praktiskt taget hela sänkningen av statsskatten. Bara landstingsskatten höjs med i genomsnitt 1:20 per hundralapp, i flera landsting med 1:50 och i något fall med 2:50. Kommunalskatten går upp, i Göteborg exempelvis med 3 kr.

Tar man hänsyn till det här i en löneuppgörelse, så kommer det ju att visa sig att det inte går att fortsätta att förändra den statliga skatten utan att låtsas om de kommunala och landstingskommunala skattehöjningarna. Det måste en annan ordning till. Det måste till en statskommunal progressiv enhetsskatt, som också täcker kostnaderna för kommuner och landsting. Det är enda sättet att garantera lönarbetarna bibehållen reallön, i vart fall beträffande skatterna.

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är mycket bekymrade över de höjningar som kommunal- och landstingsskatterna blir föremål för nästa år. De är mycket beklagliga. En liten smula hjälp får kommuner och landsting genom sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Det gör ungefär 50 öre. Jag är medveten om att det inte betyder så mycket, men på sina håll gör det kanske en tredjedel eller en fjärdedel av en höjning som eljest skulle ha blivit större.

Det är alldeles riktigt som Tommy Franzén säger att på många håll väger kommunal- och landstingsskattehöjningarna upp den statliga inkomstskattesänkningen. Det är ett stort bekymmer, men därför är det desto angelägnare att vi som sitter här i riksdagen också försöker möta kommunalskattehöjningarna genom att verkligen göra denna sänkning av statsskatten.

Sedan hoppas jag precis som Tommy Franzén att vi i framtiden skall få en samordning mellan den kommunala, f. n. procentuella, och den statliga, nu progressiva skatteskalen, så att vi får en enhetsskatt och en vettigare fördelning av kostnaderna mellan stat och kommun. Intill dess att den kommunalekonomiska utredningen har lagt fram ett förslag i den riktningen får vi nöja oss med den lösning som föreslås i propositionen.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena." Så hette det i de gamla grundlagarna. Nu var och är nog det inte alldeles sant, även om formuleringen fanns i en grundlag som så småningom uppnådde en aktningvärd ålder och motsvarande grundtanke också finns i den nuvarande grundlagen. Det ligger en betydelsefull begränsning redan i nyssnämnda grundlagsparagraf. Det sägs nämligen också att kommunerna själva bestämmer sin skatt, och det är ett betydelsefullt tillägg. De kommunala skatterna är betydande för människorna. Kommunalskatten är den tyngsta inkomstskattedelen för

nästan alla inkomsttagare. De kommunala skatterna är också betydande för samhällsekonomin. De utgör en stor del av våra samlade resurser och av de totala skatteinkomsterna. De stigande kommunalskatterna är också ett av våra besvärligaste skatteproblem.

Nu finns det också en rad andra begränsningar av riksdagens beskattningsrätt, inte formella men väl reella. En rad fakta och omständigheter och en rad hänsyn till effekter och politiska möjligheter måste vägas mot varandra. Man måste t. ex. ta hänsyn till inkomststruktur och inkomstutveckling, till prisutveckling och utgiftsautomatik. Detta gör att det förvisso inte är så lätt att sig själv beskatta.

Jag har många gånger under 1970-talet sagt att det är möjligt att göra betydande reformer inom vårt skattesystem, men jag har också sagt att det är omöjligt att finna något helt nytt system som på en gång löser alla de problem vi nu har. De förändringar som vi i dag kommer att besluta om är ett steg i ett målmedvetet reformarbete. De innebär dels att den statliga inkomstskatten sänks för 1978 års inkomster, dels att skatteskalen inflationsskyddas. Många av de problem som finns i vårt skattesystem – ja, nästan alla – beror på den synnerligen starka progressionen och de synnerligen höga marginalskatterna.

Stark progression och hög marginalskatt medför ökad risk för skattefusk och skatteflykt. Det blir mera lönande och mera vanligt att ägna sig åt legal skatteplanering eller olaglig skatteflykt än att verkligen arbeta.

Man får en känsla av orättvisa i vårt skattesystem. De som känner till systemets regler och undantag och kan och vill utnyttja dem kommer i ett bättre läge än de som inte kan och inte vill göra detta. Vi får besvärliga avdragsproblem, visserligen kanske inte så stora som en del tidningar vill ge intryck av men ändå för stora. Vi får en svart och en grå arbetskraft, illustrerad exempelvis i artiklar i tidningarna de senaste dagarna, vi får en svikande arbetsvilja och en skattetrötthet som på många håll leder till arbetströtthet.

En stark progression och hög marginalskatt medför också orimliga effekter då de kombineras med inkomstrelaterade bidrag och avgifter. Det är ju en rimlig tanke att inkomstrelatera en del bidrag, rimlig från fördelningspolitisk synpunkt och ur effektivitetssynvinkel. Man kan för en jämförelsevis begränsad kostnad rikta bidragen till grupper som bäst behöver dem och sätta in ett stöd när och där det behövs bäst. Likaså kan det ibland finnas skäl att inkomstrelatera avgifter för tjänster, alltså att den som har en lägre inkomst får betala mindre än den som har en högre. Man får alldeles orimliga effekter om man summerar höga marginalskatter och inkomstrelaterade bidrag och avgifter. Man får en total marginaleffekt som i normalfallet handlar om 80–90 %, i flera fall 90–100 % och i mera speciella fall t. o. m. över 100 %.

Vidare försvårar stark progression och höga marginalskatter avtalsförhandlingarna och driver på kostnadsutvecklingen. Löntagarna måste begära mycket höga löneökningar för att kunna bevara och förbättra sin standard. Det nuvarande skattesystemet har ett stort ansvar för att Sverige

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

just nu har så många bekymmer med sin ekonomi.

En stark progression och ökade marginalskatter är också ett problem för hela samhällsarbetet. De minskar just genom sina sammanlagda effekter tilltron till solidariteten och insikten om betydelsen av en stor offentlig sektor för att klara sysselsättning och välfärd.

Än en gång: Många av de problem som finns i vårt nuvarande skattesystem, ja, nästan alla, beror på den synnerligen starka progressionen och de synnerligen höga marginalskatterna. Det är därför som det är så viktigt att reformera inkomstbeskattningen. Marginalskatten är hög och blir allt besvärligare. Industrierbetaren som för några år sedan hade en marginalskatt på 50 % har i dag 65 % och skulle om några år få 80 %, om den hittills förda skattepolitiken skulle fortsätta. Progressionen var 1976 starkare vid en inkomst på 35 000 kr. än den var 1970 vid en inkomst på 100 000 kr. i det penningvärde som då gällde.

Jag vill betona att jag anser att inkomstskatten bör vara progressiv. Inkomstskatten är ett viktigt instrument för att uppnå fördelningspolitiska mål, för att medverka till jämnare reella inkomster. Men en inkomstskatt som är så starkt progressiv, som vår skatt i dag, är mera negativ än positiv.

Det förslag vi nu debatterar betyder att marginalskatterna sänks med 2-8 procentenheter. Det är ett betydelsefullt steg som bör följas av flera. Jag beklagar att oppositionen i sitt alternativ för 1978 inte är beredd att medverka till att sänka marginalskatterna på samma sätt som regeringen vill, och att man i den skattepolitiska debatten inte tycks vara medveten om vilka problem den starka progressionen och de höga marginalskatterna skapar.

Det är också oroande att de stigande kommunalskatterna medför att marginalskatteförbättringar på det statliga skatteområdet reduceras och för somliga t. o. m. försvinner. Jag skall inte nu gå närmare in på de kommunala skatterna - vi kommer att inom de närmaste månaderna få många tillfällen att debattera kommunal ekonomi och kommunal beskattning. I morgon kommer den kommunalekonomiska utredningen att redovisa sitt slutbetänkande, och vi får då ett underlag för en fortsatt debatt.

Jag vill bara än en gång betona att jag betraktar kommunalskatterna som ett av våra besvärligaste skatteproblem och att det är en gemensam uppgift för staten och kommunerna att medverka till att bryta de senaste årens utveckling på kommunalskatteområdet, med för varje år stigande skatter. Kommunalskatterna är nu bra nära den nivå som systemet tål, och kanske har man t. o. m. i en del kommuner passerat den nivån.

Det mest väsentliga inslaget i den skatteproposition som vi nu debatterar är att inkomstskatteskalen kommer att inflationsskyddas. Vi har den uppfattningen - och både debatten och verkligheten har mer och mer övertygat oss om det riktiga i den - att ett automatiskt verkande inflationsskydd bör finnas i vårt skattesystem. Vi anger i propositionen fyra motiv för detta.

Endast därigenom ges en garanti för att de fördelningspolitiska avvägningar som uttrycks genom riksdagens beslut om skatteskalen blir bestående tills beslut fattas om ändrad avvägning.

Endast därigenom kan den framtvingna och av alla parter beklagade årliga sammankopplingen av löneförhandlingar och beslut om skattejusteringar brytas.

Endast därigenom kan skatteskalen ges det mått av varaktighet som krävs för att arbetsmarknadens parter skall kunna överblicka konsekvenserna av ett flerårigt löneavtal.

Endast därigenom kan debatten om förändringar av skatteskalen föras i sådana termer att medborgarna får en klar och rättvisande reell bild av olika skatteförslag.

Nu säger oppositionen nej till inflationsskyddade skatteskalor, huvudsakligen av tre skäl. Det gäller för det första fördelningspolitiska motiv. Man menar att inflationsskyddet är ogynnsamt från inkomstfördelnings synpunkt. Men fördelningspolitiskt är ju inflationsskyddade skatteskalor neutrala. De betyder att man bevarar den skattefördelning och det skattetryck som man senast beslutat, utan att vare sig skärpa eller lindra effekterna. Man kommer ifrån ett system där inflationen smyghöjer skatterna. Det blir i stället genom ett politiskt beslut man förändrar en fördelningspolitisk profil i ett skattesystem, och det tycker jag är bra. Det skall vara politiska beslut bakom sådana förändringar, och det skall vara en öppen debatt bakom dessa beslut.

Oppositionen anför för det andra statsfinansiella skäl. Man menar att kostnaderna för en sådan förändring skulle vara för höga. Men statsfinansiellt får ju ett inflationsskydd inte någon annan effekt än andra former av skatteomläggningar. Skulle en förändring kosta 5 miljarder, kostar den 5 miljarder i vilken form den än genomförs. I alla fallen uppkommer frågan om i vilken omfattning och i vilka former som några andra skatteförändringar skall göras och om de skall ske samtidigt eller vid någon annan tidpunkt.

För det tredje nämner man stabiliseringspolitiska skäl. Man menar att det skulle vara effektivare att varje år göra en skatteomläggning av det slag som tidigare har gjorts under 1970-talet. Men just genom att undanröja inflationens effekter på skattesystemet kan man ju få en lugnare kostnadsutveckling än eljest och man kan också underlätta avtalsförhandlingarna. Nu tycker jag att man inte bör tala om stabiliserande effekter i samband med det nuvarande skattesystemet. Den starka progressionen och de kraftiga margineffekterna verkar tvärtom destabiliserande.

Trots åtskilliga månaders debatt är det fortfarande svårt att sakligt resonera om inflationsskyddet och dess effekter. Oppositionen utgår i alla sina resonemang från att en skatteskala som en gång beslutats också skall gälla framdeles, t. ex. att den år 1970 beslutade skatteskalan skall gälla för 1970-talet och in på 1980-talet.

Sedan gör man jämförelser med de omläggningar som faktiskt har

gjorts. Man kommer fram till effekter för statsfinanser och enskilda människor och talar utan att rodna om skatteminskningar, skattehöjningar, kostnader osv. Det sägs t. o. m. att de egna omläggningarna har gett de stora löntagargrupperna skattelättnader långt utöver vad de skulle ha fått till följd av en automatisk indexuträkning och att statsverket fått långt större skatteinkomster än vad andra alternativ skulle ha inneburit. Men eftersom omläggningarna ju antas vara neutrala i fråga om kostnader, kan någonting sådant helt enkelt inte vara möjligt. Och man gör jämförelser år för år, trots att de individuella inkomsterna inte är jämförbara. Vid omläggningarna antas det ju att avräkningar skett varje år.

Uppriktigt sagt: Resonemang av den typen är både ointressanta och meningslösa, om de förs på det sätt som oppositionen för dem och med de formuleringar som oppositionen använder. Vem har sagt att inflationsskyddade skatteskalor skall vara oförändrade år efter år, årtionde efter årtionde?

Jag vill slå fast: Ett inflationsskydd löser inte alla problem. Vi har exempelvis fortfarande för höga marginalsatser. Inflationsskyddet betyder bara att marginalsatserna och inkomstsattesatserna inte höjs automatiskt. Det kan sedan självfallet då och då finnas skäl att justera det skattesystem man beslutat om. Det behöver självfallet inte ske årligen, utan det sker när man av politiska och sakliga skäl finner det vara motiverat.

Vi får en meningsfull debatt först om vi utgår från en korrekt beskrivning av förslagets innebörd och av verkligheten. Jag tror att det är betydelsefullt för hela vår demokrati och för vårt politiska liv att vi kan debattera skatter och skatteförslag med utgångspunkt i fakta och verklighet. Det finns förvisso åtskilligt att resonera om, även om vi håller fast vid den utgångspunkten.

Jag vill också säga några ord om ett annat förslag, nämligen förslaget att den allmänna arbetsgivaravgiften fr. o. m. år 1978 skall avvecklas inom det inre stödområdet och nedsättas från 4 till 2 % i de övriga delarna av landet. Vi ser det som ett led i arbetet på att förbättra det svenska näringslivets konkurrensläge, och vi menar att det är ett betydelsefullt steg för att trygga sysselsättningen.

Oppositionen säger nej till detta och menar att det är att "planlöst" sprida pengar över näringslivet. Men det är egentligen märkligt att förändringar i den ena riktningen – den tidigare regeringens höjningar – skulle vara mer kloka, genomtänkta och planerliga än förändringar i den andra riktningen, som bara skulle vara planlösa.

Det har sagts i debatten, bl. a. i dag, att kostnadsstabilisering är ett väsentligt mål. Jag har samma uppfattning. Men jag har svårt att förstå att det skulle innebära en kostnadsstabilisering om vi höjde kostnaderna dels med 2 % generellt, dels med ytterligare 2 % i det inre stödområdet, dels med ytterligare 0,5 % för att finansiera en annorlunda skatteomläggning, dels dessutom för vissa grupper av företagare genom föränd-

ringar i grundavdrag och inkomstberäkning. Detta är ju att medverka till att höja kostnaderna – och det i ett skede då Sverige redan har en del problem på exportmarknaden och hemmamarknaden. Och även för kommunerna skulle ytterligare avgiftshöjningar betyda problem: ökade kostnader för kommunerna som arbetsgivare, mindre skatteunderlag och därmed lägre kommunala skatteinkomster. Nej, att höja arbetsgivaravgifterna – det är allt en besynnerlig väg att stabilisera kostnaderna. Det skulle ju höja kostnaderna och därmed betyda problem för sysselsättningen.

Till sist: Det har sagts en mängd saker om vilken betydelse olika skatteförändringar under det gångna året har fått för människorna, statsfinanserna och samhällsekonomin. Det har talats om övervältringar och om att drabba vissa och att gynna andra.

Vi har lagt fram rätt många skatteförslag för riksdagen sedan hösten 1976. Några har gällt betydelsefulla förändringar, exempelvis inflations-skyddade skatteskalor. Några har gällt rätt marginella förändringar, detaljusteringar i skattelagstiftningen. Några har gällt att förbättra arbetsvillkoren för människorna, för näringslivet, för ideella organisationer. Några har gällt skatteskärpningar motiverade av t. ex. statsfinansiella skäl, miljöskäl eller nykterhetspolitiska skäl.

Det är ett betydelsefullt reformarbete som har inletts, och jag hoppas att de tre stora skatteutredningarna, som nu under november och december lägger fram sina slutbetänkanden, kan ge underlag för ett fortsatt reformarbete.

Men då jag i olika ordalag hört talas om de mest fantastiska förändringar, övervältringar och annat – då känner jag inte igen propositionerna, då kan jag inte finna sakligt underlag för detta i någon enda av de många propositioner som lagts sedan hösten 1976. Sådana förändringar har inte skett och kommer inte heller att ske.

Vi lovar inte att sänka de samlade skatterna. Detta är inte möjligt nu i ett samhälle med höga ambitioner då det gäller sysselsättning, social trygghet, undervisning, kommunikationer osv.

Men vi lovar ett intensivt arbete för att begränsa skatterna, för att undvika skattehöjningar och för att utnyttja våra skattemedel så effektivt som möjligt – ett mera intensivt arbete än vi har varit vana vid under de gångna åren. Vi vill självfallet inte föra en skattepolitik som skulle drabba flertalet människor och gynna ett fåtal. Bortsett från alla sakliga skäl och alla politiska värderingar – så okloka är inte några partier, i vart fall inte något av regeringspartierna. Men vi vill undanröja orättvisor. Vi vill få ett skattesystem som gör det mera meningsfullt att arbeta och spara, ett skattesystem byggt på solidaritet och på ansvar för samhällsekonomin. Det är detta som är och kommer att förbli målet för skatteförslag – lagda och under behandling i dag och för framtiden.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Mundebo sade att vi hade ett skattesystem i dag som det finns problem med och att marginalskatteproblemet är ett av de största problemen. Men vad är det han har att komma med i stället för detta problemfyllda skattesystem? Vi hade alla hoppats och trott att 1972 års skatteutredning skulle avlämna revolutionerande förslag. Efter vad jag tror mig ha bekant blir det mycket, mycket små förändringar i det skattesystem som nu finns. Detta skattesystem som sades ha så mycket problem föreslår man således inga större ändringar i.

När vi från vårt håll säger att vi nog måste begränsa uttaget av direkta skatter och försöka gå över till produktionsfaktorskatter av något slag, så försöker i stället den borgerliga regeringen ta bort dessa produktionsfaktorskatter. De skall inte ligga på produktionen längre, utan man skall avskaffa dem. Frågan är då: Var någonstans tänker sig budgetministern egentligen att ta in de skatter som vi behöver, när vi inte längre kan hålla på att betala våra utgifter i det här landet med att låna pengar i andra länder?

Det är alltså problem med det här skattesystemet, herr Mundebo, det kan jag gå med på. Men det är inte bara ett marginalskatteproblem i fråga om den direkta skatten. De allra flesta människor tänker kanske inte så rasande mycket på den sista hundralappen. För alla normalt arbetande människor är det ändå fråga om vad hela skatten blir på den samlade inkomsten.

För att sedan gå över till frågan om indexskalans konsekvenser så sade budgetministern att vi från oppositionens sida har använt tre skäl – fördelningspolitiska, statsfinansiella och stabiliseringspolitiska – mot regeringens förslag. Låt mig något mera utveckla det, om inte herr Mundebo var inne och hörde på vad jag sade förut.

Det är väl ändå så, om jag nu får ta upp fördelningspolitiska aspekter, att den som har höga inkomster i dag har betydligt större motståndskraft på grund av att han inte behöver konsumera hela sin inkomst utan kan placera en del av den överblivna inkomsten på värdesäkert sätt. Han kan t. o. m. ge sig till att låna pengar nominellt och få ut en värdefast avkastning av denna belåning. Vi har i vår reservation klart och tydligt bevisat att det är så att de som har höga inkomster också skaffar sig stora skulder. Nog borde det statsfinansiellt betyda en hel del. Om man säger att vi aldrig behöver kompensera det bortfall som kan uppstå på grund av att inkomstskatteskalen är indexreglerad, eftersom det ju bara är skattehöjningar, betyder ju det att man inte hade tagit in 12 miljarder kronor under de gångna åren av 1970-talet, då vi haft en omläggning av Hagamodell. Varje gång som man indexreglerar någonting tar man bort ett led i kampen mot inflationen – det utgör den stabiliseringspolitiska delen.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Budgetministerns skattepolitik är sannerligen inte uppskattad av de högt uppskattade arbetarna.

Om det som budgetministern säger inte är fråga om någon övervältring av skattetrycket på de arbetande, då skulle jag vilja ha en förklaring på vad det i så fall är fråga om, när regeringen vill ändra statsskatteskalorna så att den mest gynnar höginkomsttagarna. Och hur skall man betrakta momshöjningen i somras, kommunal- och landstingsskattehöjningarna – som också enligt budgetministerns utsago hårdast drabbar låginkomsttagarna –, lättnaderna för aktiefonderna, realisationsvinstbeskattningen och avskaffandet av arbetsgivaravgifter? Listan skulle kunna göras avsevärt längre.

Budgetministern fortsätter med att påstå att de inflationsskyddade skatteskalorna är fördelningspolitiskt neutrala. Jag vidhåller att det resonemang är en bluff. Inflationsskyddade skatteskalor som regleras av ett prisindex kan inte bli neutrala, utan de kommer ofelbart att i praktiken gynna dem som har de högsta inkomsterna. Det utredningsförslag om ytterligare inflationsskydd, som bl. a. enligt tidningarna skall läggas fram och som i det fallet skulle gälla grundavdragen, innebär ju ytterligare en eftergift till förmån för höginkomsttagarna. Till detta skall läggas de lättnader i samband med avdragen som finns i det nuvarande skattesystemet och som utredningarna inte heller vill göra någonting åt, och detta skapar fördelar för de burgna samhällsmedborgarna. Det är inte nog med att regeringen kraftigt medverkar till skapandet av A-, B- och C-lag på arbetsmarknaden genom att lönerna differentieras, man vill också utöka orättvisorna i skattesystemet. Detta är folkpartipolitik i moderaternas tappning!

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill göra tre korta kommentarer.

Jag tror inte och jag har inte trott att någon av skatteutredningarna kommer att föreslå några helt nya system, som skulle lösa alla våra problem på skatteområdet. Däremot tror jag att det samlade resultatet av de tre skatteutredningarna tillsammans med det remissarbete som myndigheter och organisationer under några månader kan komplettera detta med och det fortsatta arbetet inom regering och riksdag skall ge oss ett underlag för att under nästa år på väsentliga punkter stegvis kunna förbättra vårt skattesystem. Här finns en rad problem; en del av dem kan vi komma till rätta med, men en del blir fortsättningsvis problem – hur många skatteutredningar och hur långa debatter vi än har. Många av problemen skall vi trots allt komma till rätta med.

Så till frågan om marginalskatterna och inflationsskyddet! Marginalskatterna är ändå ett av de väsentligaste problemen i hela inkomstbeskattningen och därmed i det totala skattesystemet, för avtalsförhandlingarna och för hela samhällsekonomin. Hur stor den totala skatten blir beror ju bl. a. på marginalskatten, och därför är den sista hundralappen

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

av betydelse för alla inkomsttagare. Var och en som känner till resonemangen ute på arbetsplatserna och vid de fackliga förhandlingarna är mer än väl medveten om hur mycket just marginalsatterna betyder för de enskilda människorna.

Om det nu är så att människor med högre inkomster har ett bättre utgångsläge, så beror det på den utformning som riksdagen har beslutat att skatteskalen skall ha. Det är alltså ett politiskt beslut om hur skattnivåerna skall avvägas som medfört att fördelningen av inkomster och skatter ser ut som den gör. Det inflationsskyddar vi. Vill vi förändra det är det alltså ett politiskt beslut för regering och riksdag att ta.

Nu är jag rätt försiktig med sådana här generella omdömen om effekter för olika grupper och med att avgöra vilka som har det bra, vilka som har det bättre och vilka som har det mindre bra. Människors standard beror på inkomstnivåer, på skattnivåer, på bidragsnivåer, på kostnadsnivåer, och jag vill inte skriva under på generella påståenden om att effekterna är så där alldeles självklara. Jag tror att vi skall vara litet försiktiga med att göra det.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara att konstatera att budgetministern är något för optimistisk om han tror att tre skatteutredningars förslag kommer att bli så mycket bättre sammantagna än förslagen vart för sig – om ingen av dem gör så stora ändringar. Socialdemokraterna i företagsskatteberedningen ville göra förändringar, kanske av rätt revolutionerande art, men har inte fått någon majoritet.

Jag tror alltså att man måste inse att vi måste ha in ökade skatter på något sätt om vi skall kunna betala våra utgifter. – Jag kommer då in på den statsfinansiella sidan av saken och kan konstatera att man inte bara kan finna sig i att mekaniskt räkna index – utan att få någon som helst täckning för det skattebortfall staten får. Man måste helt enkelt göra om skalorna varje år, och det är vad vi har gjort under 1970-talet. Indexskalan skulle ha omfattat 12 miljarder de här åren, men vi har haft en skatteomläggning som har omfattat 30 miljarder kronor.

Det har alltså gjorts stora förändringar i skatteskalorna varje år. Det har som grund haft politiska beslut, byggda på politiska uppfattningar. Vi blir ganska säkert fast för att göra sådana justeringar också i fortsättningen, och vad skall vi ha en indexskala till, som vi måste ändra varje år? Den är helt meningslös – om man inte tänker sig att den skall slå mekaniskt, och det vill budgetministern inte nu heller att den skall göra.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om man skulle kunna tänka sig att inflationsskyddet skulle vara fördelningspolitiskt neutralt förutsätter det att man också indexreglerar lönerna efter samma skala. Det gör vi inte och därför kan det inte heller bli tal om någon neutralitet.

Kommunalskatterna ökar och statsskatten avtar. Man sänker den. Både den socialdemokratiska och den borgerliga regeringen har föreslagit sänkningar. Det medför att det läge där inkomsttagarnas kommunalskatt och statsskatt är lika höga hela tiden flyttas uppåt på inkomstskalan. I den skattetabell som gällt under 1977, med en kommunalskatt på 27 kr., kan man hitta den här skärningspunkten vid ungefär 91 000 kr., men med de kommunalskattehöjningar som har kommit och den förändring av statsskatteskalen som regeringen har föreslagit förskjuts skärningspunkten till någonstans mellan 110 000 och 115 000 kr. Det visar bara att det är kommunalskatten som är den tunga biten för den stora delen av löntagarna i vårt land.

Det var en ekonom som tog kontakt med mig på förmiddagen i dag. Han jobbar vid Göteborgs universitet och hade räknat fram vad vpk:s alternativ skulle innebära. Man kunde konstatera en klart bättre rättvisa om man följde vårt förslag. Han hade tagit hänsyn till de olika förslagen och även konstaterat att det i och för sig är rätt svårt att veta vilken effekt momsens innebär – alldenstund man inte direkt kan bedöma vad som är konsumtion och sparande. Men det visade sig att sänkningen av skatten vid en inkomst på 30 000 kr. skulle ligga på 1 600 kr., vid 50 000 kr. på 3 100 kr. och vid 100 000 kr. på ungefär 1 300 kr. Detta är ungefärliga siffror, som också förutsätter en skärpning av beskattningen av de höga inkomsterna vilket ingår i vårt förslag; en sådan skärpning skulle motverka moms bortfallet för dessa grupper.

Det går inte att i någon högre grad sänka statsskatten i de lägre skikten – för dessa utgör inte heller statsskatten någon egentlig börda; den kommunala utdebiteringen väger tyngst. Det är också där som sänkningarna måste göras om det skall ge några effekter för de stora löntagargrupperna här i landet.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är kanske väl tidigt att hösten 1977 föra den skattedebatt som vi har bättre förutsättningar att föra hösten 1978, då vi har de tre skatteutredningarnas förslag, remissyttrandena och förhoppningsvis också propositioner att bygga en sådan debatt på. Då lär vi få återkomma till frågorna om både den statliga inkomstbeskattningen och den kommunala inkomstbeskattningen.

Jag har på flertalet punkter en annan uppfattning än Tommy Franzén har, men jag instämmer gärna på en punkt, och det är när det gäller de kommunala skatternas avgörande roll i hela vårt skattesystem och vilken tyngd de har framför allt för de människor som har de lägsta inkomsterna och vilka små möjligheter vi har att inom det statliga inkomstskattesystemet uppnå väsentliga förbättringar för dessa grupper. Det är också därför som jag ser kommunalskatterna som ett av de besvärligaste skatteproblemen att ta itu med kommande år. Jag tror fortfarande på att skatteutredningarna skall kunna ge ett material som är berikande för den debatten, och också för riksdagens kommande beslut.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Budgetministerns mycket stillsamma och redovisande inlägg ger mig anledning till en koncentrerad kommentar.

Både budgetministern och tidigare här i dag ekonomiministern har talat om att den justering av skatteskalorna för 1978 som regeringen föreslår skulle vara ett element i underlättandet av 1978 års avtalsförhandlingar. Jag måste bekänna att jag inte tror på det – jag vill ha sagt det rätt omedelbart och omgående.

Vi har från LO även offentligt fått en reaktion av den innebörden att LO tvärtom ser den inkomstprofil som det provisoriska skatteförslaget innebär som en komplicerande faktor i kommande avtalsförhandling. Man anser sig vara tvingad att via lönerörelsen kompensera de lägre inkomsttagarna för att korrigera den skatteskala som budgetministern har serverat kammaren.

Vi har i en motion och i en reservation försökt lägga detta till rätta. Vi fäster utomordentligt stor vikt vid att man underlättar den komplicerade avtalssituationen nästa år.

Budgetministern har ägnat rätt mycket av sitt inlägg åt att analysera och kommentera konsekvenserna av våra nuvarande margineffekter i beskattningen. Det har tidigare här i dag sagts att vi har en medelutdebitering när det gäller kommunalskatten som ligger på 28:75, vill jag minnas. Jag tror att det är ett realistiskt antagande att vi inom en nära framtid har en medelutdebitering på ca 30 kr. – Jag är alldeles säker på det. Om man på detta skall ha en statsskatt som förtjänar benämningen – alltså en ren statsskatt – och den dessutom skall vara progressiv, vilket budgetministern understryker som sin mening och jag har samma uppfattning, då blir tyvärr marginalskatten en realitet för breda inkomsttagargrupper hur man än vänder sig. Det kan vem som helst räkna ut. Jag skulle bara i all stillsamhet vilja varna budgetministern för att fara omkring och inge människorna den föreställningen att det finns praktiska och realistiska möjligheter att radikalt förändra marginalskatters innebörd och utformning om man i bakgrunden har en kommunalskatt av den storleksordning som jag här har skisserat, en statsskatt ovanpå den och dessutom en statsskatt som är progressiv. Det är bättre att se situationen som den är och inte inge människorna alltför mycket falska förhoppningar som man sedan inte kan infria.

Detta om detta. Jag vill dessutom säga ett par saker till.

Försvaret av indexregleringen av skatteskalorna utgår från den felaktiga föreställningen att det nuvarande skatteuttaget relaterat till olika inkomstkikt är det absolut rätta skatteuttaget, att relationerna är de riktiga – detta sett mot bakgrunden av en tänkt inflation. Det har sagts tidigare i debatten och jag vill understryka det, att inflationen slår olika. Mat och dagligvaror betyder något helt annat i den löpande konsumtionen för en person som har 40 000–50 000 kr. i årsinkomst än för en person som har tre fyra gånger mer i årsinkomst. Man måste ta hänsyn till detta, och man avsvär sig de möjligheterna om man till varje pris vill

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

betrakta de nuvarande relationerna mellan inkomster och skatter som de riktiga, de som skall stå sig för framtiden.

Nu erkänner emellertid budgetministern att så illa menar han inte. Det är nödvändigt att komplettera indexskalan med justeringar där man klarar av detta problem.

Då har man egentligen de två klara alternativen framför sig sålunda: Enligt socialdemokratiens mening kan riksdagen obehindrad och helt obunden förutsättningslöst bedöma hur en skattepolitik skall utformas mot bakgrunden av inflationsekonomi. I regeringens förslag är man bunden till att först anpassa skattepolitiken till en indexreglering och därefter diskutera i vilken utsträckning man har möjlighet att diskvalificera denna indexreglering och se till de faktiska förhållandena. Jag föredrar absolut det första alternativet.

Med detta har jag bara velat säga att det vore önskvärt om man slutade upp med den mycket enfaldiga debatten att vi måste få en skattepolitik där riksdagen och icke inflationen bestämmer skatteuttaget. På regeringssidan är man inte beredd att ta konsekvenserna av sina egna inlägg. Man är på det klara med att man måste låta riksdagen diskutera skattepolitiken, och varför då inte låta den göra det helt förutsättningslöst. Inflationen får större inflytande på skattepolitiken med ert förslag än med socialdemokratiens förslag, där riksdagens prövning och beslut är helt förutsättningslösa. Detta sagt till budgetministern.

Sedan vill jag gärna vända mig till ekonomiministern med några synpunkter.

Herr Bohman hann med mycket under sina inlägg på förmiddagen. Han snuddade vid de flesta problemen i sinnevärlden. Han hann t. o. m. sätta upp farten så högt att vi väl alla som respektfullt lyssnade på honom hade en känsla av att han hade vissa svårigheter att själv hänga med i svängarna.

Han hann med Stålverk 80, och han hann fälla domen över detta. Det är han inte ensam om. Han har kolleger i regeringen som röstade för Stålverk 80 när den frågan lanserades första gången och sålunda var med på att det projektet borde genomföras, kolleger som sedermera med motiv som jag inte begriper reser omkring i landet och numera i efterklokhetens tecken betraktar det hela som någonting av ett kvalificerat vansinne. Jag tror att herr Bohman även hann med att säga någonting om varven.

Det är i dessa fall när allt kommer till allt en fråga om hur mycket som skiljer oss åt när vi gör en framtidsbedömning. Den av regeringens representanter som i första hand skulle bära ansvaret på industripolitikens och näringspolitikens områden uttalade sig för en tid sedan i en av våra ekonomiska tidskrifter. Han sade där bl. a. att någon metallurgi i Borlänge såg han ingen anledning och inga skäl att rekommendera. Det är klart att borlängeborna blev mycket fundersamma över detta, eftersom man ännu inte är färdig med de överväganden som skall ske. Inför denna reaktion gick vederbörande statsråd ut och talade om för borlängeborna

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

och andra att det han sade inte var så illa ment, att han var beredd att ändra sig och att han inte hade någon ståndpunkt i denna fråga.

Samma statsråd sade här i kammaren att det nu är nödvändigt att lägga ner ett eller flera varv med hänsyn till prognoserna för och situationen på det här området. Om jag inte läst Göteborgspressen fel råkade han ungefär lika illa ut när han kom ner till göteborgarna. Han fick anledning att ganska snabbt revidera sina besked och säga att detta är saker och ting som det är för tidigt att tala om just nu.

Naturligtvis vore det önskvärt om man i den politiska klarhetens tecken tänkte först och talade sedan. Det vill jag gärna skicka med till vederbörande som jag här direkt har apostroferat. Han får kanske tillfälle att klara ut detta litet längre fram.

När jag talar om detta vill jag emellertid säga ytterligare ett par saker. Det är mycket lätt att ändra uppfattning i sådana här frågor. Man drar sina slutsatser utifrån den speciella situation som man upplever i nuet och tror sedan att en trendutdragning av de slutsatserna ger ett riktigt resultat.

För de kammarledamöter som varit tappra nog att komma hit skulle jag kunna berätta att på våren 1976 gick det ett besked från ett av landets största stålverk till den kommun i vilket detta stålverk är beläget: Var nu vänlig och satsa hårt på bostadsbyggandet; vi ämnar öka vår arbetsstyrka med ca 800 man, och vi behöver hundratals nya bostäder. Kommunens representanter var litet mer fundersamma – eller kanske var det den naturliga trögheten som spelade in –, och man drog inte i gång med något utbyggt bostadsprogram. Litet mer än ett år senare är det företagets uppfattning att man måste reducera arbetsstyrkan med 1 000 man. Jag har många gånger upplevt hur svängningarna snabbt går från det ena ytterlighetsläget till det andra. Sanningen ligger många gånger mitt emellan. Jag tror att man skall se även Stålverk 80 från de utgångspunkterna.

Om man nu inte har den fatalistiska uppfattningen att världens utveckling har stannat av för all framtid, utan att den går vidare och att järn och stål är produkter som har en strategisk betydelse i all utveckling och för allt byggande världen över, kan man inhämta vissa ganska intressanta synpunkter när man ser på utvecklingen på det här produktionsområdet under låt mig säga de två tre senaste decennierna. Drar man den naturliga utvecklingskurvan, med bortseende från skiftningar i toppar och dalar, får man fram att behovet av stål – om nu inte utvecklingen i världen skall gå bakåt – för varje år stiger med 25 å 30 miljoner ton. Om man således i en sådan här utveckling, där både produktionen och konsumtionen i världen talar för att behovet årligen ökar med någonting mellan 25 och 30 miljoner ton, sätter in Stålverk 80:s program på 2,5 miljoner ton ett enda år i det här perspektivet, då tycker jag det är ganska onödigt att fara omkring och tala om det kvalificerade vansinnet eller att, som herr Bohman i hastigheten passade på att göra när han for över hela fältet, utbreda sin olust och sin kritik över projektet.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Läget är inte sådant att Stålverk 80 aktualiseras i dag, och det aktualiseras förmodligen inte i morgon eller nästa år heller. Men det socialdemokratiska partiet har talat om, att kommer vi tillbaka med en majoritet i det här huset, så är det företaget inte slopat. Det finns med i bilden och det finns resonliga, sakliga och välgrundade argument för att betrakta det som ett objekt i den svenska produktionsutvecklingen som det är realistiskt att räkna med även för framtiden.

Jag vill, herr talman, ta upp en del andra ting som ekonomiministern i sina inlägg här på förmiddagen uppbyggde oss med. Först och främst tycker jag att det gamla uttrycket att av sina egna skall man höra sanningen på ett alldeles utomordentligt sätt har blivit belyst i finansutskottets betänkande nr 10. Där säger man nämligen följande:

”Det är enligt utskottet därför uppenbart att den statsbudget för år 1978/79, varom förslag föreläggs riksdagen i januari månad, måste formas med stor restriktivitet.

Ett stort underskott i statsbudgeten innebär att staten för egen räkning måste reservera en stor andel av den inhemska kapitalmarknaden eller ta upp lån utomlands. Vill vi hålla tillbaka utlandsupplåningen måste således staten bringa ned sitt budgetunderskott väsentligt.”

Naturligtvis har oppositionen under den socialdemokratiska regeringens tid kritiserat denna även mitt under budgetbehandlingarna; rent allmänt har man självfallet kritiserat den sittande regeringen så ofta man har haft en chans därtill. Däremot har den socialdemokratiska riksdagsgruppen aldrig ingripit och underkänt och visat oro för sina representanter i regeringen mitt under en löpande budgetbehandling och det är helt naturligt därför att regeringen har konstitutionellt att göra sin budget och riksdagen har konstitutionellt att granska budgeten, att ta den eller ändra på den. Den omständigheten att man nu i ett enhälligt utskott – även ekonomiministerns partivänner – marscherar upp och sätter upp ett varnande finger innebär ju i klarskrift: Vi tror inte att ni klarar ert arbete på egen hand, utan här är det nödvändigt att tala om, hur ni skall bära er åt.

Det här är principiellt väldigt intressant från konstitutionella utgångspunkter, och för mig, som ändå har upplevt 21 år av budgetarbete, blev det någonting av en mycket chockerande överraskning när jag läste finansutskottets besked i de här frågorna.

Herr Bohman har i sin debatt med Kjell-Olof Feldt ägnat sig åt devalveringen och dess konsekvenser. Jag skall säga några ord också på den punkten.

Herr Bohman bör nog i dag vara bättre på det klara med konsekvenserna av 1977 års dubbla devalveringar inom loppet av fyra fem månader. Man har sedermera försökt analysera verkningarna av devalveringarna och kommit fram till att exporten är relativt opåverkad. Då kan man säga: Devalveringarna verkar längre fram, 1978. Ja, vi har inga garantier för det. Intill dags dato är exporten relativt opåverkad. Man har t. o. m. använt starkare uttryck, när man har bedömt effekterna. Däremot råder

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det ingen tvekan om att importen prismässigt blev påverkad tämligen omgående, vilket vi känner av genom den prisstegring och inflationsutveckling som är starkare här hemma i vårt land i dag än vi har upplevt tidigare.

En annan sak som jag tror att herr Bohman också börjar bli på det klara med är den skuldökning som vi genom devalveringarna har försatt oss i när det gäller från omvärlden upplånat kapital. Det kan jag beskriva med enkla ord genom att tala om att den kommun som detta hus är beläget i får över sig en skuldökning på 97 milj. kr. i sin utlandsupplåning på grund av devalveringarna. Vi har i tidningarna läst om att Statsvarvs förluster ökade. Genom dessa devalveringar ökade dess skuld till omvärlden med inte mindre än 600 milj. kr. En devalvering är inte utan vidare en favör för den svenska industrin, som har ett starkt inslag av importerade råvaror och halvfabrikat och naturligtvis även av olja för produktionens fortgång. Den svenska industrin får alla prisstegringar över sig.

När jag börjar lägga samman plus och minus har jag ändå en känsla av att herr Bohman nu är väsentligt mer tveksam om devalveringarnas välsignelse än han var, när han så morskt gav sig på dessa dubbla devalveringar.

Herr Bohman har avgivit ett löfte – offentligt, om jag inte minns fel – där han säger att vi inte skall ha någon mer devalvering. Det är väl ett uttryck för att herr Bohman nu börjar bli klokare i detta avseende. Detta löfte hoppas jag att herr Bohman skall kunna hålla till skillnad från vissa andra djärva löften som han har ställt ut på det ekonomiska området. Jag önskar livligt att herr Bohman skall kunna hålla sitt löfte. Jag ser med stor oro på om 1977 års utveckling skulle få någonting av "fortsättning följer".

Vad skulle vi ha gjort – vill jag minnas att herr Bohman frågade – om vi inte hade devalverat? Med den gamla regeringen i kanslihuset skulle hela politiken ha skötts på ett sådant sätt att devalveringsfaran varit väsentligt mer avlägsen. Så länge den gamla regeringen satt där den satt var den svenska kronan en internationellt erkänd stabil valuta. Tyvärr är den det inte i dag, vilket är ett av de tråkiga resultaten av regeringsskiftet.

Jag är beredd att säga att om man fört en riktig politik från början hade vi inte ställts inför detta problem. Jag menar att den senaste devalveringen var felaktig. Det var en devalvering som i långa stycken var frampratad i denna nation, frampratad av nationalekonomer som skrev artiklar, med hela det anseende som en nationalekonom med höga examina har, och av företagsdoktorer. I viss utsträckning var den frampratad av herr ekonomiministern själv, även om han uttryckte sig med stor försiktighet och talade i hypotetiska termer. Jag har dock svårt att frigöra mig från att de följder som hans uttalanden och intervjuer gav ändå har spelat en viss roll här.

Sedan kan man hänvisa till Hans Lundströms artiklar hur mycket som

helst och säga att vice riksbankschefen har sagt att devalveringen var nödvändig. Jag kan ge honom rätt i att den blev nödvändig på grund av den spekulation som förorsakade ett våldsamt valutautflöde, men den spekulationen kom ju inte av sig själv. Den rann upp ur skumma källor, och det var dessa skumma källor som i stor utsträckning tvingade fram den senaste devalveringen. Den som satt och bevittnade hur det hela gick till kunde konstatera att tre dagar efter devalveringen var lika många miljarder tillbaka igen i valutakassan. Det är inget tvivel om att vi där har ett stabilt uttryck för hur mycket av spekulationselement som låg i detta.

Nu står herr Bohman i den situationen att han har ställt ut ett löfte: Det skall vara slut med devalveringarna. Jag har sagt att jag önskar innerligt att han får rätt i detta. Vi har inte råd med ett fortsättning följer. Och om man skall lyckas med detta hänger ju på, vilket också har understrukits här tidigare i dag, om man kan föra en budgetpolitik, en finanspolitik och låt mig säga en allmän ekonomisk politik som utanför vårt lands gränser inger tillräckligt stort förtroende. Svag politik i de här tre avseendena äventyrar på nytt kronans ställning – jag skall inte säga mera. Det är således ett enormt ansvar som ligger på regeringen, eftersom vi är utsatta på ett sätt nu som vi aldrig var tidigare.

Jag skall föra in det här lilla inlägget på en fråga som jag också tycker är i utomordentlig grad strategisk. Det är avtalsrörelsen och förhållandet mellan den sittande regeringen och löntagarorganisationerna jag tänker på. Om regeringen släpper fram prisstegringar med samma nonchalans i hanteringen som under 1977 får vi inte den utveckling på arbetsmarknaden som vi behöver och som vi önskar. Vi behöver en lugn och sansad avtals- och lönerörelse.

Herr Bohman spår ett nytt år, ett 1978, med fortsatta reala standardsänkningar för de stora aktiva lönearbetande grupperna. Ett års reduktion av standarden tror jag att man kan acceptera, och det har man fått acceptera. Man satt fast i ett avtal som gav den och den lönehöjningen. Man hade bara att avläsa en prisstegring som gick långt därutöver, och det fanns ingenting annat att göra än att acceptera den. Men jag är alldeles övertygad om att det ärorealistiskt, hur mycket än herr Bohman skriver i sin proposition, att inbilla sig att löntagarna skall ta två år i följd med en klar standardsänkning. De skall inte heller behöva göra det. Om herr Bohman tror att han skall få rätt i sitt antagande, har han att se fram emot ett avtalsår med oro och spänningar på arbetsplatserna, med allt vad det innebär av käppar i hjulet på den lugna utveckling som vi allesammans behöver och anser nödvändig.

Man har i debatten – inte bara i den här utan också i tidigare debatter – hängt ut lönekostnaderna för att offentligt hudflängas. Det är fel, herr Bohman. Vårt land är i en situation som är likartad andra nationers i fråga om bytesbalansbristen, men jag tror att Sverige är den enda nation som har förklarat att löneutvecklingen är orsaken till bytesbalansbristen och att en korrigerande av lönekostnadsutvecklingen är den medicin som

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

skall återställa bytesbalansen igen. Det har varit regeringens ledande tema och uppfattning genom alla debatter. Men det kan inte vara på det sättet att just i vårt land skulle lönekostnaden vara anledningen till bytesbalansbristen, medan den däremot inte skulle vara det i en serie av länder – USA, Finland, Norge, Danmark m. fl. – som alla har dragits med och fortfarande dras med bytesbalansbrister. Här är den sittande regeringen ganska exklusivt ensam, när man drar slutsatsen och försöker analysera problemet.

När man sedan försöker göra gällande att det var den gamla regeringen som var orsaken till utvecklingen på lönefronten – jag tror det var Knut Wachtmeister som där lade ut texten – så är det helt enkelt en klart lögnaktig framställningskonst. Jag säger det, även om det låter litet hårt. Jag har tidigare här i riksdagen sagt, och jag är beredd att upprepa det nu, att 1975 och 1976 års avtalsrörelser inleddes med en uppgörelse på statssidan, där lönehöjningen blev 11 % för 1975 och 8 % för 1976. Efter den uppgörelsen kom den fria marknaden, och när avtalsförhandlingarna var klara för 1975 kunde vi konstatera att den fria marknaden hade etablerat en lönehöjning på 19 %. Det skall alltså jämföras med de stats- och offentliganställdas 11–12 %. Men då hade man i avtalet en s. k. kontrollstation, som innebar att på grund av den frisläppta lönestegringen på den fria marknaden – och den kunde ju inte den gamla regeringen ställas till ansvar för – fick man från stat och kommun gå in med ett extra lönepåslag på det träffade avtalet för att eftersläpningen inte skulle bli alltför uppenbar och orimlig. Följande år, 1976, var situationen densamma.

Nej, det går inte att fara omkring med den argumentationen att det var den offentliga och statliga sektorn som satte i gång vad man brukar kalla löneinflationen. Det var en optimism hos företagarna som resulterade i att man fick detta utslag. Och där uppstår en intressant fråga. Om man ställer den gamla regeringen till ansvar för det, så bör man i logikens namn också ta konsekvensen av vad man säger och föreslå att det skall vara slut med friheten för löntagare och företagare att träffa avtal; då får de underordna sig något av en politisk lönesättning. Men denna helt logiska slutsats vågar man inte uttala – i varje fall inte offentligt.

Jag återkommer till vad jag förut var inne på, att det riktiga är att hålla prisutvecklingen under stark kontroll. Löneutvecklingen under 1978 och framöver kommer att vara en reflex av pris- och inflationsutvecklingen. Där har herr Bohman ett väsentligt ansvar. Regeringen sitter med nyckeln som avgör om vi skall få en lugn och sansad avtalsrörelse eller dess motsats. Det hela kommer att vara avhängigt av hur man avläser inflationsutvecklingen under 1978. Jag vill rekommendera Gösta Bohman att lägga detta allvarligt på minnet!

Jag har sagt tidigare att det framlagda skatteförslaget visar att man saknar insikter i hur löntagarna reagerar. Fördelningspolitiskt är förslaget felaktigt. Vi har försökt korrigera det. Men jag är övertygad om att detta

vårt försök till korrigerings blir som våra andra försök, dvs. något av en skrift i vatten, när vi kommer till voteringarna här i kammaren.

Jag har här talat om hur nödvändigt det är att föra en ekonomisk politik som i vår omvärld blir betraktad som en logisk följd av vad 1977 års devalveringar förutsätter. Men det är också nödvändigt att ha en uppfattning om hur långt man kan gå i underbalansering av den kommande budgeten – eller, med andra ord, i vilken utsträckning man skall gå ut och anlita utlandslånemarknaden för att klara statens löpande utgifter.

Man har frågat oss: Vad har ni att sätta i stället? Det har redan sagts – jag vill minnas av Kjell-Olof Feldt – att man kunde se till att kompensera vad man ger ifrån sig i skattesänkningar, även om det går ut i form av en avgift på produktionen, som kan ligga såsom ett element i de kommande löneförhandlingarna, precis på samma sätt som Hagaupp-görelserna tidigare har gjort. Men ger man ifrån sig 5,5 miljarder i provisorium för 1978 och följer upp det med t. ex. 6 miljarder, under den optimistiska förutsättningen att Gösta Bohman klarar av att få ner inflationen till under 10 %, och sedan lägger 4 miljarder i skötet på företagen genom att slopa 2 % på arbetsgivaravgiften – inte bara för de företag som behöver det utan också för de företag som inte har bett om det och sannerligen inte behöver det – så har man 15 miljarder i budgetförsämring på ett bräde, sett i ett litet längre perspektiv. När man nu efterlyser vad vi har för alternativ räcker det att anföra som ett sådant: Avstå från budgetförsämringen.

Jag skulle därutöver vilja säga en sak till. Även om jag vet att herr Bohman är omgiven av duktiga ämbetsmän med hög utbildning och stora insikter i den nationalekonomiska vetenskapen skulle jag råda herr Bohman att inte tro alltför mycket på de nationalekonomiska läroböckerna. Man måste läsa dem med förstånd – det är i alla fall ett resultat som jag har kommit fram till. Herr Bohman kan ju säga – och jag föreställer mig att hans medarbetare säger det – att skall vi nu på ett snabbt sätt komma till rätta med den dåliga bytesbalansen gäller det att trycka ned den inhemska efterfrågan och konsumtionen. Då får man mera att exportera och det blir mindre genomslag på importsidan, och följaktligen skall det enligt alla lärobokens satser gå åt rätt håll. Nu måste man i den praktiska verkligheten emellertid se till att man läser med det inslag av förstånd som är erforderligt.

Jag fick i min hand för litet sedan en ekonomisk tidskrift. Jag skall be att få citera ett avsnitt ur denna tidskrift:

”När man ser effekterna av denna åtstramningspolitik – sjunkande produktion, driftsinskränkningar och nedläggningar av företag, friställning av arbetskraft och växande arbetslöshetssiffror, betalningsinställelser och konkurser, kraftigt minskade investeringar i näringslivet, starkt sjunkande räntabilitet i företagen etc etc – må det vara en förlåtet, om man börjar hysa dubier om det vettiga i en sådan ekonomisk-politisk linje. Man kan inte undgå att reflektera över vilken enorm förlust samhället

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

gör i form av minskad bruttonationalprodukt, försummade investerings- tillfällen och förlorade marknadsandelar för vår export och undra över om det inte vore möjligt och rimligare att försöka sätta de outnyttjade produktionsresurserna i arbete. Vad skulle man inte vinna på om nu sysslös eller undersysselsatt arbetskraft skulle ha meningsfulla jobb, om den nu starkt underutnyttjade industriella kapaciteten kunde tas i anspråk och om man kunde tillhandahålla en rimlig kreditfinansiering för utvecklingsbara företag!"

Det är nu inte någon socialdemokratisk skribent som har sagt de här kloka orden. Det är en av landets ledande bankmän, som dessutom är känd – i varje fall här hemma – och erkänd som en man med djupa insikter i den nationalekonomiska vetenskapen och dess praktiska tillämpning.

Vi har nu kommit dithän, genom den starka inflationen och den begränsade inkomstökningen hos de breda folklagren, att man börjar kunna avläsa resultat, som jag hoppas herr Bohman inte hade avsett från första början. Vi håller på att lägga grunden till en hotande och accelererande arbetslöshet i vårt land genom denna hårda nedpressning av den interna köpkraften. Industriförbundet har avlämnat en rapport i dagarna, som verifierar detta, och jag är helt övertygad om att man om man pressar denna köpkraft ytterligare – herr Bohman har ju annonserat om det för 1978 – bara ställer till ytterligare besvärligheter och sannerligen inte får någon bot för sjukan.

Man brukar ibland säga att en svensk på fyra arbetar för exportmarknaden och att vi måste se till att vi får exportera. Jämförelsen är inte så tokig med hänsyn till att vi har en export på ca 80 miljarder och en BNP på ungefär 330–340 miljarder. Med enkel matematik kommer man då också fram till att tre svenskar av fyra arbetar för hemmamarknaden. Det gäller ju att se till att dessa 75 % av den totala efterfrågan inte förlorar sin köpkraft alltför snabbt. I så fall får vi följder i form av höjd arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, ökade sysselsättningsbesvärligheter och ett tryckt ekonomiskt läge för alla de varuproducerande företag som skall sälja sin produktion på den inhemska marknaden. Byggnadsmaterialindustrin är ett ganska typiskt sådant exempel.

Vi har kunnat avläsa att den svenska varuhandeln under tredje kvar- talet i år har tvingats redovisa en nedgång i sin avsättningsvolym på mellan 5 och 6 % i förhållande till läget ett år tidigare. Köpmännens egna organ talar om för oss att man, om denna nedgång fortsätter, riskerar att få utfärda varsel för friställningar och avsked även inom handelns område. Jag är övertygad om att man har att räkna med något liknande inom övriga servicenäringar och inom andra industrier och aktiviteter, vilka inte varit beroende av utlandsmarknaden och för vilka den egna efterfrågan är helt avgörande. Då kommer man i ett felaktigt läge, och det är speciellt uttalat när det gäller bostadspolitiken och byggnadsverk- samheten. Om detta har Knut Johansson och andra lagt ut texten, och även jag har gjort det offentligt vid flera tillfällen, varför jag inte behöver

upprepa det.

Men vi kan också få en ytterligare vinst om man ser till att byggnadsverksamheten kan löpa vidare och att bostadsproduktionen kommer upp på en rimlig nivå, nämligen att man initierar sysselsättning och avsättning inom järn- och stålindustrin, inom tegelbruken och cementindustrin, inom trävaru- och plattindustrin och inom de delar av stålverken som gör plåt för köksutrustning. När lägenheterna så småningom blir färdiga behövs det dess bättre också möbler till dem, och då kommer också möbelindustrin in i bilden.

Ingenting av denna ökade aktivitet slår på importen, utan vi producerar alltsammans själva. Det är områden där man kan expandera utan att "spöka till" det för sig i vår – jag erkänner det – besvärliga bytesbalanssituation.

Även om jag bara har fem minuter kvar vill jag säga några ord om det sätt på vilket den sittande regeringen hanterar kärnkraftsprogrammet. Jag är medveten om de abnorma kontroversiella motsättningar som är inbyggda i regeringen i den här frågan. Men de lägger också något av en hämsko på den svenska industrins investeringsplaner. Jag träffar en hel del av dess företrädare, och jag möter då ideligen frågan: Hur blir det med energiförsörjningen? Ingen svarar från regeringshåll. Det hela rullar vidare i ett slags – i varje fall för herr Bohman – generande obestämdhet.

Jag vill erinra herr Bohman om – jag tror att jag har gjort det tidigare – att vi hade nöjet att tala om dessa frågor en vecka före valet på ett stort möte i Borås. Jag frågade då herr Bohman hur han skulle klara denna kontrovers i ett eventuellt alternativ till den sittande socialdemokratiska regeringen, där han kunde räkna med att centerpartiet hade statsministerposten. Herr Bohman minns mycket väl sitt svar. Jag sade nämligen att jag anser det här vara omöjligt, för jag måste tro på vad Thorbjörn Fälldin säger. Han är ju en politisk ledare, och man slarvar inte med uttalandena, om man råkat bli det. Herr Bohman klarade sig genom att säga: Jag vet att Thorbjörn Fälldin är en förständig karl. Följaktligen kan jag förhandla och kompromissa med honom. – Jag hoppas att herr Bohman får rätt. Fälldin har förhandlat och kompromissat en gång, och jag skulle från mina utgångspunkter hälsa honom mycket välkommen i den andra och tredje kompromissen och förhandlingen med herr Bohman, därför att det är nödvändigt för nationen. Men så länge ni inte säger någonting och så länge ni inte klarar av det där, är ju alla de tre partiernas ledare lika medskyldiga till att den här frågan nu ligger i mörker och till att ingen människa vet vad det blir av saken.

Skulle det vara på det sättet att herr Fälldins senaste inlägg, i Västerås – jag har tolkat det på det sättet – är en verifikation på att han ger Bohman rätt ifrån vår Boråsdebatt, dvs. att han är en förständig karl som är beredd att förhandla, så hälsar jag det med djup tillfredsställelse. Jag är beredd att säga att i den mån han är beredd att göra eftergifter för att man skall kunna nå fram till en vettig lösning – och herr Bohman

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

står bakom kärnkrafts- och energiprogrammet helt och fullt precis som jag gör – skulle jag vara den siste att anklaga honom för löftesbrott, ty frågan är alldeles för väsentlig. Jag skulle ta det som ett förstånds-mässigt tillfrisknande som är att hälsa med glädje. Det blir ju glädje i himmelen när en syndare sig omvänder och förbättrar. Det skulle man följaktligen även kunna inregistrera i det här fallet.

Men vad vi behöver, herr Bohman, är ett beslut, en deklARATION. Vi kan inte ha ett investeringsperspektiv för den svenska industrin som innebär att man 1977 och 1978 räknar med att en fjärdedel av investeringsaktiviteten skall falla bort, dvs. 25 % nedgång i investeringarna. Vi kan inte ha det här hängande över oss som en olöst fråga.

Jag lovade herr talmannen att om möjligt begränsa 40-minutersin-lägget, och jag utgår ifrån att jag kan ha en poäng för framtiden, ifall jag försöker leva upp till det. Tyvärr har jag en hel del kvar att säga, men av det skall jag bara anföra ett par mycket korta kommentarer.

Herr Bohman efterlyser våra alternativ, och jag har redovisat en del som syftar till att strama upp den statliga budgetpolitiken. Jag skulle vidare kunna säga: Låt bli att strö pengar så enormt generöst över dem som inte behöver pengar. En noggrann studie av den svenska industrin ger otvivelaktigt vid handen att de här speciella gåvorna som regeringen kostat på sig att dela ut inte spelar någon roll för industrins utveckling eller framtid. Det är bara att slösa bort pengarna. Lagg fast energiprogrammet och gör det snarast möjligt. Och låt bli att diskutera index-reglering av skatten. Det är tre fyra ordentliga alternativ, som kommer att göra att den här gamla nationen med större förtröstan kan se mot framtiden.

Herr Bohman gjorde sig skyldig till en del ofullständiga referat. Han sade: Då går jag tillbaka till den gamla regeringens tid. Herr Bohman har en olycklig förkärlek för att gå tillbaka till den gamla regeringens tid, när han behöver försvara sig själv. Han tillät sig säga: Industrin tappade sugen, det visar ju investeringsprognoserna och siffrorna, så fort vi kom in på 1970-talet. Men detta är ju fel. För att spara tid rekommenderar jag herr Bohman att läsa sidan 123 i konjunkturinstitutets höst-rapport. Då får han klart och tydligt en dementi på det påstående som han gav till känna här ifrån talarstolen.

I den snabba flykten över praktiskt taget hela fältet passade herr Bohman också på att omnämna Pomperipossaeffekten. Men det var ju en hypotetisk effekt som aldrig blev verklighet och aldrig var avsedd att få någon verklighetsgrund.

Herr Bohman vet lika väl som jag att på förslag av den sittande finansministern, som på den tiden hette Sträng, lades det på våren ett förslag som förhindrade Pomperipossaeffekten, som i avsaknad av detta förslag skulle ha utlösts året efter men icke förr.

Riksdagen ställde sig bakom förslaget och delade den gamla finansministerns uppfattning. Det är sannsagan om Pomperipossaeffekten. Det lönar inte så mycket att tala om hur det var, för det där med Pomperipossa

har ju en så agitatorisk effekt i sig att det är svårt för en gammal politisk strateg som herr Bohman att låta bli att tala om det. Men jag har velat tala in detta till protokollet för att de litet mer lugna ledamöterna av den här kammaren än en gång skall få en påminnelse om vad som hände.

Det finns flera ting att bemöta. Men, herr talman, har jag gett ett löfte så skall jag hålla det – så när som på två minuter.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 6 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1977/78:6 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser budgetdepartementets verksamhetsområde

1977/78:7 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser statens allmänna fastighetsfond jämte motion

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:33 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:39 om ett generellt statligt bidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1978, m. m., jämte motion

1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:35 om godkännande av en statskredit till Portugal

Utrikesutskottets betänkanden

1977/78:2 med anledning av motion om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken m. m.

1977/78:4 med anledning av motion om skydd för handeln med Israel

1977/78:5 med anledning av propositionen 1977/78:25 angående tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Socialutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor

Trafikutskottets betänkande

1977/78:7 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:37 om vårjakt efter sjöfågel jämte motioner

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

*Meddelande om
frågor***§ 7 Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 december

1977/78:196 av *Jan Bergqvist* (s) till industriministern om kontrollen av multinationella företag:

När det gäller kontroll av multinationella företag har regeringens politik varit oklar, för att inte säga direkt virrig. En starkare kontroll av de multinationella företagen är nödvändig. Därför är det med stor oro som jag iakttagit regeringspartiernas förhållningsmanövrer.

Med anledning av fördröjningen av den Eckerbergska utredningen fick industriministern den 12 april frågan:

”Varför vill herr Åsling inte vara med om snara åtgärder för bättre kontroll av de multinationella företagens verksamhet i Sverige?” Han svarade då följande:

”Jag skall svara på frågan varför vi skjutit på kontrollen av multinationella företag. Det är en något överraskande fråga, för herr Bergqvist måste rimligen vara underrättad om det internationella arbete som pågår och där Sverige spelar en mycket aktiv roll. Detta motiverar ju i hög grad att vi avvaktar utfallet av de internationella förhandlingar som bedrivs på det här området beträffande koder som skall reglera samhällets och staternas syn och verksamhet visavi de multinationella företagen.”

I ett uttalande i riksdagen den 1 december sade industriministern däremot att han ”starkt vill ifrågasätta” påståendet att han medvetet fördröjt kontroll av multinationella företag.

Detta föranleder mig att ställa följande fråga:

Står industriministern fortfarande fast vid sitt uttalande och sin uppfattning av den 12 april beträffande kontrollen av multinationella företag?

1977/78:197 av *Per Olof Håkansson* (s) till arbetsmarknadsministern om utvecklingen av arbetsmarknaden i Trelleborg:

I sitt slutliga ställningstagande till länsprogram 1974 pekade länsstyrelsen i Malmöhus län på att utvecklingen i Trelleborg krävde en noggrannare analys än länsprogrammet ger av de kortsiktiga utvecklingstendenserna i fråga om arbetskraftsefterfrågan och arbetskraftsutbud, inkomstförhållande, servicesituation m. m.

En sådan undersökning genomfördes därefter och ledde till att

länsstyrelsen i en skrivelse till regeringen i augusti 1976 föreslog åtgärder i syfte att stärka och differentiera arbetsmarknaden i Trelleborg m. m.

Med anledning därav vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och kommer regeringen att vidtaga med anledning av denna länsstyrelsens skrivelse och den aktuella situationen i Trelleborg?

1977/78:198 av *Håkan Winberg* (m) till kommunikationsministern om översyn av reglerna för transportstöd:

Det regionalpolitiska transportstödet har stor betydelse för att minska de kostnadsmissiga olägenheter för näringslivet som följer av långa avstånd. Fraktbidrag utgår numera också för transporter till stödområdet av vissa råvaror och halvfabrikat. Avgränsningen av varor som är berättigade till transportstöd är dock i vissa fall alltför snäv. Sålunda omfattas t. ex. transporter av glas till stödområdet inte av stödet trots att denna vara till sin typ kan jämföras med flera av de varor som fått stöd.

Med anledning därav vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Avser statsrådet göra någon översyn av reglerna för transportstöd och är statsrådet i så fall beredd att pröva förutsättningarna för att även glas skall ingå i det varusortiment som är berättigat till fraktbidrag vid transport till stödområdet?

1977/78:199 av *Bengt Gustavsson* (s) till försvarsministern om arbetet på framtida militära flygplanssystem:

Enligt tidningsuppgifter skulle det, initierat från industrihåll, pågå överväganden inom regeringskansliet och de militära myndigheterna rörande möjligheter till samarbete med Italien på det flygmilitära området. Mot bakgrund härav vill jag ställa följande fråga till försvarsministern:

Avser regeringen att bedriva det fortsatta arbetet på framtida flygplanssystem så att vårt lands oberoende av militära allianser och deras medlemsländer säkerställs, och är regeringen beredd att lämna en redogörelse för direktiven för överläggningarna mellan svenska och utländska myndigheter i denna fråga liksom för resultaten av dessa?

1977/78:200 av *Paul Jansson* (s) till bostadsministern om tidpunkten för regeringsbeslut i expropriationsärende:

Jämlikt 2 kap. expropriationslagen anhöll Hjo kommun den 21 oktober 1976 om regeringens tillstånd att exproprierast fastigheten stadsäga nr 172 (Sigghusbergs gård) i Hjo kommun. Kommunen är i stort behov av den ifrågavarande marken då den krävs för tätbebyggelse och därmed sam-

Nr 41

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

manhängande anordningar. Samtliga berörda myndigheter har tillstyrkt eller har intet att erinra mot kommunens ansökan.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet ställa följande frågor:

Anser statsrådet det rimligt att kommunen skall behöva vänta över ett år för att få regeringens ställningstagande i ärendet?

När har statsrådet för avsikt att fatta beslut i anledning av den aktuella expropriationsansökan från Hjo kommun?

1977/78:201 av *Birger Rosqvist* (s) till kommunikationsministern om planerad inskränkning i postverkets lördagsservice:

Postverket planerar inskränkningar i lördagsservicen. Det övervägs bl. a. lördagsstängt vid ca 30 % av landets postkontor, förhöjd avgift för betalningsförmedling och begränsning av brevtubärning på lördagar. Därför vill jag fråga kommunikationsministern:

Anser kommunikationsministern

att den planerade inskränkningen i postkontorens öppethållande är en acceptabel serviceförsämring,

att det är motiverat att bortse från det behov som den enskilda personen har av att få sin post även på lördagar och

att behovet av förbättringen i postservicen på landsbygden kan stå tillbaka för postverkets besparingsambitioner?

1977/78:202 av *Joakim Ollén* (m) till justitieministern om avsikten med beslutad översyn av konsumentköplagen:

I en artikel i tidningen *Köpmannen* nr 46/47 framkommer i skilda uttalanden av justitieministern och rättschefen på justitiedepartementet, *Staffan Magnusson*, olika meningar beträffande omfattningen av den av regeringen beslutade översynen av konsumentköplagen. Då justitieministerns uttalande i artikeln är mycket kort och det inte klart av direktiven till den beslutade utredningen framgår hur omfattande översynen förutsätts bli, vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Vad är, närmare preciserat, avsikten med den nu igångsatta översynen av konsumentköplagen?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert